

Notariatas

Notaries of Europe

Providing legal certainty

NOTARAI LIETUVOJE: NUO GEDIMINO LAIŠKŲ IKI
LYDERYSTĖS ES. PIRMININKAVIMO ESNT KRONIKA

Nr. 33/2024

Turinys

IŽANGA	<u>5</u>
NOTARIATO ISTORIJA	
„Gedimino laiškai“ – šimtmečius savo vizijomis pralenkusio Lietuvos karaliaus liudijimas. Interviu su dr. Sigitu Narbutu	<u>6</u>
PIRMININKAVIMO ESNT PERDAVIMO CEREMONIJA – VILNIUS, 2024 M. SAUSIO 11 D.	
Pranešimai ir sveikinimai	<u>12</u>
ESNT SVEIKINA NAUJĄSIAS NARES-STEBĖTOJAS – VILNIUS, 2024 M. BIRŽELIO 12 D.	
Iškilmingo posėdžio stenograma	<u>29</u>
NAUJOSIOS ESNT VICEPREZIDENTĖS RINKIMAI IR PARAMOS UKRAINAI KONFERENCIJA – VILNIUS, 2024 M. RUGSĖJO 12–13 D.	
Konferencijos dalyvių pranešimai	<u>47</u>
SOCIOLOGINĖ APKLAUSA.	
Lietuvos notarai – vėl gyventojų pasitikėjimo viršūnėje	<u>106</u>

Numerį rengė Lietuvos notarų rūmai

Kalbos redaktorė Edita Birulienė

Leidinyje publikuojamų straipsnių autorių vertinimai, nuomonės nebūtinai sutampa su Lietuvos notarų rūmų pozicija

Numeryje publikuotos fotografų Eduardo Bareikos (psl. 29–106) ir Martyno Ambrazo (psl. 12–28) nuotraukos.

Tiražas 400 egz.
ISSN 1822-8127

Lietuvos notarų rūmų adresas:
Olimpiečių g. 4, Vilnius
El. p. rumai@notarai.lt
www.notarurumai.lt

Dizainerė Aida Zybartė
Rengė spaudai ir spausdino UAB „Druka“
Mainų g. 5, LT-94101 Klaipėda
Tel. (8 46) 380458
El. p. info@druka.lt
www.druka.lt

© Lietuvos notarų rūmai, 2024

Ižanga

2024-ieji – iki šiol rimčiausio ir sudėtingiausio tarptautinio iššūkio Lietuvos notariatui metai. Metus trunkantis pirmininkavimas Europos Sąjungos notariatų tarybai (ESNT) meta naujų iššūkių Lietuvos notariato tarptautinės diplomatijos, lyderystės, organizaciniams gebėjimams ir testuoja vizijas bei pasirinktus prioritetus: notaro profesijos stiprinimą, notarų paslaugų skaitmeninimą ir pagalbą nuo agresijos kenčiančios Ukrainos notarams.

Šiame „Notariato“ numeryje – išsamios ataskaitos apie tris su pirmininkavimu ESNT susijusius renginius, įvykusius 2024 metais Vilniuje. Pirmiausia tai medžiaga iš sausio 11 dieną Vilniuje, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų muziejuje įvykusios pirmininkavimo perdavimo Lietuvai ceremonijos. Antrasis renginys – birželio 12 dieną Vilniuje įvykęs ESNT Generalinės asamblėjos posėdis, kuriame buvo oficialiai pasveikinti ESNT narių stebėtojų statusą įgiję Albanijos, Moldovos ir Sakartvelo notariatai. Ir trečiasis svarbus renginys – rugsėjo 12 dieną Vilniuje surengti Generalinės asamblėjos ir Valdybos posėdžiai bei kitą dieną įvykusi tarptautinė konferencija „Teisinės valstybės ir notariato stiprinimas: Europos Sąjungos narių ir Ukrainos įžvalgos“.

Žurnale taip pat sužinosite, kaip karaliaus Gedimino 1323 metais iš Vilniaus išsiųsta žinia pasauliui susijusi su notaro profesijos istorija. To paklausėme interviu su tyrėju, Mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos direktoriumi dr. Sigitu Narbutu.

Gyventojai labiausiai tarp teisininkų ir teisiųjų profesijų pasitiki policininkais ir notais – apie tai naujausioje „Vilmorus“ sociologinio tyrimo ataskaitoje.

Linkime malonaus ir prasmingo skaitymo,
Jūsų „Notariatas“

„Gedimino laiškai“ – šimtmečius savo vizijomis pralenkusio Lietuvos karaliaus liudijimas

Vilniaus paminėjimo Gedimino laiškuose 700-ųjų metinių išvakarėse – 2023 metų sausį – pasirodė dr. Sigitas Narbutas parengta, tris dešimtmečius stalčiuje savo dienos laukusi knyga „Gedimino laiškai“. Pagoniškos Lietuvos karaliaus žinia Europai apie taikos ir bendradarbiavimo siekiančią Lietuvą ir jos sostinę išliko dėl Europos miestuose notarų padarytų šios karališkosios korespondencijos nuorašų. Net ir Gedimino titulas – „lietuvių ir rusėnų karalius“, ko gero, išliko dėl to, kad jį iš pergamento į pergamentą perkėlė raštininkai ir notariai. Unikalių istorinių liudijimų vertimus atlikęs Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos vadovas dr. S. Narbutas maloniai sutiko atsakyti į „Notariato“ klausimus.

„Notariatas“: Gerbiamasis dr. Narbutai, notaro profesijos ištakas mes regime Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Antrajame Statute (1566), o modernusis lotyniškas notariatas ką tik peržengė 30-mečio slenkstį. Vis dėlto Vilniaus 700-ųjų metinių proga pasirodžiusi knyga „Gedimino laiškai“ skatina mus ieškoti notaro profesijos šaknų dar giliau – ir galbūt valdovo Gedimino raštinėje, ir, suprantama, Europos miestuose ir monarchų bei Bažnyčios hierarchų dvaruose. Gedimino laiškai buvo ir publikuoti, ir prieinami anksčiau. Kodėl, jūsų nuomone, reikėjo dar kartą juos išversti ir publikuoti dar kartą?

Dr. Sigitas Narbutas: Ilga istorija. Vertimo darbai prasidėjo dar 1993 metais, kai į mane kreipėsi šviesaus atminimo poetas Vaidotas Daunys ir kai iš Lietuvos medievisto, tuomet jauno, perspektyvaus mokslininko Steveno Christopherio Rowello gavome parengtą naują Gedimino laiškų tekstą. Tuos Gedimino laiškus sudarė Rowello įvairiose Europos atminties institucijose: archyvuose, muziejuose, bibliotekose, surinkti ankstyviausi raštai, rašyti Lietuvos valdovų ar jiems adresuoti įvairių jų amžininkų – Bažnyčios vadovų ir pasauliečių karalių bei valdovų.

Iki tol mes turėjome savo rankose tik 1966 metais baltarusių istoriko profesoriaus Vladimiro Pašutos parengtą Gedimino laiškų leidimą. Pašuta surinko tai, ką iki 20-ojo amžiaus vidurio buvo įvairiuose leidiniuose publikavę daugiausia vokiečių specialistai, sudėjo į rinkinį ir išvertė į rusų kalbą analogiškus Lietuvos valdovų raštus ar jiems rašytus laiškus ir kitokius dokumentus. O į lietuvių kalbą šį rinkinį išvertė puikus ir nepralenktas iki šiol lotynistas, Lukrecijaus žinovas, puikus vertėjas, bibliografas, knygotyrininkas Marcelinas Ročka. Jo vertimui priekaištų niekas neturėjo nei tuo metu, kai pasirodė knyga, niekas neturi priekaištų ir dabar. Taigi ką, žvelgiant iš daugiau kaip penkiasdešimties metų perspektyvos, galime daryti mes? Kadangi Pašuta pasitenkino Gedimino laiškų ir kitų tekstų publikacijomis, nelygino jų su šaltiniais, originalais, saugomais įvairiose vietose, tad šį trūkumą būtent Stewenas Rowellas, puikus viduramžių lotynų kalbos žinovas ir apskritai puikus specialistas, kruopščiai ištaisė. Jis pataisė Pašutos pateiktus tekstus, juos papildė, be to, surado naujų, Pašutai nežinomų dalykų, tebeglūdėjusių archyvų saugyklose ir nepublikuotų iki tol. Tokį rinkinį jis sudarė ir perdavė Vaidotui Dauniui, kuris, dirbdamas žurnalistinį darbą, vadovaudamas leidyklai, ir apsiėmė jį išleisti. Aš tą šaltinių vertimą atlikau 1993 metais. Sekėsi tikrai neblogai, nes Gedimino laišškai mane tuo metu, kaip sako kolegos žurnalistai, „užkabino“. Prisiminkime, kad 1993 buvo blokados metai, Lietuva išgyveno spaudimą iš Maskvos. Tai, apie ką Gediminas rašo popiežiui Jonui XXII, pasakodamas apie skriaudas, kurias daro Kryžiuočių ordinas, labai priminė tai, ką Maskva ir maskvėnai darė su mumis tais lemtingais 1993 metais. Jau buvome patyrę 1991 metų tragiškus įvykius. Išvertęs Gedimino laiškus, atidaviau juos Vaidotui Dauniui, tačiau tada vertimas taip ir neišvydo dienos šviesos, nes netrukus tragiškomis aplinkybėmis Vaidas žuvo, ir ta knyga liko gulėti stalčiuje. Na, o 2022 metais su bičiuliais, dirbančiais Vilniaus universitete ir Lietuvių literatūros ir tautosakos institute, stebėdami, kaip Vilniaus miesto savivaldybė ruošiasi minėti sostinės jubiliejų, ir būdami liūdnos nuotaikos, matydami, kad nieko tokio tvaraus, ilgai išliekančio nesiruošiama daryti, nes lėšos, ir nemažos, skiriamos koncertams, fejerverkams ir panašioms dalykams, pagalvojome, kad jubiliejų bent jau mes, knygos, rašto žmonės, turėtume paminėti. Savo bičiuliams pasakiau, kad turiu seną vertimą, jį dabar reiktų peržiūrėti, kadangi Rowellas 2003 metais šį savo darbą, būtent – Gedimino laiškus – išleido atskira knyga „Vagos“ leidykloje. Teko apsispręsti, kaip mes pagerbsime karalių Gediminą ir sostinę Vilnių, ir sutarėme, kad tam užtektų vien tik Gedimino laiškų naujo vertimo, kurio nelydėtų labai sudėtingi specialistų parengti komentarai ir gilios, specialaus pasiruošimo reikalaujančios studijos. Darius Kuolys apsiėmė parašyti gražų, visiems prieinamą, suprantamą straipsnį, taip pat jis parašė ir komentarus, kurie leidžia suprasti viduramžiais gyvenusio žmogaus mąstyseną, įvertinti ten minimas realijas, kurioms iš tikrųjų reikia paaiškinimo. O aš parengiau vertimą, ir Gedimino laišškai pateko visuomenei į rankas. Kartu su puikiu aktoriumi Vladu Bagdonu mes Valdovų rūmuose, Gedimino bokšto pamatuose, skaitėme ištraukas iš Gedimino laiškų, taip pristatydami visuomenei ir primindami šitą iškilų mūsų Lietuvos politiką, turiu galvoje Lietuvos karalių ir jo tekstus, autentiškus tekstus, kuriais ji kreipėsi ir į Europos valdovus, ir į pirklius, ir į visus krikščionis.

„Notariatas“: Ar išsiaiškinote, kokie Gedimino pagrindiniai, charakteringi asmenybės bruožai?

Dr. Sigitas Narbutas: valdovo psichologinio portreto aš nepiešiau. Bet, pasinaudojęs jūsų klausimu, galiu pamėginti pasvarstyti, kokį valdovą regime. Regime, turėdami prieš akis ir nei daug, nei mažai – iš jo lūpų išėjusius tekstus. Pirmiausia, kas ateina į galvą – tai valdovo intencija, pati stipriausia intencija, o būtent taikos siekimas. Vykstant nuožmioms kovoms su kryžiuočiais, valdovas visuose be išimties savo laiškuose kalba apie vieną brangiausių ir prieš 700 metų, ir dabar dalyką, o būtent – taiką ir ramybę. Jis tos taikos siekia. Jis tą taiką ir ramybę nori užtikrinti visomis jam prieinamomis ir priemonėmis, ne karinėmis, o diplomatinėmis, ekonominėmis, kultūrinėmis, konfesinėmis, ir kitomis. Tai dalykai, kurie tuo metu buvo deklaruojami ir vertinami, lygiai taip jie yra deklaruojami ir vertinami šiandien. Todėl ši Gedimino laiškų turinio ypatybė mums tuos laiškus daro labai suprantamus. Atsižvelgę į laiką, kada tie laišakai rašyti, o būtent kalbame apie 1322, 1323, 1324 ir 1325 metus, matome, kad Europos galių centrų santykiai su Lietuva keitėsi į gerąją, Lietuvai palankią pusę, tie laišakai ir juose garsiai skelbiamas taikos siekimas rado atgarsį Avinjone, rado atgarsį Hanzoje, rado atgarsį Saksonijos vienuolijose, pirmiausia pranciškonų ir dominikonų. Ir tų pačių 1323 metų pabaigoje Gediminas sudaro taikos sutartį su Livonijos valdytojais. Jų buvo ne vienas. Ten būta ir Danijos karaliaus valdų. Ten būta ir Rygos arkivyskupo, Tartu ir Saremos vyskupų valdų. Ten būta ir Kalavijuočių, ir Kryžiuočių ordinų. Su jais visais kartu Gediminas sudaro taikos sutartį, deklaruodamas, kad jis ją sudaro su visa krikščioniškąja Europa. Tai buvo didelė diplomatinė sėkmė. Vadinasi, galime neabejodami pasakyti, kad Gedimino būta labai apdairaus, įžvalgaus valdovo, gebančio ne karinėmis, o diplomatinėmis, taikos priemonėmis pasiekti jam rūpimų rezultatų. Gediminas vargu ar kalbėjo lotyniškai, vargu ar kalbėjo vokiškai. Tačiau jam to ir nereikėjo. Jis po ranka turėjo mokytų vienuolių, kurie jo lietuviškai tariamus žodžius, jo mintis gebėjo adekvačiai perteikti reikalingomis kalbomis. Įdomu ir svarbu tai, kad, sakysime, Gediminas su Saksonija, Hanza ir Avinjonu bendravo lotyniškai, ano meto tarptautine lotynų kalba, o su Livonijos valdančiais bendravo vokiškai. Ką tai sako? Dar prie šito viso dar galima pridėti ir tai, kad viename laiške į Saksoniją Gediminas prašo jam į Lietuvą atsiųsti dorybingų vienuolių, kurie mokėtų lenkų, prūsų ir žiemgalių kalbas. Vadinasi, nors pats ir nemokėdamas užsienio kalbų, jis suprato kalbų svarbą kultūriniam, politiniam, diplomatiniam, konfesiniam valstybės gyvenimui. Vadinasi, kultūrinis jo akiratis buvo platus. Dar vienas bruožas, kuris labai įdomiai nuspalvina Gedimino asmenybę – viename laiške ji kreipiasi į Vokietijos miestus ir į Saksonijos vienuolijas ir nurodo: jis turi dominikonams ir pranciškonams pastatęs kelias bažnyčias ir Vilniuje, ir Naugarduke. Jis rašo: mes savo karalystėje leidžiame lenkams garbinti Dievą pagal jų apeigas, rusėnams – pagal jų stačiatikių apeigas. Krikščionims pastatysime bažnyčių ir leisime jiems garbinti Dievą pagal jų apeigas. Mes patys garbiname Dievą pagal savo apeigas, ir ta aplinkybė leidžia mums taikiai su visais sugyventi. Jo konfesinė tolerancija yra akivaizdi. Savo istorijoje po Gedimino konfesinį pakantumą Lietuvoje stebime visą laiką, kol Lietuvos valstybė gyvuoja, o kai po trečiojo Abiejų Tautų Respublikos padalijimo Lietuva atitenka Rusijos Imperijai, patenka į Maskvos erelio nagus, visa konfesinė tolerancija iš karto ir

pasibaigia. Šitą pamoką irgi turime prisiminti. Todėl Gedimino pavyzdys mums turėtų būti labiau negu aiškus ir suprantamas. Savo laiškuose jis kviečia jam reikalingų specialistų, pirmiausia riterių ir jų vasalų, norėdamas sustiprinti karinę Lietuvos galią ir gauti naujų karybos technologijų, nes ne vien kryžiuočiai smaugė Lietuvą. Rytuose būta Kyjivo Rusios tradiciją tęsusių Rytų slavų kunigaikštijų, tuo metu mokėjusių duoklę Aukso ordai, o pietuose – totoriai, mongolai, su kuriais reikėjo kovoti. Taigi, karo išmanymo ir karinių pajėgų tikrai reikėjo. Bet tai dar ne viskas. Jis kviečiasi, žadėdamas, kad atvykę į Lietuvą, jie gaus ir galės dirbti nemokėdami 10 metų mokesčių tokias dirvas, kurios duos 10 kartų didesnę derlių, negu jie pas save Europoje turi. Ir pažvelgę į ano meto Lietuvą, žemaičius, kurie ir buvo užkloti giriomis ir pelkėmis, ir aukštaičius, kur palei upes būta vietų, tinkamų panašiai ūkininkauti, mes daugiau tokių vietų nematome, bet užtat tokių derlingų žemių mes matome buvusioje Kyjivo Rusioje, tuo metu Gedimino jau prijungtoje prie Lietuvos. Į tas derlingas žemes veikiausiai Gediminas ir buvo numatęs siųsti naujakurius. Jis taip pat kviečiasi ir druskininkus, tuos žmones, kurie geba išgauti druską ir ją tiekti ir savoms reikmėms, ir eksportuoti. Tai klausiu savęs, kur čia Lietuvoj mes tos druskos galėjome tuo metu rasti? O toje pačioje Kyjivo Rusioje būta ir ne vienos druskos gavybos vietos. Gedimino gebėjimas suprasti, kas daro valstybę atsparią, tvarią, stiprina jos žmonių gerovę, gebėjimas įvertinti, siekimas inovacijų ir ūkyje, ir ekonomikoje rodo, kad Gediminas ir šitoje srityje turėjo labai platų akiratį. Gal jis ir nebuvo didis ekonomistas, teoretikas ar praktikas, bet kaip politikas suprato ir šį dalyką. Žodžiu, šviesus tas valdovo paveikslas, nėra jame jokių neigiamų bruožų, negalima jų įskaityti su juo susijusiuose tekstuose. Beje, į šitą knygėlę, kuri išėjo 2023 metų sausio 24 dieną, įdėjome dar vieną tekstą, tai yra popiežiaus legatų, 1323 metais atvykusių į Rygą, ir iš jos į Vilnių išsiuntusius pasiuntinius, kurie turėjo vietoje įvertinti padėtį, ar galima čia legatams atvykti, pasakojimas apie tai, ką jie Vilniuje pamatė. Ir tas pasakojimas yra tragiškas, nes Gediminas, priėmęs legatų pasiuntinius, pareiškė, kad jis neketino krikštytis. Legatai per savo kontaktus čia, Vilniuje, – pranciškonus ir dominikonus, sužinojo, kad Gedimino nusistatymas buvęs visiškai kitas, jis ketino krikštytis. Tačiau kryžiuočiai papirko žemaičius, ir žemaičiai pareiškė: jeigu pasikrikštysi, mes tave išversime iš sosto ir išžudysime tavo visą šeimą. Todėl ir Gediminas verkęs per visas naktis, kol pasiuntiniai buvo Vilniuje. Vadinasi, tai būta ir jautraus žmogaus, taigi galime tikrai didžiulis tokiu valdovu. Jis tvirtas ten, kur reikia, ir jautrus kitokiomis aplinkybėmis. Kiek žinome iš istorijos, jis nepakėlė kardo prieš tuos pačius lietuvius, žemaičius, nežudė jų, neatiminėjo jų valdų, vadinasi, norėjo santarvės ir taikos čia, Lietuvoje, ir galiausiai net ir žuvo, gindamas žemaičius nuo kryžiuočių, kaip žinome, yra tokia legenda. Istorikai, įvertinę aplinkybes, galvoja, kad jis greičiausiai krito nuo saviškių rankų dėl kitų vidinių konfliktų, kurie atsirado 1340 metais.

„Notariatas“: jūs charakterizavote Gediminą taip, kad visomis savo savybėmis, požiūriu į visa apimantį ateities kūrimą, jis vos ne Renesanso ir humanizmo epochai būdinga figūra?

Dr. Sigitas Narbutas: Galima jums tik pritarti. Įdomus būtų istoriko ar kultūros istoriko, ar kokio kito specialisto bandymas nutapyti mūsų valdovų psichologinius portretus,

remiantis išlikusiais jų dokumentais. Matyt, tą reikėtų padaryti, nes ir Gediminas, ir jo sūnus Algirdas, ir Kęstutis, ir jo vaikaičiai Jogaila ir Vytautas yra apščiai palikę ir laiškų, ir kitokių dokumentų, kurie leistų tokią rekonstrukciją padaryti. Tai būtų įdomu ir svarbu mums, šiandien galvojantiems apie savo ištakas ir savo šalies istorijoje ieškantiems atsparos ir stiprybės šių dienų įvairioms audroms, negandoms atremti. Tas suvokimas, kad jau prieš 700 metų turėjome didingų protėvių, kurių pavyzdžiais galime sekti, tai būtų pravartus, geras dalykas.

„Notariatas“: šiame interviu nesyk pavadinate Gediminą karaliumi. Suprantu, kad jūsų pozicija diskusijoje, kaip tituluoti Lietuvos viduramžių valdovus, yra vienareikšmiška?

Dr. Sigitas Narbutas: taip, mes turime visagalę tradiciją, ateinančią iš sovietmečio, Lietuvos valdovus, išskyrus Mindaugą, vadinti didžiais kunigaikščiais, tam yra priešasčių. Tačiau skaitydamas ir versdamas jų raštus, aš matau ir kitą dalyką: europinėje tradicijoje Lietuvos valdovai buvo tituluojami tuo pačiu žodžiu, kuriuo buvo tituluojami ir Europos karalysčių valdovai, o būtent europiečiams tai buvo karaliai ir mums jie gali būti karaliai. Niekam dėl to kepurės neturėtų nukristi, žinome, apie ką kalbame. Juolab kad netgi to paties Gedimino tituluose, kuriuos mums išsaugojo jo laiškai, mes matome, kad jis save vadina lietuvių ir rusų karaliumi, Žiemgalos ir kitų kraštų kunigaikščiu, ir jis atskiria kas jam priklauso ir ką jis valdo.

„Notariatas“: Mūsų dienas pasiekė to meto Europos miestuose notarų padaryti Gedimino laiškų nuorašai. Koks, Jūsų nuomone, buvo notarų vaidmuo skleidžiant Gedimino žinią?

Dr. Sigitas Narbutas: galima spėti, kad iš Vilniaus išėję laiškai vienetiniiais egzemplioriais keliavo pirmiausia į Rygą, kur buvo perrašomi taip, kaip to pageidavo valdovas, savo laiškuose deklaruojęs tokį norą, o vėliau buvo siunčiami toliau tiems adresatams, kam jie buvo skirti. Mes suprantame, kad, vos patekę adresatams, jie buvo dauginami. Kad išsaugotų dokumento galią, jie buvo perrašomi ir tvirtinami anų laikų notarų, kurie aprašydavo visas aplinkybes, kuriomis valdovo dokumentai pateko jiems į rankas, aprašydavo jų išvaizdą, nurodydavo liudytojus, žmonės, kuriems buvo skirti tie laiškai, vėliau savo parašais tvirtindavo nuorašus ir pabaigoje dar ir savo notaro ženklą pridėdavo. Tai buvo pakankamai tvarkinga, solidi procedūra, kurios reikėjo, kad, sakysime, valdovo priešai, apie kuriuos Gediminas ne viename laiške rašo, negalėtų tvirtinti, jog čia Hanzos miestai ar Saksonijos vienuolijos susiduria ne su originalais, o su kokiomis nors klastotėmis.

„Notariatas“: labai dažnai tyrėjas susigyvena su savo tyrimų objektu, kad ir koks jisai būtų. Ar jūs per tris dešimtis metų susigyvenote su karaliumi Gediminu, jis jums ką nors reiškia gyvenime?

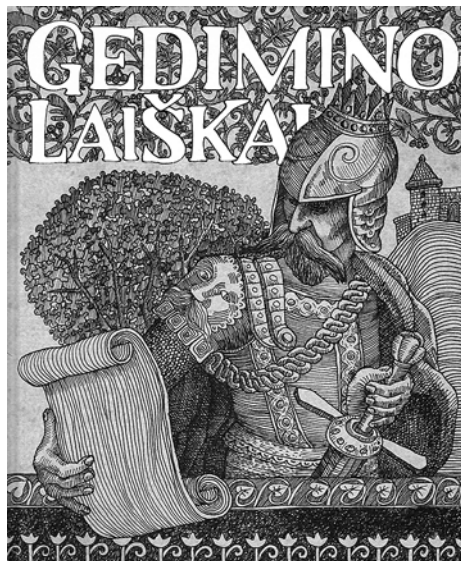
Dr. Sigitas Narbutas: Kai pradėjome darbą 2022 metų rudenį prie šitos knygelės, Gediminas savaime tapo man svarbiu asmeniu. Iki tol būta kitų. Kai verčiau Joną Radvaną ir „Radviliadą“, žinoma, tokie asmenys man buvo Jonas Radvanas ir Radvila Rudasis.

Vėliau, kai verčiau Alberto Kojalavičiaus-Vijūko „Lietuvos herbyną“, tai Albertas Kojalavičius ir visi Lietuvos kilmingieji, kurie jo gražiai aprašyti, tapo mano herojais. Na, o šiais metais, kaip ir priklausau, tokiu herojumi tapo Gediminas.

„**Notariatas**“: nuoširdžiai dėkojame už interviu!

Aktorius Vladas Bagdonas ir dr. Sigitas Narbutas skaito karaliaus Gedimino laiškus Valdovų rūmų požemiuose atrasto Gedimino pilies bokšto liekanose

Knygos „Gedimino laiškai“ viršelis

Pirmininkavimo ESNT perdavimo ceremonija – Vilnius, 2024 m. sausio 11 d.

**VIKTORIJA
ČMILYTĖ-NIELSEN**

Lietuvos Respublikos
Seimo Pirmininkė

**Gerbiamieji Lietuvos ir užsienio notarų
bendruomenių nariai,
ponios ir ponai,**

Teisė yra sudėtinga sistema, taip yra dėl plataus reguliavimo, specifinės kalbos, dinamiškumo, net ir gerai išsilavinusiam žmogui ji nelengvai perprantama. Taigi tam, kad asmuo jaustųsi saugus teisinėje aplinkoje, reikia teisės ekspertų, kurie apgintų teisėtus

interesus ir padėtų nepasiklysti tarp besikeičiančių teisės aktų nuostatų; reikia teisės ekspertų, užtikrinančių, kad pasirašomas teisinis dokumentas būtų gerai parengtas, atitiktų įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimus. Būti tokiu teisės ekspertu valstybė patikėjo pirmiausia notarams, todėl esu įsitikinusi, jog būti notaru – tai reiškia atlikti vieną svarbiausių profesijų.

Klientai iš jūsų biuro paprastai išeina laimingi. Pavyzdžiui, nekilnojamojo turto sandorio atveju viena šalis gauna pinigų, o kita – namą ar butą, be abejo, jei notaro funkcijos įgyvendinamos kvalifikuotai ir, kas labai svarbu, laikantis griežtų etikos taisyklių. Pernai sukako lygiai 30 metų, kai Lietuvoje veikia būtent toks kvalifikuotas ir etiškas lotyniškojo tipo notariatas – nepriklausomas Lietuvos notariatas – tapo integralia mūsų teisinės sistemos dalimi bei visateisiu Europos Sąjungos notariato šeimos nariu.

Šiandien Lietuvos notarai atverčia dar vieną istorijos ir pasitikėjimo šia profesija puslapį – pirmąjį kartą Lietuvos valstybės įgaliotų privačių asmenų asociacija pradeda pirmininkauti didelei visos Europos teisininkų bendruomenei, vienijančiai daugiau kaip 45 000 narių. Sveikinu Jus su šiuo reikšmingu įvykiu! Naudodamasi proga noriu pasidžiaugti, kad Europos Sąjungos notariatų taryba yra pozityvios energijos bei reikalingų pokyčių federacija, o energija ir patirtis, gaunama iš Vidurio Europos, taip pat ir iš Lietuvos, notarų, yra ypač vertinga. Būtent Lietuvos notarai jau ne vieną dešimtmetį metodiškai ir praktiškai padeda įgyvendinti notariato pokyčius Ukrainoje, Moldovoje ir kitose šalyse. Prasidėjus Rusijos agresijai prieš Ukrainą, Lietuvos notarai ėmė telkti tarptautinę paramą bei skirti savąją nuo karo kenčiantiems šios šalies piliečiams, notarų bendruomenės nariams, jų šeimoms.

Lietuvos pirmininkavimas šiai organizacijai tebūnie paskata dar glaudesniai dialogui su Europos Komisija. Tikiu, ji paskatins plėsti lotyniškojo tipo notariatą, stiprinti notariato vaidmenį visuomenėje, užtikrinti teisinį sandorių saugumą, teisės viršenybę ir pagarbą žmogaus teisėms.

Gerbiamieji notarai, socialinės jūsų profesijos naudingumas neabejotinas, ypač šiais neramiais laikais, kai ginčai, kuriems notaras turėtų užkirsti kelią, kartais tampa pelningesni už sutarimą. Todėl privalome suvienyti jėgas saugodami ir tvirtindami mūsų demokratijas, kurių neatsiejama dalis yra lotyniškasis notariatas. Linkiu jums kuo didžiausios sėkmės, o Lietuvos notarams – garbingai pirmininkauti Europos Sąjungos notariatų tarybai.

**EWELINA
DOBROWOLSKA**

Teisingumo ministrė

**Gerbiamieji notariai,
gerbiamieji svečiai.**

Spėju, kad labiau gerbiamieji notariai, nes turbūt kitokių mes svečių čia ir neturime.

Džiaugiuosi galėdama jus pasveikinti Lietuvos notariatui neeiline pirmininkavimo Europos Sąjungos notariatų tarybai proga. Šis pirmininkavimas – pirmasis nuo Lietuvos notaro rūmų įstojimo į organizaciją, tačiau tikiu, kad ne paskutinis Lietuvos notariato pasiekimas ir pripažinimas tarptautinėje erdvėje. Tai yra įrodymas, kad Lietuvos notariatą yra profesionalus, ambicingas ir pajėgus lyderiauti, tęsiant trisdešimtmetę Tarybos misiją – rūpintis, kad Europos Sąjungos notarų balsas būtų išgirstas, tarnauti ne tik šios profesijos atstovams, bet ir Europos piliečių, verslo ir vyriausybių interesams. Pastarai-

siais metais, esant sudėtingai situacijai Europoje ir pasaulyje, itin svarbus glaudus bendradarbiavimas Europos Sąjungoje. Aktyvūs teisėkūriniai procesai Europos Sąjungoje lemia, kad vis daugiau visuomeninių santykių yra reguliuojama būtent europiniu lygiu. Labai svarbu ir tai, kad kartais dinamiškas reguliavimas kelia ir klausimų, ir notariatas dažnai yra vienas iš tų subjektų, kuris privalo pasisakyti net tada, kai yra kreipiamasi dėl prejudicinių klausimų tam, kad turėtume Europoje vienodą aiškinimą tais atvejais, kai, nepaisant netgi modelių skirtumų, tai yra aktualu ir pačiai valstybei. Džiaugiuosi, kad Tarybos vaidmuo tampa vis dar svarbesnis, ne tik padeda sekti reguliavimo pasikeitimus, bet neretai ir aktyviai dalyvauja teisėkūroje.

Lietuvoje nepaneigiamas mūsų socialinis partneris – Lietuvos notariatas dažnai ir pats teikia pasiūlymus dėl reguliavimo tam, kad mes iš tikrųjų galėtume atliepti europines tendencijas. Iškelti Lietuvos pirmininkavimo prioritetai yra neabejotinai Lietuvos prioritetai ir Europos Sąjungos prioritetai. Teisės viršenybės valstybėse užtikrinimas lieka kertiniu atskaitos tašku, kai mes turime takoskyrą, ką galvoja atskiros valstybės narės arba vyriausybės.

Stiprus notariatas – tai modernus, šiuolaikinės visuomenės poreikius atliepiantis notariatas. Lietuvoje nuolat augantis nuotolinių notarinių veiksmų skaičius, moderni eNotaro sistemos priemonė, vadinamoji „karuselė“ suteikia galimybę klientui patekti pas notarą greičiau negu įprastai, skatina technologijų taikymą notariato srityje ir tai padidina notariato veiksmų prieinamumą. Norėčiau pasidalinti ir savo įžvalgomis kaip ministrė. Turėjom daug pokalbių su Lietuvos notariatu, kaip notariatas gali atliepti informacinių technologijų raidą, kokią įtaką tai turi Lietuvos notariatui, arba kitose valstybėse, neretai politiniu lygmeniu, ne tik Lietuvoje, turim diskusiją, ar IT sistemos nepakeis notariato, ar tai negali būti alternatyva. Man atrodo, Lietuvos notariato pavyzdys yra labai sektinas, kuris įrodo, kad IT sistemos papildo ir aktualizuoja notariato veiklą, o ne ją pakeičia.

Taip pat notariatai ir notarai yra viena esminių grandžių, padedančių užtikrinti tinkamą sankcijų Rusijai taikymą. Pasinaudodama proga noriu padėkoti ne tik Lietuvos notariatui, bet jums visiems, atstovaujantiems skirtingiems notariatams, kad jūsų dėka, jūsų skaidrumo, ryžtingumo ir drąsos dėka mes užtikrinom, kad sankcijos veikia vienodai Europos Sąjungoje, nepaisant skirtumų.

Gerbiamas Mariau, gerbiami valdybos nariai, linkiu sėkmingų metų, įdomių, ir taip pat proveržio lyderiaujant ir aktualizuojant notariatą.

IRENA HASSE

Seimo Teisės ir
teisėtvarkos komiteto
pirmininkė

**Gerbiamieji Lietuvos notariai, notariato atstovai,
gerbiamasis daktare Peter Stelmaszczyk,
gerbiamasis Lietuvos notarų rūmų prezidente
Mariau Stračkaiti,
garbūs svečiai,**

Kaip jau šiandien buvo minėta, 2004 metų gegužės 1 dieną Lietuvos Respublikai įstojus į Europos Sąjungą, Lietuvos notariatas tais pačiais metais, tą patį mėnesį Atėnuose vykusioje Europos Sąjungos notariato konferencijos Generalinėje asamblėjoje iškilmingai priimtas į Europos Sąjungos notariatų tarybą. Kiekvienais metais teisė teikti Europos Sąjungos notariatų tarybai prezidento kandidatūrą rotacijos principu yra suteikiama vis kitai narei. 2024 metai – tai metai, kai Lietuva pirmą kartą per 20 narystės Europos Sąjungos notariatų taryboje metų perims pirmininkavimą šiai organizacijai. Tai yra svarbu ne tik Lietuvos notariatui, bet ir pačiai Lietuvai. Šis svarbus įvykis ne tik pabrėžia mūsų šalies

notariato stiprumą ir profesionalumą, bet ir įpareigoja kurti Europos notariato ateitį. Per ateinančius metus Lietuva taps esminiu veiksmu Europos notariatų darbe, prisidedant prie Europos notariatų raidos ir įsipareigojant užtikrinti geresnes sąlygas Europos Sąjungos piliečių teisiniam gyvenimui, teisinių paslaugų prieinamumui ir vartotojų apsaugai. Lietuvos notariato vaidmuo ir patirtis bei jų reikšmė gali būti puikus pavyzdys suinteresuotų valstybių įstatymų leidėjams daugiau pasitikėti notarų darbo kokybe, efektyvumu, o svarbiausia – patikimumu. Šis iškilmingas įvykis reprezentuoja ne tik Lietuvos notariato pasiekimus, bet ir viso Europos notariato bendradarbiavimo stiprinimą.

Tikiuosi, kad šis laikotarpis bus pilnas bendradarbiavimo, idėjų dalijimosi ir Europos notariatui būdingos solidarumo dvasios.

Šilti sveikinimai Jums, gerbiamasis Lietuvos notarų rūmų prezidentė Mariu Stračkaiti, ir visam Lietuvos notariato kolektyvui. Linkiu sėkmės ir šilto bendradarbiavimo su Europos Sąjungos notariato bendruomene.

Gražaus visiems renginio.

LIONEL GALLIEZ

Tarptautinės notariato
sąjungos (UINL)
prezidentas
Prancūzijos notaras

**Ponia teisingumo ministre,
Ponia teisingumo viceministre,
Gerbiamasis ESNT pirmininke,
Gerbiamieji svečiai,
Ponios ir ponai,
Gerbiamieji kolegos,**

Tarptautinės notariato sąjungos vardu linkiu Jums visokeriopos sėkmės Naujaisiais metais, o ypač Jums, gerbiamas Mariau Stračkaiti, linkiu sėkmės pirmininkaujant ESNT.

Taip pat norėčiau perduoti geriausius linkėjimus jūsų ESNT biurui, jūsų nuolatinių darbuotojų komandai ir naujam generaliniam sekretoriui, kuris netrukus pradės eiti savo pareigas ir su kuriuo Sąjungos generalinė direktorė Elena Bevilacqua nekantriai laukia dirbti ir keistis idėjomis.

Taip pat norėčiau pasveikinti Prezidentą Stelmaszczyk, mano brangus Peteri, už visą darbą, kurį atlikote 2023 metais Europos notariato labui, dėkoju mūsų Sąjungos vardu.

Man labai svarbu, kad ESNT ir Europos Sąjungos santykiai būtų kokybiški, nes kartu galime daug nuveikti.

Praėjusį mėnesį Briuselyje buvome susirinkę švęsti ESNT 30-ųjų metinių.

Tai buvo proga dar kartą pabrėžti, kad, UINL nuomone, ESNT yra naudinga ir reikalinga mūsų profesijai Europoje. Pabrėžiau, kad mūsų abiejų organizacijų vaidmuo yra vienas kitą papildantis ir kad privalome dirbti kartu.

Šiuo apsisprendimo laikotarpiu, kai brėžiame sau kryptis, norėčiau paminėti dvi temas, kurios, be kitų, galėtų būti bendro darbo objektas.

Šios dvi temos yra labai svarbios, todėl mūsų profesijai tai yra ir atsispyrimas pavojams, ir galimybė.

Tai – temos, kurios reikalauja, kad tvirtai išreikštume tai, kas būdinga notaro funkcijai ir ką ji duoda mūsų teisinėms sistemoms.

Pasitikėjimas savimi, savęs įtvirtinimas, atsispyrimas pavojams – visa tai reikalauja ypatingų pastangų mūsų organizacijose, kurios grindžiamos konsensusu.

Pirmoji tema – **teismo funkcijų perėmimas.**

Dėl šio žodžio galėjo kilti nesusipratimų, ypač tose šalyse, kuriose notarai dėl kai kurių savo atliekamų funkcijų yra laikomi teismų sistemos dalimi.

Tačiau tai yra toli siekianti tendencija, kurią reikia suvokti ir įsisąmoninti: daugelis valstybių nori palengvinti teismų darbą, atlaisvinant nuo daugybės ne ginčo bylų.

O šios kompetencijos labai dažnai galėtų būti patikėtos notarams.

Mūsų, kaip valstybės tarnautojų, statusas, išsilavinimas, panašumas, dėl kurio mes tam tikra prasme esame „*draugiški teisėjai*“, lemia, kad mums gali būti pavestos tokios užduotys.

Tai, žinoma, apima santuokos nutraukimą abipusiu sutarimu ir paveldėjimą ne ginčo tvarka.

Kad mūsų profesija turėtų išsamią šios tendencijos apžvalgą, paprašiau UINL Europos reikalų komiteto keliose studijose įvardyti (aprašyti) sėkmingo kompetencijų perdavimo notarams patirties atvejus.

Ypač norėčiau padėkoti jos pirmininkei Valentinai Rubertelli, kuri kartu su savo komite-tu jau parengė tyrimą apie skyrybas.

Šis darbas padės mums siūlant Sąjungos šalių narių teisės aktų leidėjams jau išbandytus ir praktikoje patikrintus sprendimus.

Norint palaikyti šią situaciją, taip pat labai svarbu, kad niekas iš mūsų profesijos atstovų nebijotų, jog teisėjai į mus žiūrės kaip į konkurentus.

Nenorėčiau, kad dėl šios priežasties būtų kokių nors abejonių ar nutylėjimų, atsižvelgiant į tai, kad mūsų profesijos yra giminingos ir artimos.

Todėl mūsų veiksmai šiuo klausimu visada turi būti nukreipti į nesusipratimų išsklaidymą, kad galėtume pasinaudoti svarbiomis mūsų laikų tendencijų galimybėmis.

Visų pirma tai yra atsakas į teisėjų ir valdžios institucijų lūkesčius, kurie nori rasti sprendimą, kaip išspręsti teismų perkrovos problemą.

Esu įsitikinęs, kad esame geriausiai pasirengę ir labiausiai kvalifikuoti šiems lūkesčiams patenkinti, ir turėtume nedvejodami tai pasakyti.

Todėl praėjusių metų lapkritį Brazilijoje, mūsų Generalinėje asamblėjoje, su Tarptautinės teisėjų sąjungos generaliniu sekretoriumi Giacomo Oberto pasirašiau bendradarbiavimo susitarimą, kurio tikslas – dirbti šiuo klausimu gerai sutariant su teismais.

Šio susitarimo tekstas buvo išplatintas kiekvienam mūsų profesinės sąjungos nariui.

Ji turėtų padėti kiekvienam jūsų notariatui parodyti, kad mūsų profesija yra pasirengusi ir reaguos, o pagrindinis jos siekis – pateisinti valdžios institucijų lūkesčius ir tarnauti bendram interesui.

Antroji tema, dėl kurios, mano nuomone, galime dirbti kartu 2024 metais, yra **paveldėjimas**, o tiksliau – įvertinimas, kurį reikia atlikti jau dabar, nes kitais metais sueis dešimt metų nuo Europos reglamento įsigaliojimo.

Šis tekstas, žinoma, atnešė didelės pažangos, suderinimo (harmonizavimo), kuris yra būtinas nuolat tobulėjančioje teisinio tikrumo srityje, kuria ir turi būti Europos Sąjunga.

Tačiau, jei norime tęsti šį nuolatinio tobulėjimo procesą, turime Europos Sąjungos institucijoms įvardyti, kas neveikia arba veikia prastai.

Tai tema, kurioje notaro profesija pripažįstama kaip ekspertė, turinti pagrindinę kompetenciją diskusijoje, praėjus dešimt taikymo metų, todėl turime būti išgirsti.

Ypač man rūpi universalių kompetencijų klausimas, dėl kurio tenka spręsti paveldėjimo atvejus pagal Europos Sąjungai nepriklausančių šalių paveldėjimo teisę.

Tiesą sakant, per daugiau nei aštuonerius metus nepastebėjau beveik jokių su paveldėjimu susijusių sunkumų, taikant konkrečios ES valstybės narės teisę.

Kita vertus, situacija su *bendrosios teisės* šalimis dažnai būna labai problemiška ir net kelianti nerimą.

Labai dažnai šiose jurisdikcijose negauname aiškaus atsakymo į du labai paprastus klausimus:

- Kas yra įpėdiniai?
- Kokia yra kiekvienam iš jų tenkanti turto dalis?

Jau nekalbant apie tai, kad su šiomis šalimis nėra jokie abipusisškumo.

Manau, kad atėjo laikas įvardyti Komisijai šiuos taikymo sunkumus.

Ši apžvalga taip pat bus proga pabrėžti mūsų kontinentinės teisės sistemų privalumus, palyginti su *bendrosios teisės*, kuri dažnai pateikiama kaip pavyzdys ir kuri šiuo atveju toli gražu tokia nėra.

Dar kartą primename, kad turime nebijoti savo europinės ir kontinentinės tapatybės, kai tik turime tokią galimybę.

Be paveldėjimo reglamento, norėčiau, kad šis darbas padėtų mums apibrėžti kontinentinės teisės sąvoką, kurią labai dažnai vartojame jos tinkamai neapibrėždami.

Esu įsitikinęs, kad kontinentinė teisė, kuriai notariatas yra būdinga institucija, yra grindžiama tam tikromis vertybėmis, kurias turime žinoti ir kuo aiškiau įvardyti:

1. Prevencija, kuri yra mūsų profesijos «raison d'être» (esmė);
2. Asmenų ir jų teisių apsauga;
3. Teisinių ir socialinių santykių sutaikinimas.

Tai bus naudinga platesnėse kontinentinės ir *bendrosios teisės* atstovų diskusijose.

Mūsų viceprezidentas Europai Jensas Bormannas man nepaprieštarau, nes jis, kaip *Tarptautinių organizacijų* darbo grupės pirmininkas, yra atsakingas ir dirba su Pasaulio banku ir EBPO.

Baigdamas, pone Prezidente, gerbiamas Mariau, norėčiau dar kartą jus padrašinti ir dar kartą palinkėti, kad abi mūsų tam pačiam tikslui dirbančios organizacijos dirbtų reguliariai.

Taip pat norėčiau padėkoti Lietuvos valdžios institucijoms ir notarams už šiltą priėmimą šiuose rūmuose.

Šios sienos, šios salės yra įrodymas, kad niekas nėra prarasta ir kad viską galima atstatyti, kai prisimename, kas mes esame.

Dėkoju už dėmesį.

Italijos notaras, ES notariatų tarybos 2022 m. kadencijos prezidentas Giampaolo Marcoz (dešinėje) su kolega

**DR. PETER
STELMASZCZYK**

2023 metų
kadencijos ESNT
prezidentas

**Gerbiamoji teisingumo ministre, gerbiamoji
teisingumo viceministre,
Gerbiamoji Seimo Teisės reikalų komiteto
pirmininke, gerbiamoji Seimo Teisės reikalų
komiteto biuro vadove Jo gerbiamas garbės
konsule, gerbiamasis prezidente Stračkaiti,
gerbiamasis Mariau,
Gerbiamasis prezidente Galliez, gerbiamasis
Lioneli. Gerbiamieji prezidentai, brangūs
kolegos ir draugai, gerbiamieji svečiai,**

Man didelė garbė būti čia ir tikiuosi, kad Naujieji metai jums prasidėjo puikiai. Beveik prieš metus susirinkome Berlyne, kur iš savo brangaus draugo Gianpaolo Marcozo oficialiai perėmiau prezidento įgaliojimus. Po įdomių ir turiningų metų, kurie prabėgo akimirksniu, dabar man tenka garbė padaryti tą patį ir perduoti įgaliojimus kitam brangiam draugui – Mariui Stračkaičiui. Pirmiausia norėčiau pasveikinti mūsų naująjį prezidentą Marių Stračkaitį ir visą Lietuvos notariatą su nuostabiu renginiu, kuris prasidėjo vakar ir tęsiasi šiandien. Ačiū, kad organizavote mūsų šventę ir priėmėte mus čia, jūsų gražiame Vilniaus mieste.

Kaip kadenciją baigiantis prezidentas taip pat norėčiau išreikšti didžiausią padėką už praėjusių metų bendrą pirmininkavimą kartu su Latvijos notarų rūmais, tai yra ilgametės Latvijos ir Vokietijos notarų rūmų draugystės simbolis.

Gerbiamasis Jani, labai vertinu pasitikėjimą, kurį jūs ir jūsų kolegos latviai parodėte Vokietijos federaliniams notarų rūmams ir man, asmeniškai, paskirdami mane savo kandidatu praėjusiais metais. Labai jums ačiū. Be to, noriu padėkoti savo kolegoms valdybos nariams. Vertinu mūsų produktyvų ir konstruktyvų keitimąsi nuomonėmis ir tikrai džiaugiuosi darbu su jumis.

Ačiū, kad saugiai vedėte mūsų organizaciją per ne visada seklius praėjusių metų vandenį.

Apžvelgdamas praėjusius metus, norėčiau trumpai pakalbėti apie dvi teisėkūros sritis, kurios buvo ypač svarbios ESNT praėjusiais metais.

Pirmiausia tai naujoji iniciatyva dėl skaitmeninės bendrovių teisės atnaujinimo, antroji – kovos su pinigų plovimu teisės aktų rinkinys.

Praėjus 4 metams po pirmosios Skaitmeninių priemonių direktyvos Europos Komisija pristatė naują iniciatyvą dėl skaitmeninės įmonių teisės atnaujinimo. Dar 2019 metais visoje Europos Sąjungoje buvo sudaryta galimybė nuotoliniu būdu steigti ribotos atsakomybės bendroves, teikti dokumentus atitinkamiems registrams ir registruoti įmonių filialus. Dabar naujajame pasiūlyme numatomas kitas Europos bendrovių teisės skaitmeninio etapas – skaitmeninių priemonių išplėtimas ir taikymas ne tik ribotos atsakomybės bendrovėms, bet ir ūkinėms bendrijoms. Taip pat yra siekiama pagreitinti, spartinti keitimus dokumentais ir informacija per BRIS (*Business Registers Interconnection System*) sistemą diegiant Europos Sąjungos bendrovės pažymėjimą, kuris būtų pripažįstamas visoje Europos Sąjungoje, ir galiausia siekiama suteikti skaitmeninį Europos Sąjungos įgaliojimą, kuris palengvins tarpvalstybinį verslą.

Tai palengvins verslininkų ir įmonių gyvenimą, taip pat ir piliečių gyvenimą. Vienas iš svarbiausių iniciatyvos elementų – tarpvalstybinis įmonių duomenų pripažinimas.

Žinoma, pripažinimas reiškia pasitikėjimą, o pasitikėjimui reikia teisingų, patikimų ir tikslių įmonių duomenų. Todėl Komisija ragina teismus, administracines institucijas arba notarų vykdyti viešą prevencinę kontrolę.

Toks požiūris yra teisingas dėl kelių priežasčių. Pirmiausia, valstybės pareigūnai, notariatai yra atsakingi už viešųjų interesų apsaugą. Tuo jie skiriasi nuo kitų teisės specialistų, kurie dėl savo vaidmens demokratinėje visuomenėje privalo veikti geriausiaisiais kliento interesais ir užtikrinti geriausius kliento interesus, bet nebūtinai užtikrinti viešuosius interesus. Tačiau norint, kad viešasis registras veiktų, reikia, kad būtų užtikrinti būtent viešieji interesai.

Antra, nustačius viešąją vertės kontrolę, padidės bendrovės duomenų patikimumas ir teisingumas. Toks didesnis skaidrumas ir didesnis bendrovių informacijos patikimumas savo ruožtu prisidės prie tarpvalstybinių bendrovių teisės sandorių saugumo ir spartos. Todėl viešosios įvesties kontrolė galiausiai sustiprins bendrąją rinką.

Trečia, viešosios įvesties kontrolė yra pagrindinis elementas, padedantis užkirsti kelią piktnaudžiavimui bendrovių teise ir kitai neteisėtai veiklai, pavyzdžiui, pinigų plovimui, terorizmo finansavimui ir sankcijų vengimui. Būtent pinigų plovimo klausimas jau priartina mane prie antrosios svarbios praėjusių metų teisėkūros srities, su kuria mes dirbome, tai yra kova su pinigų plovimu. Praeityje notariatai pasirodė esą patikimi sąjungininkai kovojant su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu. Esu įsitikinęs, kad Europos notariatas ir toliau prisidės prie veiksmingos kovos su pinigų plovimu.

Žinome, kad tai labai svarbi kova, ypač karo metu. Apskaičiuota, kad kasmet išplaunama nuo 715 milijardų iki 1,87 trilijono eurų. Tai apytikriai sudaro nuo dviejų iki penkių procento metinio pasaulio BVP. Todėl svarbu, kad budriai kovotume su šia sudėtinga, plačiai paplitusia ir daugialype neteisėta veikla. Todėl Europos Komisijos iniciatyva sugriežtinti

kovos su pinigų plovimu taisyklės yra laiku ir sveikintina. Kita vertus, turime pripažinti, kad mūsų ištekčiai nėra begaliniai, turime juos naudoti kuo geriau ir veiksmingiau. Todėl atsižvelgdami į daugelio Europos Vadovų Tarybos narių nuomonę, mes turime ne tik sudėti varneles, bet ir sutelkti dėmesį į rizika pagrįstą požiūrį. Per trišales diskusijas būtent mes ir laikėmės rizika pagrįsto požiūrio, kalbėdami apie kovą su pinigų plovimu. Tačiau nenoriu žvelgti tik atgal, noriu žvelgti ir į ateitį. O šiandien minime svarbią datą – perduodame įgaliojimus savo kolegoms ir draugams iš Lietuvos, o visų pirma jums, mielas Mariau.

Lietuvos notarų rūmus ir Vokietijos federalinius notarų rūmus sieja ilgametė draugystė ir kolegiskumas. Prieš 32 metus įsigaliojo Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. Nuo to laiko tarp Lietuvos ir Vokietijos notarų vyksta intensyvūs ir produktyvūs tarpusavio ryšiai, būtent Vokietijos notariatas, konkrečiai ponas Hansas Dieteris Loehnesas ir šiandien čia dalyvaujantis ponas Richardas Bockas galėjo pasiūlyti savo paramą įgyvendinant lotyniškojo notariato principus Lietuvoje.

Per pastaruosius 32 metus Lietuvos notariatas daug pasiekė. Galiu paminėti tik keletą pasiekimų. Jums, gerbiamas Mariau, pirmininkaujant, Lietuvos notarų rūmai, pavyzdžiui, ėmėsi skaitmeninimo ir įrodė, kad yra skaitmeninės srities lyderiai. Nuo 2021 metų liepos pirmos dienos daugelį notarinių veiksmų galima atlikti nuotoliniu būdu ir taip padidina mas notarų prieinamumas, jų veiklos patogumas ir tęstinumas.

Perkeldami notarinius, autentiškus dokumentus į skaitmeninę erdvę, mūsų Lietuvos kolegos siekia išlaikyti teisinį tikrumą, ir tai yra antrasis mūsų darbo ramstis. Pateiksiu jums porą pavyzdžių. Lietuvos notarų rūmai sukūrė platformą eNotaras, kad užtikrintų saugią infrastruktūrą.

Be to, Lietuvos įstatymai numato diskrecijos teisę atsisakyti atlikti nuotolinį autentiškumo nustatymą, siekiant apsaugoti teisėtus dalyvio interesus. Tai rodo, kad sėkmingas persikėlimas į skaitmeninį pasaulį yra įmanomas neaukojant teisinio užtikrintumo. Esu įsitikinęs, kad neatsitiktinai, gerbiamas Mariau, pasirinkote skaitmeninimą kaip vieną iš savo pirmininkavimo prioritetų šiems metams. Nekantriai laikiu jūsų, kaip naujo ESNT prezidento, idėjų ir indėlio ne tik skaitmeninimo srityje, bet ir kitose jūsų pirmininkavimo prioritetų srityse, tiek kalbant apie notaro profesijos stiprinimą, tiek apie paramą mūsų kaimynams ukrainiečiams, ir šie jūsų tikslai yra tinkamai pasirinkti. Tad linkiu jums ir jūsų komandai visokeriopos sėkmės.

Mielas Mariau, esu įsitikinęs, kad šie metai bus sėkmingi jums ir Lietuvos notariatui, taip pat ir ESNT apskritai.

O jei kada nors prireiktų paramos ar patarimo, aš mielai jums padėsiu. Dar kartą sveikinu jus, mielas Mariau, ir žodį perduodu jums.

**MARIUS
STRAČKAITIS**

Lietuvos notarų rūmų
prezidentas,
Klaipėdos m. notaras

**Gerbiamieji kolegos,
Ponios ir ponai,**

Savo žodį pradėsiu iš penkių amžių istorijos perspektyvos. Esame visos Lietuvos žmonių pastangomis atkurtuose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmuose. Šešioliktojo amžiaus viduryje iš čia stovėjusio originalaus pastato valdęs paskutinysis Jogailaičių dinastijos Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos karalius Žygimantas Augustas 1551 metais nurodė parengti svarbiausio valstybės dokumento – Statuto – naują redakciją. Šiam penkiolika metų vykusiam darbui, mūsų dienų žodžiais, Statuto darbo grupei, vadovavo vienos garsiausių Lietuvos didikų giminių atstovas Mikalojus Radvila Juodasis, darbe dalyvavo garsiausi to meto bažnytinės kanonų, krašto, miesto ir romėnų

teisės žinovai. Galiausiai 1566 metų kovo 11 dieną Antrasis Lietuvos Statutas įsigaliojo. Kodėl apie tai kalbu? Todėl, kad būtent šiame statute įteisintas žemės teismo raštininkas privalėjo vesti žemės teismo knygas, daryti jose įrašus ir jų išrašus. Į žemės teismo knygas buvo įrašomi ne tik teismų tardymai, bylų eigos, liudytojų parodymai ir teismų sprendimai, bet ir įvairiausi dokumentai bei aktai. Tarp tų aktų – asmenų ar grupių privilegijos, testamentai, pirkimo ir pardavimo, mainų, užstatymo sutartys, LDK raštai, pranešimai, inventoriai, turto ir žemės ribų aprašymai, dovanojimo įrašai, globos priėmimo ir perdavimo aktai ir dar gausybė kitų dokumentų. Kitaip tariant, žemės teismo raštininkas vykdė notaro pareigas. Taigi 1566-uosius, Antrojo Lietuvos Statuto priėmimo metus, galima laikyti ir Lietuvos notariato, kaip teisinės institucijos, susikūrimo metais. Todėl šiuos rūmus, kaip notariato profesijai svarbią vietą, ir norėdami parodyti mūsų profesijos istorines šaknis, pasirinkome šios dienos išskilmingam veiksmui.

Pradėdamas eiti Europos Sąjungos notariatų tarybos prezidento vienerių metų kadenciją, norėčiau už nuveiktus darbus padėkoti šias pareigas man perduodančiam brangiam kolegai iš Vokietijos, daktarui **Peteriui Stelmaszczykui**, bei jo vadovaujamai ESNT bei Vokietijos federalinių notarų rūmų komandoms, bei visiems kolegoms notarams iš ESNT šalių narių, aktyviai dalyvavusių organizacijos bei gausių darbo grupių veikloje. Gerbiameji kolegos, visų jūsų nuveikti darbai leidžia mums, Lietuvos pirmininkavimo komandai, žengti jau gerai pramintu keliu.

Taigi, stengsimės užtikrinti mūsų solidžios Tarybos veiklos tęstinumą, drauge akcentuodami ir šio pirmininkavimo prioritetus, kuriuos priminti dabar puiki proga. Pirmiausia, tai – notaro profesijos stiprinimas. Lietuva yra viena iš valstybių, kurios įstatymų leidėjai notarams nuolat suteikia naujas funkcijas ir atsakomybės sritis. Valstybė vertina notarų atliekamo darbo kokybę, patikimumą, greitį ir efektyvumą. Tiems notariatams, kurie turi mažai funkcijų ir gali perimti jas iš kitų institucijų, dalindamiesi patirtimi ir palaikydami – padėkime tas funkcijas gauti. Tiems notariatams, kuriems pakanka turimų funkcijų, padėkime jas išlaikyti.

Antrasis pirmininkavimo prioritetas – notaro paslaugų skaitmeninimas. Tęsdamas ankstesnės kadencijos ESNT prezidento darbus, didelį dėmesį skirsiu skaitmeninei darbotvarkei. Lietuvos notariatas yra tikrai nemažai pažengęs šioje srityje. Esame sukūrę informacinę sistemą eNotaras, turime integracines sąsajas su valstybės registrais, beveik visus notarinius veiksmus galime atlikti nuotoliniu būdu. Kaip ir ne kartą esu minėjęs, nepaisant spartaus skaitmeninių technologijų vystymosi ir procesų perkėlimo į skaitmeninę erdvę, svarbu, kad išliktų notaro – profesionalo, užtikrinančio teisinį tikrumą, – vaidmuo.

Kitas prioritetas – pagalba Ukrainai. Mes neturime pavargti remti Ukrainos – tiek reformuojant notariatą, jį skaitmenizuojant, tiek ir padėdami tiems notarams ir jų šeimoms, kurie nukentėjo nuo karo. Planuojame rugsėjo 13 d. organizuoti Vilniuje konferenciją, skirtą Ukrainos temai.

Jau padėkojau ESNT komandai, su kuria artimai bendradarbiaudami, tikimės pasiekti užsibrėžtų rezultatų. Linkime tolesnės sėkmės darbo grupėms, kurios gilinasi į atskiras temas, rengiamus naujus ir tobulinamus jau galiojančius Europos Sąjungos teisės aktų pakeitimus. Jų darbas yra labai reikšmingas. Svarbus kiekvienos darbo grupės ir kiekvie-

no notariato įdirbis ir patirtis. Laukiame į komandą įsiliejant ir naujojo generalinio sekretoriaus, kurio kandidatūrą neseniai patvirtino Generalinė asamblėja.

Linkiu visiems geros naujo etapo pradžios ir malonaus buvimo Lietuvos sostinėje Vilniuje.

Dėkoju už dėmesį.

„Šeimos nuotrauka“, o joje: Vokietijos garbės notaras Richardas Bockas, 2023 m. kadencijos ES notariatų tarybos prezidentas dr. Peter Stelmaszczyk, Tarptautinės notariato sąjungos prezidentas, Prancūzijos notaras Lionel Galliez, Lietuvos notarų rūmų prezidentas Marius Stračkaitis, LR teisingumo ministrė Ewelina Dobrowolska, ESNT valdybos narė Laurence Leguil, Vokietijos federalinių notarų rūmų prezidentas Jennsas Bormannas.

Kolegos iš Latvijos:
 Latvijos prisiekusiųjų
 notarų tarybos
 direktorius Gatis Litvins,
 Latvijos Prisiekusiųjų
 notarų tarybos
 pirmininkas Aigars
 Kaupe ir Janis Skrastins

Europos Sąjungos notariatų tarybos Generalinė asamblėja

2024 m. birželio 12 d., Vilnius

ALBANIJOS, MOLDOVOS IR SAKARTVELO NOTARIATŲ
PRIĖMIMO Į ESNT NARIŲ STEBĖTOJŲ TEISĖMIS CEREMONIJA

MARIUS STRAČKAITIS, LIETUVOS NOTARŲ RŪMŲ PREZIDENTAS, ESNT PREZIDENTAS

Labas rytas visiems susirinkusiems šiandien čia, Vilniuje, Europos Sąjungos notariatų tarybos plenarinėje Generalinėje asamblėjoje. Dalis Jūsų jau ką tik šioje salėje posėdžia-vote Europos testamentų registruojamųjų asociacijos Generalinėje asamblėjoje ir tikiuosi, kad priėmėte visus, Jūsų asociacijai reikalingus sprendimus.

2024-ieji metai mūsų valstybei, o kartu ir notariatui, yra simboliški, prasmingi ir la-bai reikšmingi. Lygiai prieš dvidešimt metų Lietuva buvo priimta į NATO, į Europos Są-jungą, o Lietuvos notariatas – į Europos Sąjungos notariatų tarybos šeimą, ir būtent 2024-aisiais metais jai pirmininkauja. Tarptautinės notariato sąjungos nariais mes esa-me nuo 1994 metų, tad jau lygiai trisdešimt metų. Narystė tarptautinėse organizacijose mus sustiprina, paskatino puoselėti ir palaikyti mūsų nacionalinį identitetą ir savitumą, prisidėti kuriant vieningą Europos Sąjungos saugumo ir demokratijos erdvę, saugant lo-tyniškojo notariato vertybes.

Šiandien mes vykdomė gražią misiją: oficialiai priimame naujus notariatus – Albanijos, Moldovos ir Sakartvelo – į Europos Sąjungos notariatų tarybą narių stebėtojų teisėmis. Išklausysime šių šalių teisingumo ministerijų atstovus, tada pakviesime notariatus prisi-statyti ir tarti savo žodį.

Ceremonijoje dalyvauja mūsų garbūs svečiai: Lietuvos Respublikos teisingumo minis-trė Ewelina Dobrowolska, viceministrė Gabija Grigaitė-Daugirdė, Sakartvelo teisingumo ministro pirmoji pavaduotoja Tamar Tkešelašvili, Tarptautinės notariato sąjungos prezi-dentas Lionelis Galliezas.

Ceremonijoje dalyvauja šių Europos Sąjungos notariatų tarybos prezidentai: Vokietijos, Ispanijos, Prancūzijos, Vengrijos, Italijos, Estijos, Latvijos, Liuksemburgo, Maltos, Len-kijos, Čekijos, Rumunijos, Slovėnijos, nuotoliu dalyvauja – Belgijos ir Graikijos vadovai; taip pat - atstovai ir delegacijos iš Austrijos, Bulgarijos, Kroatijos, Nyderlandų, Rumuni-jos, Slovakijos notariatų; nariai stebėtojai: Albanijos, Sakartvelo, Moldovos, Juodkalnijos,

Šiaurės Makedonijos, Serbijos ir Ukrainos. Iš ESNT narių ir narių stebėtojų mums šiandien tetrūksta tik Turkijos. Tad iš viso dalyvauja 22 notariatai nariai ir 7 nariai stebėtojai.

Europos Sąjungos plėtros komisaras Oliveris Varhelyi raštu sveikina šį renginį ir siunčia savo geriausius linkėjimus.

Sveikinimo žodžiui kviečiu Lietuvos Respublikos teisingumo ministrę Ewelina Dobrowolską.

EWELINA DOBROWOLSKA:

Gerbiamieji notarai ir svečiai,

Man yra didelė garbė pasveikinti Jus visus Vilniuje šia džiugia proga, kai prie Europos Sąjungos notariatų tarybos stebėtojų teisėmis prisijungia net trys naujos šalys.

Tikiu, kad, Albanijos, Moldovos ir Sakartvelo notariatams tai svarbus žingsnis.

Europos Sąjungos notariatų taryba:

- tai prieiga prie ekspertinės pagalbos, tarptautinių žinių ir gerosios praktikos,
- tai dalyvavimas svarbių sprendimų priėmimo procesuose ir galimybė bendradarbiauti su Europos institucijomis,
- galiausiai, tai visuomenės švietimas ir praktinė pagalba.

Tad tikiu, kad prisijungimas prie Tarybos leis narėms stebėtojoms pasisemti patirties iš kitų ES valstybių, sudarys sąlygas suderinti savo teises sistemas su Europos Sąjungos standartais bei užtikrins Tarybos narių pagalbą stiprinant savo notariatą.

Juk stipri notaro profesija yra viena iš pamatinių sąlygų garantuoti teisinį tikrumą ir stabilumą valstybėje, saugoti vartotojų ir verslo teises bei užtikrinti teisės viršenybę.

Tai ypač svarbu tampa tuomet, kai nepaisant įvairių iššūkių bei sudėtingų sąlygų notariatas turi veikti taip, kad užtikrintų visuomenės pasitikėjimą notaru ir jo tvirtinamaisiais dokumentais, garantuotų teisinį sandorių saugumą bei pagarbą žmogaus teisėms.

Tikiu, kad Albanijos, Moldovos ir Sakartvelo prisijungimas taip pat praturtins Europos

Sąjungos notarų bendruomenę naujomis patirtimis, įžvalgomis ir idėjomis, kurios padės Jums siekti bendrų tikslų.

Pasinaudodama proga, norėčiau pasidžiaugti, kad šioje asamblėjoje yra taip pat Ukrainos atstovai. Jūsų dalyvavimas parodo solidarumo ir tarpusavio pagalbos svarbą, ypač sunkiais laikais. Džiaugiuosi, kad ir šiais metais vienas iš prioritetinių Tarybos tikslų yra pagalba Ukrainos notariatui. Nenustokim remti Ukrainos. Ukrainos vieta yra Europoje, kaip ir kitų narystės siekiančių valstybių. Sąmoningas pasirinkimas teisės viršenybės ir demokratijos turi būti matomas ir vertinamas, o esant iššūkiams turime laiku ištiesti ranką. Dėkoju Lietuvos Notarų rūmams už lyderystę, teisingus sprendimus ir nuostabų konstruktyvų santykį, kuris leidžia nuveikti daug ir dar daugiau kartu.

Baigdama, noriu išreikšti nuoširdžią padėką už Jūsų atsidavimą notaro profesijai ir vertybėms, kurios Jus vienija.

Linkiu ir toliau glaudžiai bendradarbiauti, dalintis žiniomis, taikyti geriausias praktikas savo šalyse ir dirbti dėl ateities, kurioje notarų paslaugos būtų modernios, efektyvios ir lengvai prieinamos.

Produktyvios ir įkvepiančios asamblėjos.

Ačiū.

MARIUS STRAČKAITIS:

Dėkoju, gerbiamoji Ministre.

Man labai malonu pakviesti sveikinimo žodžiui specialiai į šį renginį atvykusį Tarptautinės notariato Sąjungos prezidentą Lionelį Galliezą, šį sausį viešėjusį Vilniuje ir įgaliojimų perdavimo ceremonijoje Valdovų rūmuose.

LIONELIS GALLIEZAS:

Teisingumo ministre,

Gerbiamasis ESNT prezidente, gerbiamasis Mariau,

Ponios ir ponai pirmininkai,

Gerbiamas kolega,

Gerbiami kolegos,

Brangūs draugai,

Tarptautinės notariato sąjungos vardu norėčiau padėkoti jums, pone pirmininke, už suteiktą galimybę tarti keletą žodžių jūsų visuotinio susirinkimo pradžioje.

Kalendorių sutapimas privertė mane įsivaizduoti, kad mes vėl susitiksim naujomis aplinkybėmis, bet nemaniau, kad aplinkybės bus tokios nestabilios ir nenuspėjamos.

Žinoma, visi netikrumo laikotarpiai verčia mus susimąstyti, tačiau jie taip pat išryškina vieną iš notariato institucijos privalumų: **mūsų profesija vis dar suteikia piliečiams stabilų ir užtikrinantį orientyrą.**

Tai, žinoma, yra notaro profesijos *raison d'être*: užkirsti kelią ginčams, apsaugoti teises ir išsaugoti įrodymus.

Mūsų parengtos autentiškos priemonės yra patikimi, gerai įtvirtinti švyturiai kintančiame pasaulyje.

Nepaisant rizikos, visi abejonių laikotarpiai yra proga priminti sau apie notariato stiprybę neaiškiais laikais.

Todėl tikiuosi, kad nauja padėtis, susiklosčiusi per pastaruosius rinkimus (Europos Parlamento – „Notariatas“), suteiks mums galimybę šį pranašumą įtvirtinti Europos institucijose.

Tai, ką notaras reiškia piliečiams – stabilų atskaitos tašką – notarų organizacija turi reikšti ir savo notarams.

Tarptautiniu lygmeniu tai yra Sąjungos šios teisėkūros programos tikslas: pasiūlyti penkių žemynų notariatų etalonus ir atskaitos sistemą.

Šio tikslo siekiama įgyvendinant du pagrindinius projektus:

1) **tarptautinis notarinės praktikos kodeksas**, kurio paskirtis – tapti etalonu kuriamiems notariatams: skatinantis, bet ne imperatyvus, išsamus, detalus, organizuotas ir dažnai siūlantis kelis sprendimus, kad būtų galima prisitaikyti prie mūsų sąjungos įvairovės;

2) Nuolatinis darbas **perorientavimo** srityje, siekiant kiekvienam notariatui nariui pateikti išsamią, kruopščiai pagrįstą ir dokumentais pagrįstą sėkmingų eksperimentų, susijusių su ne ginčo kompetencijų perdavimu notarams, apžvalgą.

Kiekviename iš šių lyginamųjų standartų ir projektų siūlomos notariato konsolidavimo priemonės, ypač tose šalyse, kuriose notariatas yra naujas ir kuriose reikia papildyti ir sustiprinti jo reguliavimo sistemą.

Be to, ESNT yra atskaitos taškas, stabilus kriterijus ir patrauklus tikslas šalių kandidačių notariatams: žinoma, prisijungti prie Europos šeimos, bet taip pat prisidėti prie stojimo sąlygų laikymosi gerinant teisinio tikrumo lygį savo šalyse.

Todėl džiaugiuosi matydamas tarp mūsų notarius, kurie buvo priimti į ESNT stebėtojų teisėmis ir kurie visi jau yra Sąjungos nariai.

Skatinu juos eiti šiuo keliu.

Jų buvimas čia šiandien yra stiprus ir teigiamas ženklas, kurį noriu pabrėžti.

Be to, stebina tai, kad visos šalys, siekiančios įstoti į Europos Sąjungą, turi notariatą, kad jos visos priklausotų kontinentinės teisės tradicijai ir kad jų įstojimas sustiprintų kontinentinės teisės svorį Europos Sąjungoje.

Žvelgiant plačiau, mūsų Sąjungos plėtra rodo kontinentinės teisės tvirtumą.

Tai argumentas, kuriuo galime remtis siekdami įrodyti notariato gyvybingumą ir jo daugumos padėtį pasaulyje, įskaitant ir labai stipriai ekonomiškai išsivysčiusias šalis.

Notariato vieta pasaulyje leidžia iš naujo pažvelgti į mūsų profesiją iš perspektyvos ir parodyti ją ne kaip kliūtį, kurią reikia palaipsniui įveikti, bet kaip gyvybiškai svarbią, struktūrizuojančią instituciją, kuri pasaulyje vis plačiau suvokiama kaip būtinybė siekiant teisinio tikrumo, konfliktų prevencijos, teisių apsaugos ir sutartinių santykių sutvarkymo.

ES kartu su ESNT turi kuo plačiau įtikinti nacionalinius ir tarptautinius politinius sprendimus priimančius asmenis.

Dėkoju už dėmesį.

MARIUS STRAČKAITIS:

Dėkoju, prezidente Galliezei.

Mūsų visų širdys – Ukraina. Mūsų pirmininkavimo prioritetas – Ukraina. Intensyviai organizuojame Ukrainai skirtą konferenciją „Teisinės valstybės ir notariato stiprinimas: Europos Sąjungos narių ir Ukrainos įžvalgos“, kuri vyks 2024 m. rugsėjo 13 d. Vilniuje. Konferenciją globoja Lietuvos teisingumo ministrė Ewelina Dobrowolska, kuriai asmeniškai dėkoju už pagalbą. Su Ukrainos teisingumo ministerija ir Ukrainos notarų rūmais deriname konferencijos turinį ir detales.

Nuo 2013-ųjų metų Ukrainos notariatas tapo Tarptautinės notariato sąjungos nariu. Paraišką dėl narystės Europos Sąjungoje Ukraina pateikė 2022 m. vasario 28 d. Tai buvo penktoji karo diena.

2022 m. birželio 23 d. Europos Vadovų Taryba suteikė Ukrainai ES kandidatės statusą, o 2023 m. gruodžio 14-15 d. Europos Vadovų Tarybos susitikime buvo nuspręsta pradėti derybas dėl Ukrainos stojimo į ES.

Su pirmaisiais Rusijos įsiveržimo ir bombardavimų garsais Europos notariato bendruomenė ėmėsi žingsnių rodydama kolegoms iš Ukrainos paramą ir solidarumą. Ukrainai gavus šalies kandidatės statusą, jau po dienos Ukrainos notarų rūmams ESNT neeilinėje generalinėje asamblėjoje 2022 m. kovo 1 d. buvo suteiktas ESNT nario stebėtojo statusas. Be to, aktyviai veikiant Tarptautinės notariato sąjungos diplomatijai, buvo neribotam laikui sustabdyta dviejų šalių agresorių – Rusijos ir Baltarusijos – notariatų narystė. Noriu padėkoti visiems kolegoms Europoje, kurie aktyviai parėmė tuometines Lietuvos ir kitų Baltijos regionų valstybių notariatų iniciatyvas dėl paramos Ukrainai.

Turiu atkreipti dėmesį, kad daugiau kaip per dvejus pastaruosius metus mes neturėjome galimybės deramai pasveikinti ESNT nario stebėtojo statuso gavusių Ukrainos notarų rūmų. Tai darome šiandien. Ta proga kviečiu pasisakyti Ukrainos notarų rūmų prezidentą Volodymyrą Marčenką.

VOLODYMYRAS MARČENKA:

Gerbiamasis Europos Sąjungos notariatų tarybos pirmininke **Mariau Stračkaiti**, **Pone Lioneli Galliezai**, Tarptautinės notariato sąjungos pirmininke, **Ponia Ewelina Dobrowolska**, Lietuvos Respublikos teisingumo ministre, Sakartvelo teisingumo ministro pirmoji pavaduotoja **Tamar Tkešelašvili**, Gerbiamieji ponios ir ponai Europos Sąjungos notariatų tarybos narių ir stebėtojų notariatų prezidentai!

Sveikinu visus susirinkusius į šį iškilmingą renginį, o ypač mūsų kolegas, naujuosius Sakartvelo, Moldovos ir Albanijos notarus!

Norėčiau priminti, kaip Ukraina įgijo Europos Sąjungos notariatų tarybos narės stebėtojos teises.

Tai buvo šeštoji Rusijos invazijos į Ukrainą diena. Griaudėjant sprogimams ir kaukiant oro pavojaus sirenoms, Ukrainai tampant kandidate į ES narius.

Tai buvo ne tik įžvalgus ESNT sprendimas, bet ir galinga moralinė parama mums, suteikianti jėgų kovoti ir pasitikėti Ukrainos vystymosi europine kryptimi.

Kai visas pasaulis stebėjo, ar Rusijai pavyks per tris dienas užimti Kyjivą, mes užtikrin-tai kūrėme savo notarų ateitį, nepriklausomo pasaulio ateitį ir apibrėžėme Ukrainos civilizacinį kelią.

Norėčiau atkreipti dėmesį į itin svarbų ESNT ir Tarptautinės notariato sąjungos vaidmenį suvienijant jėgas, kad būtų apsaugotos žmogiškosios, moralinės ir civilizacinės vertybės.

Ukrainos notarai nuolat jaučia kiekvieno iš jūsų paramą. Ši parama atsispindi paprastuose žmogiškuose santykiuose, ir politinė prasme valstybės lygmeniu, o gynybos srityje – aprūpinant ginklais, kurie reikalingi civiliams gyventojams ir Ukrainos nepriklausomybei apsaugoti.

Gauname ir profesionalią paramą, analitinės ir metodinės medžiagos lygmeniu, ir, žinoma, labdaringą pagalbą Ukrainos notarams, kurie per karą neteko visko.

Ukrainos notarai dėkingi už jūsų vienybę ir paramą!

Kad ir kaip mums buvo sunku, Ukrainos notarų tarnyba nenutraukė darbo net ir aktyviosios karo fazės metu. Notarai ir toliau aktyviai dalyvauja visuomenės gyvenime, yra svarbūs piliečių teisių apsaugai ir valstybės ekonomikai.

Vieną dieną Ukrainos notarai taps istorikų ir mokslininkų, taip pat viso pasaulio teisiškųjų tyrimų objektu, nes teisininko profesija atliko didelę humanitarinę misiją.

Kartu su Ukrainos teisingumo ministerija per pirmuosius aktyviosios karo fazės mėnesius mums pavyko atgaivinti daugybę valstybinių registru, įskaitant nekilnojamojo turto, verslo, paveldėjimo, įgaliojimų ir blankų.

Norėčiau pabrėžti, kad Ukrainoje notarai taip pat yra nekilnojamojo turto ir verslo registatoriai, dirba dešimtyse registru, turi didelį valstybės ir žmonių pasitikėjimą.

Karo metu Ukrainos notarai ir toliau intensyviai dirbo žemės reformos srityje, kuri apėmė žemės ūkio paskirties žemės rinkos sukūrimą - pirmiausia fiziniams asmenims, o dabar vyksta antrasis etapas - juridiniams asmenims.

Valstybė kartu su notarais taip pat ėmėsi naujovių registruojant naujai pastatytus būstus, vadinamąją pirminę plėtrą, su išsamiu investuotojų apsaugos rinkiniu.

Valstybė notarams suteikė įgaliojimus registruoti rusijos federacijos agresijos padarytą žalą ir sunaikinimą. Notarai atlieka teisinių santykių dėl kompensacijų už sunaikintus būstus įforminimo funkcijas, kurios suteikia žmonėms galimybę už valstybės išduotą pažymą įsigyti nuosavą būstą.

Notarai yra svarbus valstybės politikos elementas sankcijų ir finansinės priežiūros srityje.

Ukrainos notarai užtikrina civilinę apyvartą ir ekonominį stabilumą šalyje, o tai ypač svarbu karo metu.

Taip pat norėčiau atkreipti dėmesį į ne itin malonią statistiką: nuo 2022 m. testamentų ir paveldėjimo bylų skaičius kasmet sistemingai didėja. Tai tragiška karo pasekmė.

Notarai yra gerbiama bendruomenė visose Europos Sąjungos šalyse. Todėl niekada nepavargstu kreiptis į kiekvieną iš jūsų, mano kolegos: prašau kalbėtis su savo valstybės pareigūnais, politikais, žmonėmis, kurie lemia jūsų šalių gyvenimą, tinklaraštininkais ir nuomonių lyderiais, ir įtikinti juos kuo labiau padėti Ukrainai – mums reikia priešlėktuvinės gynybos, lėktuvų, vidutinio ir ilgojo nuotolio raketų, investicijų, energijos, degalų ir daugybės kitų dalykų. To reikia ne tik mums, bet ir jums visiems. Juk nuo to, ar Ukraina išliks, priklauso Europos ir viso pasaulio likimas.

rusiją galima sustabdyti tik bendromis pastangomis ir tik pasiekus visišką pergalę fronte.

Agresyvos ir kruvinos rusijos istorijoje yra tik karai ir pertraukos tarp karų ginklams kaupti. Tai liudija XVIII, XIX, XX ir XXI amžių istorija. Prisiminkime, pavyzdžiui, Romanovų

dinastiją, sovietinius laikus, Afganistaną, Čečėniją, Moldovą, Sakartvelą, Siriją (Alepą), Krymą, Donecką, Luhanską, o dabar nuo šio teroristo kenčia visa Ukraina.

Viskas tas pats - karas, karas, karas. rusija nežino ir nemoka daryti nieko kito.

Ir nežmonišką žiaurumą, kurį matėme okupacijos metu, kai rusijos kariuomenė žudė, prievartavo ir žiauriai elgėsi su civiliais gyventojais ir kariškiais. Ir dabar rusijoje nežmoniškomis sąlygomis tebėra daugybė į nelaisvę paimtų ukrainiečių, apie 28 000, kurių dauguma yra kankinami.

Jie tiesiog pūva be medicininės priežiūros. Kai pavyksta juos iškeisti, jie grįžta pas mus tokios būklės, lyg būtų buvę nacių koncentracijos stovyklose.

Mums reikia vienybės be rusijos federacijos.

Padėkite mums juos sustabdyti!

Ypač skaudu suvokti, kad milijonai vaikų Ukrainoje išgyvena karą. Savo kolegai ir draugui Mariui norėčiau įteikti simbolinę dovaną – knygą „Karas vaikų balsais“. Taip pat suvenyrinį Ukrainos grivinos banknotą, kuris reiškia, kad vienybė ir solidarumas su Ukrainos žmonėmis priartina Ukrainos pergalę, gelbsti pasaulį nuo tamsos ir smurto.

Dar kartą visiems dėkoju.

Mes tikrai laimėsime!!!

Linkiu visiems ramaus dangaus ir kad jūsų vaikai nežinotų, kas yra karas!

MARIUS STRAČKAITIS:

Ačiū, prezidente. Noriu priminti Jums visiems: karas Ukrainoje nėra baigtas. Mes turime nepavargti remti Ukrainos. Slava Ukrainai!

Sakartvelo notariatas 2007 metais tapo visateisiu Tarptautinės notariato sąjungos nariu. Paraiška dėl narystės ES buvo pateikta 2022 m. kovo 3 d. 2022 m. birželio 23 d. Europos Vadovų Taryba suteikė Gruzijai ES kandidatės statusą. Partnerystės susitarimas su ESNT buvo patvirtintas 2023 m. gruodžio 8 d.

2023 m. gruodžio 14-15 d. Europos Vadovų Tarybos susitikime buvo nuspręsta pradėti stojimo į ES derybas. 2024 m. kovo 15 d. ESNT generalinės asamblėjos nutarimu šis notariatas priimtas ESNT nare stebėtoja, numatant, kad priėmimo ceremonija vyks birželį Vilniuje.

Taigi, specialiai šia proga į Vilnių atvyko Sakartvelo teisingumo ministro pirmoji pavaduotoja Tamar Tkešelašvili. Kviečiu Jus tarti sveikinimo žodį ir, žinau, kad Jūs taip pat kalbėsite ne tik ministerijos, bet ir notariato vardu.

TAMAR TKEŠELAŠVILI:

Gerbiamasis Prezidente, gerbiamieji delegatai, ponios ir ponai,

Norėčiau padėkoti už suteiktą neįtikėtiną galimybę kreiptis į jus Sakartvelo teisingumo ministerijos vardu šią svarbią Sakartvelo notarų rūmams dieną.

Man labai malonu ir garbė kartu su jumis pasidžiaugti šiuo svarbiu įvykiu, kuris, mūsų įsitikinimu, turės teigiamos įtakos tolesnei Sakartvelo notarų rūmų plėtrai.

Šiandien prasideda naujas Sakartvelo notarų rūmų istorijos skyrius, kuriame, kaip tvirtai tikime, bus daug sėkmės istorijų.

ESNT platforma atveria galimybes mūsų šalies notarų rūmams plėtoti notarines paslaugas Sakartvele pagal ES standartus.

Naudodamasi proga norėčiau pasveikinti mūsų partnerius delegatus iš Moldovos ir Albanijos su puikiu pasiekimu ir palinkėti jiems sėkmės.

Nuo pat nepriklausomybės atgavimo Sakartvelas aiškiai išreiškė savo europinius siekius. Šie europiniai siekiai yra įtraukti į Sakartvelo Konstituciją, juos remia šalies gyventojai ir visos politinės partijos. Tai paskatino keletą svarbių Sakartvelo notariato sistemos reformų, pagrįstų Europos vertybėmis ir standartais.

Praėjusieji metai Sakartvelui buvo istoriniai, nes mūsų šaliai buvo suteiktas kandidatės į ES statusas. Tai neabejotinai buvo sunkaus darbo „visą parą“ rezultatas ir labai tvirtas žingsnis į priekį Europos integracijos kelyje.

Teisinė valstybė ir žmogaus teisės yra Sakartvelo kompasas kelyje į narystę ES.

Be abejo, kandidato statusas turėjo teigiamos įtakos Sakartvelo notarų rūmams, nes mums buvo suteikta galimybė kreiptis dėl ESNT stebėtojo statuso.

Mums didelė garbė ir džiaugsmas švęsti oficialų mūsų rūmų prisijungimą ESNT stebėtojos teisėmis, Lietuva ir jos žmonės pirmieji ištiesė Sakartvelui pagalbos ranką sunkiausiais mums laikais.

Lietuva nuo seno buvo ir yra įsipareigojusi puoselėti Sakartvelo ir Lietuvos Respublikos ilgametės draugystę ir ypatingus santykius, taip pat nedviprasmiškai remti Sakartvelo suverenitetą ir teritorinį vientisumą tarptautiniu mastu pripažintose sienose bei šalies europinę ir euroatlantinę integraciją.

Ši unikali parama pasireiškia visais lygmenimis, todėl norėčiau padėkoti Jums, gerbiamas Prezidente, už entuziazmą ir pasiūlymą mūsų Rūmams prisijungti prie ESNT stebėtojo teisėmis, o tai lėmė mūsų šiandieninę sėkmę.

Nuo 2007 m. Sakartvelo notarų rūmai yra Tarptautinės notariato sąjungos nariai, todėl Sakartvele diegiami ir plėtojami lotyniškojo notariato principai.

Per pastaruosius kelis dešimtmečius Sakartvelo notarų rūmai, atliekantys svarbų vaidmenį ginant fizinių ir juridinių asmenų teises ir užtikrinant jų teisėtus interesus, dar sustiprėjo, buvo sukurta tvirta teisinė bazė.

Nuosekliai dirbama siekiant užtikrinti veiksmingą notariato veiklą mūsų šalyje ir didinti notarų teikiamų teisinių paslaugų fiziniams ir juridiniams asmenims kokybę.

Sakartvelo notarų rūmai reaguoja į šiuolaikinius iššūkius ir reikalavimus, kurių rezultatas – šalyje veikiantis elektroninis notarinių veiksmų registras. Piliečiai paslaugas nuotoliniu būdu gauna elektroninio ryšio priemonėmis, o šie metodai tobulėja plėtojant šiuolaikines technologines galimybes.

Sakartvelas įgyvendina Europos Tarybos kovos su pinigų plovimu institucijos MONEYVAL rekomendacijas. Siekdama tobulinti kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu priemones, mūsų šalis imasi įvairių teisinių, reguliavimo ir institucinių priemonių.

Mums labai svarbu susipažinti su ESNT valstybių narių gerąja praktika, kad galėtume imtis tinkamų veiksmų ir siekti pažangos šia kryptimi.

Be to, Notarų rūmai skaitmenina notarinių aktų archyvus ir šis procesas vyksta nuolat.

Derėtų paminėti, kad vienas iš svarbiausių Sakartvelo notarų rūmų prioritetų – įsteigti mokslinį-tiriamąjį notariato institutą, kuris pasitarnaus notarinės praktikos suvienodinimui ir notaro profesijos plėtrai.

Manome, kad ESNT sukurta platforma suteiks mums galimybę rasti bendrų iššūkių sprendimus ir reaguoti į bendrus ketinimus užtikrinti notarų paslaugų veiksmingumą ir kokybę.

Esame įsitikinę, kad bendros pastangos ir bendradarbiavimas gali padėti nutiesti kelią Sakartvelo integracijai į ES ir kartu sustiprinti mūsų organizacijų draugystės ir bendradarbiavimo ryšius. Mes ir toliau eisime notariato sistemos kūrimo ir stiprinimo keliu, nes esame pasiryžę mokytis iš jūsų ir dalytis gerąja patirtimi bei išmoktomis pamokomis. Dar kartą patvirtiname savo pasirengimą bendradarbiauti siekiant visų sutartų vystymosi tikslų.

Linkiu mums visiems sėkmingai tęsti kelionę, įveikiant naujus notariato sistemos iššūkius ir prisitaikant prie besikeičiančios tikrovės, siekiant didesnių prevencinio teisingumo galimybių.

Ačiū!

MARIUS STRAČKAITIS:

Ačiū už pranešimą.

1995 metais Albanijos notariatas priimtas į Tarptautinę notariato sąjungą. Valstybė paraišką dėl narystės ES pateikė 2009 m. balandžio 24 d. 2014 m. birželio 24 d. Albanijai buvo suteiktas ES kandidatės statusas, o 2020 m. kovo 24-25 d. Europos Vadovų Tarybos susitikime nuspręsta pradėti stojimo į ES derybas. ESNT narė stebėtoja nuo 2023 m. gruodžio 8 d.

Šiandien į mus video sveikinimu kreipiasi Albanijos teisingumo ministras Ulsi Manja.

ULSI MANJA:

Sveikinimai iš Albanijos!

Gerbiamasis Europos Sąjungos notariatų tarybos prezidentė,
Gerbiamieji ES šalių notarų rūmų prezidentai,
Brangūs draugai,

Labai norėčiau šiandien būti su jumis Vilniuje, puikiam ESNT generalinės asamblėjos renginyje, tačiau dėl suplanuotos mano darbotvarkės negalėjau atvykti ir, kaip teisingumo ministras, pasidalinti savo džiaugsmu dėl stebėtojo statuso suteikimo Albanijos notarams! Bet kuriuo atveju, esu labai laimingas, kad jūs suteikėte galimybę pasidalinti šiuo pasitenkinimu per vaizdo žinutę.

Albanijos notarams ir Albanijai stebėtojo statuso tokiam svarbiame forume kaip jūsų suteikimas neabejotinai yra kokybinis pasiekimas, nes jis sukuria galimybę mums dalintis savo patirtimi ir žiniomis su ESNT nariais, o tai svarbu tiek notarams, tiek su mūsų piliečiais susijusių procedūrų gerinimui. Albanijos notariato ištakos siekia 14-ojo amžiaus vidurį. Notarų parašyti teisės aktai liudija apie senovišką ir turtingą teisinę kultūrą ir reikšmingą ekonominę ir civilinę Albanijos miestų raidą. Mūsų notariato raida nenutrūkstamai vyko iki komunistinio režimo tamsaus periodo, kurio metu notariato sistema buvo sužlugdyta, o atkurta 1994 metais priėmus įstatymą, kurį padėjo parengti Europos Taryba, ir iki šiol vystoma, 2018 metais priėmus naują įstatymą, prie kurio parengimo nuoširdžiomis pastangomis prisidėjo Vokietijos federaliniai notarų rūmai.

Teisingumo ministerija remia Albanijos notarų, nes laiko juos svarbiu teisingumo sistemos ramsčiu, užtikrinančiu lotyniškojo notariato principo „Lex est quod notamus“ („Tai, kas patvirtinta notaro, tampa įstatymu“) galiojimą notarų veikloje.

Gyvename skaitmeninio ir globaliame pasaulyje, ir Albanijos notariatas, kaip ir bet kuri kita profesija, susiduria su naujais iššūkiais, reikalaujančiais prisitaikyti ir atsinaujinti. Notarų paslaugų skaitmeninimas būtinas norint pagerinti šių svarbių viešų paslaugų efektyvumą ir pasiekiamumą mūsų piliečiams.

Didžiuojuosi sakydamas, kad Albanijos nacionaliniai notarų rūmai, turėdami Teisingumo ministerijos paramą, valdo labai pažangią elektroninę NISA sistemą. Albanijos notariatai šiuo metu atlieka visus savo veiksmus skaitmeniniu formatu: pasirašydami elektroniniu parašu, taip pat naudodamiesi elektroniniais testamentų, įgaliojimų, neveiksnių asmenų registrais.

Esu įsitikinęs, kad su mūsų valstybės įstojimu į ES mes sugebėsime greitai pakeisti savo statusą šioje Taryboje į visateisę narystę.

Albanijos notariatas atviras paramai, bendradarbiavimui su ES valstybių notariatais, kad galėtų priimti visus iššūkius, kylančius notarų veikloje ir prisitaikyti prie Europos standartų.

Mes jau užmezgėme puikų bendradarbiavimą su Italijos notariatais, ir Albanijos notarų dėmesio centre bendradarbiavimo su Prancūzijos ir Austrijos notariatais stiprinimas. Būdamas teisingumo ministru, aš remsiu bet kokį mūsų notarų bendradarbiavimą su kitais ES notariatais.

Entuziazmas, kurį reiškiu kaip teisingumo ministras, nereiškia, kad susilpninsime kasdienės notarų veiklos priežiūrą, priešingai, mes visuomet sieksime didinti Albanijos notariato skaidrumą ir patikimumą, kad būtų geriau ginami mūsų piliečių interesai.

Baigdamas norėčiau išsakyti dvi padėkas. Pirmiausia padėkoti jums už nenuilstamą paramą, kurią suteikiate Albanijos notariatui. Antra, pasveikinti mūsų Albanijos notariato prezidentę ponią Mimosą Sadushaj ir jos puikią komandą pasiekus stebėtojo statuso ES notariatų taryboje.

Linkiu jums sėkmingo Asamblėjos posėdžio!

MARIUS STRAČKAITIS:

Kviečiu Albanijos notarų rūmų viceprezidentą Fatmirą Lacej.

FATMIRAS LACEJ:

Ką dar galėčiau pasakyti po tos puikios vaizdo žinutės? Tik tai, kad išgirsite žodžius iš notaro, kuris šioje srityje dirba jau 25-erius metus. Gerbiamoji ministre Dobrowolska, gerbiamasis ESNT prezidentė, gerbiamasis Tarptautinės notariato sąjungos prezidentė, gerbiamieji kolegos. Ankstesniame susitikime, kai Albanijos notariatas buvo priimtas narį stebėtojo teisėmis, buvau labai emociškai nusiteikęs, bet dabar žvelgiu į jus ir suprantu, ką veikia ESNT. Esu kupinas optimizmo, nes mačiau kaip Albanijos notariatai vertina šį svarbų žingsnį. Žinau, kad būti stebėtoju nėra tik privilegija, tai yra didelė atsakomybė Albanijos notariatui. Taigi, turime tinkamai padaryti mums skirtus namų darbus. Yra kelios temos, kurioms turime skirti daugiausiai dėmesio. Turime sužinoti ir išmokti daugiau taisyklių, kurios yra taikomos Europos Sąjungoje. Turime daugiau bendradarbiauti su Europos Sąjungos šalimis ir perimti visas notarinės veiklos praktikas, kurios yra būdingos ES valstybėms narėms. Tokiu būdu galėsime dirbti turėdami mentorių, ir mums tame kelyje

padės Vokietijos federaliniai notarų rūmai, ir norėčiau padėkoti ponui Richardui Bockui už jo pagalbą. Šiuo metu taip pat pradėjome plėsti bendradarbiavimą su kitais ES notariatais. Pastarąjį kartą lankėmės Italijos notarų taryboje ir taip pat bendradarbiausime su Prancūzijos ir Austrijos notariatais. Spalio mėnesį planuojame organizuoti regioninę konferenciją. Manau, kad tai yra labai gera pradžia.

Prašau, priimkite mus kuo geriau, ir aš iš savo pusės patvirtinu ir patikinu, kad jus, kad Albanijos notariatai bus geri mokiniai. Mes mokysimės greitai, ir žinosime, ką turime daryti, kad Albanijos notariatas būtų priimtas į Europos Sąjungos šeimą.

MARIUS STRAČKAITIS:

Dėkoju, gerbiamasis viceprezidente.

Moldovos notariatas yra Tarptautinės notariato sąjungos narys nuo 2000 m. Paraiška dėl narystės ES buvo pateikta 2022 m. kovo 3 d.

2022 m. birželio 23 d. Moldovai suteiktas ES kandidatės statusas, 2023 m. gruodžio 14-15 d. Europos Vadovų Tarybos susitikime nuspręsta pradėti stojimo į ES derybas. ESNT nare stebėtoja Moldova priimta 2023 m. gruodžio 8 d.

Moldovos teisingumo ministrė Veronica Michailov-Moraru kreipiasi į mus su video sveikinimu.

VERONICA MICHAILOV-MORARU:

Gerbiamasis prezidente,
Garbingieji svečiai,
Ponios ir ponai,
Brangūs kolegos,

Stebėtojo statuso suteikimas Moldovos notarų rūmams ir jų prisijungimas prie Europos Sąjungos notariatų tarybos 2023-ųjų gruodžio 7-8 dienomis yra reikšmingas žingsnis notaro profesijos Moldovoje evoliucijai ir stiprinimui. Prisijungimas prie Tarybos nėra vien ankstesnių įsipareigojimų pripažinimas, bet ir naujos bendradarbiavimo Europos notarų bendruomenėje fazės pradžia. Tai liudija apie papildomą atsakomybę ir siekį teikti aukšto lygio notarines paslaugas mūsų piliečiams. Šis puikus pasiekimas taip pat apima nuolatinius Moldovos notarų įsipareigojimus Europos vertybėms ir teisingumo ir skaidrumo standartams. Moldovos notariai keisis patirtimi ir bendradarbiaus su prestižiniu Europos profesionalų tinklu. Prisijungimas prie Tarybos sukuria naujų galimybių asmeniui ir profesiniam tobulėjimui, o tai dar efektyviau prisidės prie įstatymų ir teisingumo stiprinimo Europoje. Nuoširdžiai sveikinu Moldovos notarų rūmus dėl šio neeilinio pasiekimo. Esu įsitikinusi, kad drauge mes toliau kursime šiuolaikišką ir efektyvią notariato sistemą, kuri tarnaus mūsų visuomenės labui.

Norėčiau padėkoti visiems, kas parėmė šias pastangas ir prisidėjo siekiant šio svarbaus tikslo. Jūsų parama ir bendradarbiavimas buvo esminiai, kad būtų žengtas šis žingsnis. Kartu toliau keliaukime šiuo keliu. Dėkoju už dėmesį.

MARIUS STRAČKAITIS:

Kviečiu Moldovos Respublikos notarų rūmų tarybos narę Svetlaną Dimitriu.

SVETLANA DIMITRIU:

Gerbiamieji pirmininkai, gerbiami dalyviai, ponios ir ponai, gerbiamieji kolegos, Moldovos Respublikos notarams yra ypatinga garbė ir pasididžiavimas šiandien būti kartu su jumis didžiojoje Europos Sąjungos notarų šeimoje. Tai įvyko po to, kai Moldovos Respublikos notarų rūmams buvo suteiktas nario stebėtojo statusas Europos Sąjungos

notariatų taryboje per 2023 m. gruodžio 7-8 d. Briuselyje vykusią Generalinę asamblėją.

Moldovos Respublikai suteiktas šalies kandidatės stoti į Europos Sąjungą statusas įkvepia mūsų pasitikėjimą tolesniems darbams. Šiame kelyje, kuriuo einame siekdami atitikti Europos Sąjungos standartus, tikimės Europos Sąjungos notariatų tarybos paramos ir bendradarbiavimo su kiekviena valstybe nare. Jūsų patirtis ir parama mums nepaprastai vertinga.

Lotyniškojo tipo notaro veikla Moldovos Respublikoje pradėta 1998 m. įsigaliojus Notariato įstatymui Nr. 1153-XIII. Šis įstatymas buvo parengtas dalyvaujant Tarptautinės notariato sąjungos ekspertams ir tiesiogiai padedant bei konsultuojant kolegoms iš Rumunijos. Todėl 2000 m. Moldovos Respublikos notariatas visomis teisėmis buvo priimtas į Tarptautinę notariato sąjungą.

Kitas notarų veiklos etapas prasidėjo 2003 m. kovo mėn., kai įsigaliojo naujas Notariato įstatymas. Šiuo įstatymu buvo panaikintos notarų savivaldos institucijos, o bendroji kompetencija, susijusi su notarų veiklos administravimu, perduota Teisingumo ministerijai. 2003-2010 m. lygiagrečiai veikė valstybinės notarų kontoros ir privatūs notariai. Nuo 2010 m. visi notariai tapo valstybiniais notariais, veikiančiais pagal savarankiško finansavimo principus.

Šiuo metu notarų veiklą reglamentuoja du įstatymai: Notarų veiklos organizavimo įstatymas ir Notarinio proceso įstatymas. Taigi 2017 m. vasario mėn. notarų veiklos organizavimo įstatymu buvo įsteigtos notarų savivaldos institucijos.

Moldovos Respublikos notarų rūmai, kaip notarų profesinės savivaldos institucija, apima visus Moldovos Respublikos notarius, todėl buvo užtikrintas tikras suderinimas su lotyniškojo notariato sistema. Šiuo metu Moldovos Respublikoje yra 283 notariai.

Notarų rūmų struktūra yra tokia:

- Notarų generalinė asamblėja - aukščiausiasis organas.
- Notarų rūmų taryba - vykdomasis organas, kurį sudaro 7 nariai, Notarų generalinės asamblėjos renkami 4 metams.

- Notarų rūmų pirmininkas, kuris taip pat yra Notarų rūmų tarybos pirmininkas ir renkamas iš Tarybos narių dvejų metų kadencijai, ne daugiau kaip dviem kadencijoms iš eilės.
- Generalinis sekretorius, atsakingas už Notarų rūmų organizacinę, administracinę, ūkinę ir finansinę veiklą, įdarbintas Taryboje 5 metams.
- Etikos komisija, kurią sudaro 7 nariai, kuriuos ketveriems metams renka Notarų generalinė asamblėja, įskaitant 2 pilietinės visuomenės atstovus.
- Cenzorių komitetas, kurį sudaro 5 notariai, išrinkti Generalinės notarų asamblėjos ketveriems metams.

Tačiau už teisę verstis profesine veikla, drausmines sankcijas ir notarų veiklos kontrolę tebėra atsakinga Teisingumo ministerija. Teisingumo ministro sudarytą Licencijavimo komisiją ir Drausmės komisiją sudaro 7 nariai: 3 notariai, kuriuos renka visuotinis notarų susirinkimas, ir 4 nariai, kuriuos skiria Teisingumo ministerija, iš kurių vienas yra pilietinės visuomenės atstovas.

Stojimo į notaro profesiją sąlygos yra šios: turėti teisės bakalauro laipsnį; išlaikyti stojimo į stažuotę egzaminą; atlikti 18 mėnesių arba teisės daktaro laipsnį turintiems asmenims – 3 mėnesių – profesinę stažuotę pas notarą; išlaikyti notaro profesijos kvalifikacinį egzaminą; konkurso būdu užimti laisvas notaro vietas.

Teisingumo ministerija yra įgaliota vykdyti notarų veiklos profesinę kontrolę ir paskiria Kontrolės komisiją. Notarų rūmai deleguoja notarus į šią Kontrolės komisiją.

Nuo 2009 m. nustatyta 65 metų profesinio amžiaus riba.

Notarų įgaliojimai apima dokumentų (įgaliojimų, sutarčių, testamentų) tvirtinimą, kopijų ir parašų legalizavimą, paveldėjimo procedūras, santuokų nutraukimą, dokumentų su vykdomosiomis formulėmis investavimą, tarpininkavimą ir kitus veiksmus, pavyzdžiui, nuosavybės pažymėjimų išdavimą, faktų patvirtinimą, vertimus, finansinių priemonių deponavimą, įrodymų teikimą, aukcionų organizavimą ir vykdymą, registravimą kilnojamąjo turto registre, o nuo 2024 m. kovo mėn. – notaro prašymo įregistruoti teises nekilnojamojo turto registre pateikimą.

Pažymėtina, kad nuo 1998 m. perėjimo prie lotyniškojo tipo notariato iki šiol, nepaisant visų politinių pokyčių šalyje ir trijų su notarine veikla susijusių įstatymų priėmimo, notarų kompetencija išliko nepakitusi: nekilnojamojo turto perleidimo sutartims privaloma autentiška forma, o paveldėjimo procedūrų įforminimas yra išimtinė notarų kompetencija. Šiandien išimtinė teritorinė kompetencija taikoma tik paveldėjimo procedūrų įforminimui. Tačiau po pusmečio įsigalios teisės aktų pakeitimai dėl teritorinės kompetencijos išimties paveldėjimo procedūrų dokumentams įforminti.

Apibendrinant galima teigti, kad svarbūs notariato sistemoje vykdomi projektai: įstatymo dėl notarinių mokėjimų projektas, projektas dėl laikino notarinių dokumentų saugojimo Notarų rūmuose ir projektas dėl santuokos registravimo.

Atsižvelgiant į 2026 m. rengiamus elektroninių notarinių dokumentų teisės aktus, svarbiausias tikslas – pritaikyti technines sąlygas ir saugias informacines technologijas.

Gerbiamieji kolegos, kaip matote, notaro veikla Moldovos Respublikoje yra svarbus visuomenės ramstis, ir noriu jus patikinti, kad mano šalies notariai kartu su Notarų rūmų

taryba deda visas pastangas, kad atitiktų iššūkius, kompetencijos standartus ir piliečių lūkesčius.

Apibendrinama galiu pasakyti, kad Europos Sąjungos notariatų tarybos mums suteiktas stebėtojo statusas yra svarbus žingsnis, atspindintis mūsų įsipareigojimą laikytis Europos vertybių ir taisyklių. Žvelgdami į ateitį, pripažįstame neįkainojamą kiekvienos Europos Sąjungos valstybės narės paramą ir bendradarbiavimą. Jūsų patirtis, patarimai ir partnerystė yra labai svarbūs mums žengiant šiuo pertvarkos ir integracijos keliu.

Dėkojame organizatoriams ir visiems jums už dėmesį ir paramą. Ačiū visiems!

MARIUS STRAČKAITIS:

Dėkoju, gerbiamoji Svetlana Dimitriu.

Gerbiamieji ponai ir ponios, gerbiamieji notarai,

Mus visus vienija lotyniškasis notariatas, jo principais mes vadovaujamės dirbdami savo kasdienį, valstybei, įmonėms ir piliečiams svarbų darbą. Tik būdami vieningi, atsakingi, kvalifikuoti, tikri savo amato profesionalai, mes sugebėsime užtikrinti, kad mūsų šalyse teisinė valstybė būtų stabili, o visuomenei mes būtume ramstis.

Šiandien mes oficialiai priimame Albanijos, Moldovos ir Sakartvelo notariatus į Europos Sąjungos notariatų tarybą. Žinau, kad ESNT darbo grupės RELEX, skirtos išoriniams ryšiams, vadovas Adamas Tothas jau suplanavo šiandien pirmąjį pažintinį susitikimą su nariais stebėtojais, ir Jums jau paruošta salė. Noriu palinkėti mūsų nariams stebėtojams stiprėti ir augti tame kelyje, kuris veda į narystę Europos Sąjungoje.

Dėkoju visiems už dalyvavimą.

Europos Sąjungos notariatų tarybos renginiai Vilniuje 2024 m. rugsėjo 12–13 dienomis: Generalinės Asamblėjos ir Valdybos posėdžiai bei konferencija „Teisinės valstybės ir notariato stiprinimas: Europos Sąjungos narių ir Ukrainos įžvalgos“

Vilniuje rugsėjo 12 dieną vykusiame Europos Sąjungos notariatų tarybos Generalinės asamblėjos posėdyje buvo patvirtinta naujoji organizacijos viceprezidentė – Liuksemburgo notarė Cosita Delvaux.

Ji taps ESNT prezidente 2025 metų kadencijai, kai pirmininkavimo organizacijai įgaliojimus Lietuva perduos Liuksemburgui.

Prieš tapdama notare 2011 metais, ponja C. Delvaux įgijo daug patirties dirbdama teisininke finansų įstaigose, taip pat kaip teismo paskirta advokatė. Kaip dera notarei, specializuodamasi civilinėje teisėje, ponja C. Delvaux turi išskirtinių kompetencijų turto teisės, santuokos teisės, paveldėjimo teisės ir šeimos teisės srityse.

Vilniuje rugsėjo 12 dieną taip pat posėdžiavo ESNT Valdyba, kurios darbotvarkėje buvo beveik pusantros dešimtys klausimų, susijusių su organizacijos veikla šiais ir ateinančiais metais.

Rugsėjo 13 dieną Vilniuje įvyko Lietuvos pirmininkavimo ESNT vienam iš prioritetų – paramą Ukrainos notarams – skirta konferencija „**Teisinės valstybės ir notariato stiprinimas: Europos Sąjungos narių ir Ukrainos įžvalgos**“.

ESNT Generalinės asamblėjos ir Valdybos posėdžio dalyviai Vilniuje

ESNT pirmininkas M.Stračkaitis sveikina naująją organizacijos viceprezidentę C. Delvaux

**EWELINA
DOBROWOLSKA**

Lietuvos Respublikos
teisingumo ministrė

Gerbiamieji konferencijos dalyviai,

Man didelė garbė šiandien pasveikinti Jus visus Vilniuje, šioje reikšmingoje konferencijoje. Konferencijoje, kuri, tikiuosi, taps nauju etapu efektyvios pagalbos Ukrainai kelyje, padedančiu dar labiau sustiprinti mūsų paramą Ukrainai.

Šiuolaikiniame pasaulyje, kuriame vis labiau auga populizmo ir autoritarizmo grėsmės, teisinės valstybės principų laikymasis yra esminė sąlyga:

- apsaugoti demokratijos principus,
- užtikrinti, kad įstatymai būtų viršesni už asmenų ar grupių interesus,
- užkirsti kelią valdžios institucijų piktnaudžiavimui valdžia [ir užtikrinti už sprendimų priėmimą atsakingų asmenų atsakomybę] bei
- garantuoti, kad piliečių teisės ir laisvės bus gerbiamos ir ginamos.

Teisinė valstybė yra pamatinė Europos Sąjungos vertybė, jungianti skirtingų nacionalinių tapatybių, tradicijų bei teisinių sistemų valstybes.

Vienas iš esminių teisinės valstybės ramsčių [šalia nepriklausomų teismų, kitų teisinių profesijų, aktyvios pilietinės visuomenės bei laisvos žiniasklaidos] yra notariatas. Notariatas užtikrina teisinių santykių teisėtumą ir stabilumą, taip prisidedamas prie visuomenės pasitikėjimo valstybės teisine sistema. Tad notarų nepriklausomumas bei nešališkumas išties užtikrina tai, kad teisės viršenybės principas iš tikrųjų būtų įgyvendinamas, o kiekvieno piliečio teisėti interesai būtų patikimai apsaugoti.

Ukraina, šiandien kovojanti už savo nepriklausomybę ir demokratines vertybes, savo

pavyzdžiu rodo, kaip svarbu stiprinti teisinę valstybę net ir pačiomis sudėtingiausiomis aplinkybėmis.

Mūsų visų tikslas, be abejonės, yra remti Ukrainą. Tam, kad mūsų pagalba Ukrainai būtų veiksminga ir efektyvi, turime labai aiškiai suprasti, kokių priemonių šiandien labiausiai reikia mūsų partneriams.

Ši konferencija yra ypatinga proga susiburti ekspertams, politikams, teisės mokslininkams ir praktikos atstovams, kurie turi neįkainojamą patirtį ir žinias. Tad kviečiu dalintis savo įžvalgomis ir idėjomis, kurios padėtų stiprinti teisinį tikrumą ir notariato institutą Ukrainoje.

Tikiuosi, kad Vilnius taps platforma, kurioje būtų suburta visa reikalinga pagalba Ukrainai ir užtikrinta savalaikė parama mūsų partneriams.

Baigdama noriu kreiptis į mūsų kolegas iš Ukrainos:

Разом ми подолаємо всі випробування на шляху до встановлення непохитної справедливості та процвітання Вашої держави. Слава Україні!¹

¹ Kartu įveiksime visus iššūkius kelyje į stiprų teisingumą ir jūsų valstybės gerovę. Šlovė Ukrainai!

**JEVHENIJ
HOROVEC**

**Gerbiamasis pone Mariau Stračkaiti,
ponia Ewelina Dobrowolska!**

Ukrainos teisingumo
ministro pirmasis
pavaduotojas

Pirmiausia norėčiau perduoti naujai paskirtos Ukrainos Ministro Pirmininko pavaduotojos Europos ir euroatlantinei integracijai ir teisingumo ministrės Olgos Stefanišinos sveikinimus ir padėkos žodžius už šiandieninio aukšto lygio renginio organizavimą ir už Europos Sąjungos, taip pat ir Lietuvos Respublikos, teikiamą paramą Ukrainai.

Kolegos, agresyvus Rusijos karas prieš Ukrainą tęsiasi jau daugiau nei 10 metų, o daugiau nei dvejus metus vyksta plataus masto invazija, kurią lydi nuolatinis mūsų šalies kritinės ir civilinės infrastruktūros apšaudymas. Dėl to daugelis notarų biurų buvo sunaikinti arba apgadinti, daugelis notarų turėjo nutraukti savo veiklą arba persikelti į kitą vietą, beveik visi notariai turi įveikti problemas, susijusias su reguliariais oro antskrydžiais ir periodiškais elektros energijos tiekimo pertrūkiais.

Svarbu, kad šiomis precedento neturinčiomis sudėtingomis sąlygomis Ukrainos notarų bendruomenė pademonstruotų geriausias savo bruožus, nuolat patvirtindama savo įsipareigojimą aukščiausiems teisinės valstybės idealams ir aukštą misiją tarnauti visuomenei.

Naudodamasis proga norėčiau padėkoti Ukrainos notarams už jų drąsą, energiją ir profesionalumą ir palinkėti, kad Europos notarams, taip pat ir Lietuvos notarams, niekada netektų dirbti tokiomis sąlygomis, kokiomis dirba jų kolegos Ukrainoje.

Tiesą sakant, mūsų didvyriškos Ukrainos ginkluotosios pajėgos kiekvieną dieną ir naktį stengiasi užkirsti tam kelią, ir mes esame joms už tai labai dėkingi.

Kaip tikriausiai žinote, Ukrainos valstybės teisinė politika daugiausia dėmesio skiria teismų reformai, tačiau notariato sistemos reforma yra ne mažiau svarbi. Šiame kontekste notarų veiklos skaitmeninimas neabejotinai yra vienas svarbiausių.

Esu įsitikinęs, kad šiandienos renginio dalyviai išsamiai aptars aktualius klausimus. Esu įsitikinęs, kad mūsų užsienio kolegų patirtimi Ukraina pasinaudos tobulindama notariato veiklą reglamentuojančius teisės aktus.

Norėčiau dar kartą padėkoti mūsų draugams iš Lietuvos už didžiulę pagalbą mūsų šaliai tiek kovojant su Rusijos ginkluota agresija, tiek reformuojant teisinę sistemą, įskaitant notariato sektorių.

Šlovė Ukrainai!

**ANNA
JAROSZ-FRIIS**

Europos Komisijos
Kaimynystės
politikos ir plėtros
derybų generalinio
direktorato
Ukrainos skyriaus
direktorė

**Gerbiamasis ES notariatų tarybos pirmininke,
gerbiamoji Lietuvos Respublikos teisingumo
ministre, Europos Parlamento nariai,
gerbiamieji notarai, ponios ir ponai,**

Man labai malonu kreiptis į Jus šiandienos konferencijoje. Nuoširdžiai atsiprašau, kad šį kartą negalėjau atvykti į Vilnių, tačiau tikiuosi, kad ateityje bus kitų progų.

Pirmiausia leiskite išreikšti savo susižavėjimą Ukrainos notarų, kurie ir toliau teikia svarbias notarines paslaugas, nepaisant visų iššūkių, kuriuos sukelia besitęsianti Rusijos agresija, atsparumu.

Taip pat nuoširdžiai sveikinu ES notarų už tai, kad nuo pat pirmųjų Rusijos plataus masto invazijos dienų tvirtai palaikėte savo kolegas ukrainiečius ir priėmėte juos į ES notarų bendruomenę.

Esu įsitikinęs, kad jūsų partnerystė ir toliau bręs ir plėtosis, nes Ukraina žengia pirmyn ES keliu.

Stojimas į ES suteikia unikalią galimybę iš esmės pakeisti Ukrainą. Tai geostrateginė investicija į mūsų bendrą taiką, stabilumą ir klestėjimą.

Po istorinio ES vadovų sprendimo pradėti stojimo į ES derybas su Ukraina Komisija dabar tęsia šį procesą – pradedame tikrinti, ar Ukraina laikosi ES teisės aktų, ir plečiame Ukrainai teikiamą pasirengimo narystei techninę pagalbą.

Stojimo derybose pagrindinis vaidmuo teks teisinei valstybei, kuri yra vienas iš pamatinių principų. Nuo Orumo revoliucijos Ukraina šioje srityje padarė didelę pažangą ir net Rusijos agresija nesustabdė reformų pastangų. Nemaža pažanga padaryta ir notariato sistemos srityje – Ukrainos notariatas laipsniškai prisiėmė naujų pareigų ir įgijo daugiau visuomenės pasitikėjimo.

Vis dėlto, nepaisant šių teigiamų tendencijų, teisinės valstybės srityje dar reikia daug nuveikti, tačiau esu įsitikinusi, kad mūsų bendromis pastangomis, sunkiu darbu ir tokia partneryste, kokią sukūrė notarai, Ukraina įveiks Rusijos agresiją ir taps stipria, klestinčia ES šeimos nare, besiremiančia teisinės valstybės vertybėmis.

Linkiu jums visiems labai vaisingos konferencijos ir siunčiu nuoširdžiausius linkėjimus iš Briuselio!

**DOC. DR.
DANGUOLĖ
BUBLIENĖ**

Lietuvos
Aukščiausiojo Teismo
pirmininkė

Teisminių funkcijų patikėjimas notarams: tolesnės galimybės ir perspektyvos

„Teisinės valstybės ir notariato stiprinimas: Europos Sąjungos narių ir Ukrainos įžvalgos“ – šios dienos konferencijos tema, tikiu, pasirinkta neatsitiktinai. Paprastai kai kalbama apie teisinę valstybę, šio principo saugotojais dažniausiai nurodomi teismai. Vis dėlto akivaizdu, kad negalima suprasti šios sistemos per siaurai. Pirmiausia kiekvienas, taikantis teisę, taigi ir kiekviena teisininkų korporacija, yra šio principo saugotoja. Tuo labiau tai galima pasakyti apie notarų, kurie, cituojant EK atliktą studiją, „yra vienas svarbiausių teisminės sistemos ramsčių“¹. Akivaizdu, kad lotyniškojo notariato notariatai prisideda prie teisingumo vykdymo. Prevencinėje jo stadijoje. Užtikrindami sandorių teisėtumą ir atlikdami kitas su tuo susijusias funkcijas, notariatai yra teisinio tikrumo saugotojai, dar plačiau – visuomenės gyvenimo apsauginis mechanizmas. Notariatai atlieka svarbų vaidmenį prevenciškai prisideddami, kad būtų išvengta teisminių ginčų; vykdydami ne ginčo procedūrų kompetencijas, mažina teismų darbo krūvį ir sąnaudas. Apie notariatą, kaip prevencinį / preventyvų ar ne ginčo teisėją, diskutuojama jau seniai tiek ES, tiek ir Lietuvoje. Kaip pakankamai seniai diskutuojama ir apie tam tikrų teismo funkcijų perdavimą notariatams.

Vis dėlto siekiant toliau diskutuoti apie tai, ką ir kaip galima patikėti notariatams, reikia susitarti dėl sąvokų. Noriu atkreipti dėmesį į Lietuvoje vartojamą terminiją. Tiek politi-

¹ 10 psl

niuose, tiek strateginiuose dokumentuose, viešojoje informacijoje, o ir tarpusavio diskusijose galima aptikti teiginius „teismams nebūdingos funkcijos“, „šių funkcijų perdavimas notarams ar antstoliams“.

Valstybės kontrolė savo 2020 m. tyrime dar daugiau nurodo: „17. Audito metu atlikta apylinkių teismų apklausa rodo, kad **teismai skirtingai supranta, kokios funkcijos yra nebūdingos teismams**: 6 iš 12 kaip teismams nebūdingą funkciją nurodo santuokos nutraukimo bendru sutarimu nagrinėjimą, 8 iš 12 – teismo leidimo išdavimą disponuoti nekilnojamoju turtu, kuris yra šeimos turtas, kai šeimoje auga nepilnamečiai vaikai. Atliekant apklausas kai kurie teismai pateikė nuomonę, kad teismai neturėtų nagrinėti bylų supaprastinto proceso tvarka.“

Susidaro įspūdis, kad nesusivokiam, kas yra teisminė funkcija, teisingumo vykdymo funkcija ir kas būdinga ar nebūdinga teismams.

Ar tikrai santuokos nutraukimas bendru sutuoktinių sutarimu, kiti nurodyti pavyzdžiai, nėra teismams būdinga funkcija? Kita vertus, ar taip turėtų būti keliamas klausimas? O gal tiksliau būtų klausti taip – „ar šios funkcijos perdavimas notarams neprisidėtų prie efektyvesnio teisingumo administravimo? Sena išmintis sako – „kaip klausai, taip ir bus atsakyta“. Sąvokos (žodžiai) neabejotinai yra svarbios. Pats sąvokos „teismams nebūdingų funkcijų atsisakymas“ vartojimas veda į painiavą ir nesusivokimą, kas yra teismui būdinga funkcija ir kas yra teisingumo vykdymas, o kartu ir kelia neaiškumų dėl pačios formuojamos politikos tikslo. Kita vertus, šis neaiškumas natūraliai kyla ir iš pačios ESTT praktikos, apie kurią netrukus taip pat kalbėsiu. Dar praėjusiais metais prof. V. Nekrošius savo pranešime Notariato 30-mečio konferencijoje taip pat atkreipė dėmesį į šios sąvokos ydingumą, kalbėdamas apie ypatingą teiseną, kurioje nėra ginčų, tačiau joje taip pat funkcijas vykdo teisėjai.

EK Teisingumo efektyvumo komisija (CEPEJ) 2023 m. tyrime nurodė, kad ne ginčo funkcijų perdavimas atliekamas siekiant sumažinti teismų krūvį ir prisidėti prie teisingumo efektyvumo asmenų naudai. Taigi, ne „atsiakant teismams nebūdingų funkcijų“, o „siekiant teisingumo efektyvumo“. Be to, svarbu ir tai, kad šioje studijoje vartojamas terminas „efficiency“, ne „effectiveness“, o būtent „efficiency“ siejamas su našumu, taigi ir ekonominiu, požiūriu.

Kita vertus, aišku ir tai, kad, kalbant apie valstybės funkcijas, būtina susitarti, kokias valstybės funkcijas, viešąsias ar ne viešąsias, ir kokiems subjektams reikia perduoti, koks modelis yra pats geriausias konkrečiai valstybei. Matyt, tai, kad valstybė vieną ar kitą funkciją perduoda įgyvendinti teismams arba atvirkščiai iš jų „atima“, nereiškia, kad ta funkcija tampa būdinga ar nebūdinga teismams. Pavyzdžiui, Vokietijoje teismai atlieka juridinių asmenų registro funkciją, o pas mus šią funkciją vykdo Registrų centras, tačiau dėl to ji netampa teismine ar neteismine. Tai neabejotinai yra susitarimo ir kiekvienos valstybės pasirinkimo reikalas.

Taigi susitarę dėl sąvokų, užduokime sau klausimą – ar yra prielaidų manyti, jog notarams galima patikėti ir daugiau teisminių funkcijų, kad teisingumo administravimas taptų efektyvesnis?

Pabandykite į šį klausimą atsakyti analizuodami tris lygmenis:

- 1) Notaro statusas
- 2) Notaro funkcijos
- 3) Bendrosios prielaidos

Notaro statusas. Koks jis? / Kas yra notaras?:

- Laisvosios profesijos atstovas?
- Valstybinės valdžios funkcijas vykdomantis asmuo?
- Ūkinės (ekonominės) veiklos subjektas?
- Teismines funkcijas vykdomantis asmuo (teismas)?

Normatyvinė notaro sampratos apibrėžtis nėra į vieną iš šių klausimų aiškaus atsakymo nepateikia.

Pagal Notariato įstatymo 2 straipsnį notaras – valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis Notariato įstatymo nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų.

Laisvosios profesijos atstovas?

Ne vienas šaltinis patvirtina matymą, kad notarų profesija yra laisvoji. Patys notarai save pristato laisvosios profesijos atstovais. ESTT 2024 m. sausio 18 d. sprendime byloje C-128/21 yra apibendrinęs:

„57. Dėl notarų Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad, atsižvelgiant į tai, kad verčiasi laisvąja profesija, kuri kaip pagrindinė veikla reiškia kelių atskirų paslaugų teikimą už atlygį, jie iš esmės vykdo ekonominę veiklą (šiuo klausimu žr. 1987 m. kovo 26 d. Sprendimo Komisija / Nyderlandai, 235/85, EU:C:1987:161, 9 punktą ir 2017 m. vasario 1 d. Sprendimo Komisija / Vengrija, C392/15, EU:C:2017:73, 98–101 punktus).“

Šį apibendrinimą teismas pateikė konkurencijos byloje, nors rėmėsi padarytomis išvadamis laisvės teikti paslaugas kontekste.

Kita vertus, ne per seniausiai išleistoje knygoje „Notarų atsakomybė“ autoriai polemizuoja, kad klausimas, ar notarų profesija yra laisvoji profesija, vis dėlto nėra toks paprastas. Šie autoriai daro išvadą: „Vadinasi, nors notaro profesija neabejotinai yra reglamentuojama profesija, laisvąja ją laikyti galima tik iš dalies, o kai kurie autoriai kategoriškai tvirtina, kad notaro profesija laisvąja laikyti negalima“. Taigi, „laisvoji“, bet „ne laisvoji apribota“ profesija?

Valstybinės valdžios funkcijas vykdomantis asmuo?

Lietuvos Konstitucinis Teismas, nagrinėdamas notarų įgaliojimų pratęsimo klausimą reguliuojančių (ar tiksliau – detalai nereguluojančių) normų konstitucingumo klausimą, iš esmės pripažino, kad notarai vydo valstybinės valdžios funkcijas. KT nurodė, kad Lietuvoje notarai vykdo viešo pobūdžio funkcijas, tačiau nėra valstybės (ar savivaldybės) tarnautojai – jie verčiasi savarankiška profesine veikla, o jų funkcijas, kitą veiklą bei įgaliojimus apibrėžia įstatymai (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas).

ESTT nagrinėdamas EK pradėtas bylas prieš ES valstybes nares (lotyniškojo notariato valstybes) įsisteigimo laisvės vidaus rinkos kontekste, t. y. dėl pilietybės reikalavimo notarams, notarų nepripažino valstybės valdžios institucija nepriklausomai nuo to, kad tarp ES lotyniškojo notariato valstybių narių vyravo pozicija notarų priskirti valstybės valdžios funkcijas vykdančioms subjektams (C-392/15, C-151/14, C-157/09, C-47/08, C-50/08, C-51/08, C-52/08, C-53/08, C-54/08, C-61/08). ESTT notarų veiklą kvalifikavo kaip valstybės reglamentuojamos profesijos atstovų veiklą, susijusią su viešojo intereso apsauga. Šiose bylose, ESTT nors ir akcentavo, kad jis nenagrinėja nei su notariato statusu ar struktūra nei su kitomis sąlygomis, kurios greta pilietybės sąlygos nustatytos asmenims, norintiems verstis notaro veikla atitinkamoje valstybėje narėje, vis dėlto pateikdamas kokrečios notarų kiekvienos iš veiklų analizę, ESTT nė vienos iš jų nepripažino valstybės valdžios institucijos vykdoma veikla. Kaip matyti iš ESTT sprendimų, ESTT pripažįsta, kad notariatai vykdo viešojo intereso funkciją, tačiau to nepakanka, kad jų vykdomą veiklą būtų galima pripažinti viešosios valdžios funkcija. ESTT pažymėjo, kad notariatai veikia konkurencinėmis sąlygomis, kas nėra būdinga viešosios valdžios funkcijų vykdymui (C-151/14, 74 p.). Tokie argumentai kelia diskusinių klausimų dėl jų išbaigtumo ir nuoseklumo. Pvz., jeigu manyti, kad santuokos nutraukimo patvirtinimas (sankcionavimas) nėra valstybės funkcija, tai atrodytų, kad nei santuokos sudarymo, nei jos nutraukimo nereikėtų registruoti registruose, bet vis dėlto yra priešingai. Ši diskusija neabejotinai verta atskiro mokslinio tyrimo, įtraukiant tiek privatinės, tiek viešosios teisės srities mokslininkus, dėmesio.

Be kita ko, ESTT 2024 m. sausio 18 d. sprendime byloje C-128/21 yra apibendrinęs savo paties notarų vykdomų veiklų analizę:

„64. Šiuo aspektu Teisingumo Teismas iš esmės jau yra nusprendęs, kad negalima tiesiogiai ir konkrečiai prie viešosios valdžios vykdymo priskirti notarinės veiklos, kai tvirtinamas aktų, kuriuose išreiškiami vienašaliai įsipareigojimai arba laisva valia šalių sudaryti susitarimai, autentiškumas (šiuo klausimu žr. 2017 m. vasario 1 d. Sprendimo Komisija / Vengrija, C392/15, EU:C:2017:73, 119 ir 120 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją), sudaromos hipotekos (2011 m. gegužės 24 d. Sprendimo Komisija / Prancūzija, C50/08, EU:C:2011:335, 97 punktas), atliekami vykdomieji įrašai (šiuo klausimu žr. 2017 m. vasario 1 d. Sprendimo Komisija / Vengrija, C392/15, EU:C:2017:73, 125–127 punktus), rengiami sandorių projektai ir kai notariatai teikia konsultacijas ir technines paslaugas (šiuo klausimu žr. 2011 m. gruodžio 1 d. Sprendimo Komisija / Nyderlandai, C157/09, EU:C:2011:794, 72 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).“

Atskirai paminėtina vienoje iš paskutinių bylų dėl laisvės teikti paslaugas (EK v. Vengrija (byla C-392/15)) ESTT atlikta notaro vykdomos veiklos teismo įsakymų išdavimo srityje analizė. Tuos veiklos požymius, kad mokėjimo įsakymai yra susiję tik su neginčijamais piniginiiais reikalavimais, kurių terminas jau yra suėjęs, kad notaro išduotas mokėjimo įsakymas tampa privalomas, tik jeigu skolininkas jo neapskundžia, ESTT vertino kaip notaro kompetenciją, kuri grindžiama vien bendra skolininko ir kreditoriaus valia ir niekaip nekeičia teismo prerogatyvų nesant jų sutarimo dėl skolos buvimo. Taip pat ESTT vertino ir notarų kompetenciją Europos mokėjimo įsakymo paskelbimo vykdytinu, jei per nusta-

tytą terminą nebuvo pateiktas joks prieštaravimas, srityje. Nurodymą vykdyti mokėjimo įsakymą ESTT vertino kaip leidimą pradėti išieškoti skolą, sudarančią, nesant atitinkamo skundo, tapusio privalomu mokėjimo įsakymo dalyką. Nors notarui padarius vykdomo žymą mokėjimo įsakyme, kuris tapo privalomas, šis įsakymas tampa vykdytinas, ši aplinkybė taip pat grindžiama tuo, jog skolininkas neužginčijo skolos, kurią numatoma pradėti išieškoti. Tai, kad mokėjimo įsakymas tokiu būdu tapo vykdytinas, ESTT neįtikino padaryti išvadą, kad notaras turi įgaliojimus, apimančius tiesioginį ir konkretų dalyvavimą vykdančias viešosios valdžios funkcijas. Taigi mokėjimo įsakymo ar, kitaip tariant, teimo įsakymo išdavimą teismas laikė papildoma ir parengiamąja teismo veikla. Prisipažinsiu, mane šiek tiek glumina šie argumentai, nes sektų, kad teismo įsakymo atžvilgiu ir teismai nėra teismai, nes net nėra pagrindo įsakymo išdavimą laikyti valstybės valdžios funkcijomis.

Ar notaras yra ūkinės (ekonominės) veiklos subjektas (įmonė)?

Atsakymas šiandien gerai žinomas: taip, yra. ESTT nauju sprendimu konstatavo, kad: „68. <<...>> SESV 101 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad valstybėje narėje įsisteigę notariatai turi būti laikomi „įmonėmis“, kaip jos suprantamos pagal šią nuostatą, kai jie tam tikrais atvejais tvirtina hipotekos (įkeitimo) sandorius, atlieka vykdomuosius įrašus, notarinius veiksmus, rengia sandorių projektus, teikia konsultacijas, technines paslaugas ir tvirtina mainų sutartis, jei ši veikla nesusijusi su viešosios valdžios įgaliojimų vykdymu.“

Kažin ar toks išaiškinimas labai stebina, nes ESTT ir ankstesniuose sprendimuose nuosekliai formavo praktiką, kad notarų vykdomos funkcijos nėra valstybės valdžios institucijos vykdomos funkcijos, kaip jau minėjau, be kita ko, pabrėždamas ir tai, kad notariatai veikia konkurencinėmis sąlygomis (netgi jei jos ir yra ribotos). Tad jei notariatai nėra valstybės valdžios institucija, natūralu, jie yra ekonominės veiklos subjektai. Kita vertus, visiškai akivaizdu, kad ESTT nepaneigia notarų vykdomos viešojo intereso apsaugos funkcijos. Taigi, nei ankstesni, nei naujausias ESTT sprendimas, drįstu teigti, nekelti grėsmės notaro profesijai, notarų vykdomoms funkcijoms, ir nekvestionuoja to, kad notarams galėtų būti patikėtos tam tikros teisminės funkcijos.

Ar notaras vykdo teismines (teismo) funkcijas?

Jau šio pranešimo pradžioje minėjau, kad notaras dažnai vadinamas prevenciniu, preventyviu ar ne ginčo teisėju. Vis dėlto šios sąvokos tiesiogiai nenusako notaro kaip teisminių funkcijų vykdytojo statuso. Ar notaro vykdoma veikla gali būti laikoma teisminėmis funkcijomis, šis klausimas reikalauja atskiros analizės. Pirmiausiai pastebėtina, kad atsakymas čia gali būti labai paprastas – jei notaras nėra valstybinės valdžios institucija, savime aišku, jis nėra ir teismas. Vis dėlto ir čia reikalinga atskira (ar atskiru aspektu) analizė.

Notaras yra profesionalus teisininkas. Kaip ir teisėjui, jam taikomi aukšti kvalifikacijos ir atrankos reikalavimai. Notariatai, kaip ir teismas, veikia remiantis bendraisiais principais – nepriklausomumo, nešališkumo, objektyvumo principais. Notaro nepriklausomumo (įskaitant ir finansinio) principas tiesiogiai įtvirtintas Notariato įstatyme.

Dar 2011 metais Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas notaro atsisakymą atlikti notarinius veiksmus, nurodė, kad notaro funkcijos samprata suponuoja išvadą, kad notaras nenagrinėja asmenų ginčų, nenustatinėja ginčytinų aplinkybių, o tuo atveju, jei dėl asmenų teisių ar juridinių faktų kyla abejonių ar nesutarimų, privalo atsisakyti tvirtinti

tokias teises ar faktus. Notaras gali tvirtinti tam tikras teises ar faktus tik tokiu atveju, jei dėl jų turinio ir teisėtumo jam nekyla abejonių (LAT2011 05 03 c.b. Nr. 3K-3-219/2011).

Iš esmės tokios pozicijos 2020 m. laikėsi ir ESTT, priimdama sprendimą pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kreipimąsi, ir nepripažino Lietuvos notaro vykdomų funkcijų teisminėmis netgi pagal paveldėjimo reglamentą, kuris plačiau apibrėžia teismą nei Briuselio reglamentas. ESTT teisminėmis funkcijomis laiko tik tokias funkcijas, kai institucija yra įgaliota nagrinėti ginčą dėl teisės. Neginčijamų subjektinių teisių įtvirtinimas, anot ESTT, nelaikytinas ginču dėl teisės. Nors ESTT paliko garbingą teisę Lietuvos teismui pateikti savo vertinimą, vis dėlto jo paties atliktas vertinimas buvo tiek iškalbingas ir akivaizdus, kad nacionaliniam teismui neliko jokios kitos išeities kaip tik pakartoti ESTT sprendimo išvadas. Taigi, turime atsakymą, kad šiandien notaro vykdomos funkcijos paveldėjimo srityje nėra teisminės funkcijos. Be to, ESTT pasisakydamas dėl teismo sąvokos ir bylose dėl teismų nepriklausomumo yra pabrėžęs, kad institucija atitinka „teismo“ sąvoką, jei užtikrinama šalių teisė būti išklaustytiems (nepriklausomai nuo formos – žodžiu ar raštu). Nesant šio elemento, institucija negali būti laikoma teismu. Šį aspektą svarbu turėti omenyje toliau sprendžiant klausimą dėl teisminių funkcijų perdavimo notarams ir jų vykdymui taikytinų procesų.

Tame sprendime ESTT konstatavo:

„51. <...> laikytina, jog institucija vykdo teismines funkcijas, kai ji gali būti kompetentinga nagrinėti ginčą dėl paveldėjimo. Šis kriterijus taikytinas neatsižvelgiant į tai, ar paveldėjimo teisės liudijimas išduodamas ginčo, ar ne ginčo tvarka (2019 m. gegužės 23 d. Sprendimo WB, C658/17, EU:C:2019:444, 56 punktas).

52. Nagrinėjamu atveju reikia konstatuoti, kad pagal Notariato įstatymo 1 straipsnį Lietuvos notarams suteikiama teisė juridiskai įtvirtinti neginčijamas subjektines teises.

53. Tuo remiantis darytina išvada, kaip savo išvados 81 punkte pažymėjo generalinis advokatas, kad Lietuvos notarai neturi jurisdikcijos priimti sprendimo dėl klausimų, sukėlusių šalių ginčą, ir teisės nustatyti faktinių aplinkybių, kurios nėra aiškios ir akivaizdžios, ar priimti sprendimo dėl ginčijamų faktinių aplinkybių.

54. Taigi reikia pripažinti, kad Lietuvos notarų atliekamas nacionalinio paveldėjimo teisės liudijimo išdavimas nereiškia teisminių funkcijų vykdymo, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Apibendrinant notaro statuso klausimą yra aišku tai, kad, nors notaro profesija yra viena seniausių, diskusija dėl notaro teisinio statuso prigimties vis dar gyva. Notaras laisvoji profesija, bet apribota, taigi ne tokia „laisva“ kaip kitos laisvosios profesijos; notaras nėra valstybės valdžios institucija, bet vykdo viešojo intereso funkciją; notaras vykdo ekonominę veiklą, nors ir ribotomis konkurencinėmis sąlygomis, bet kartu ir viešojo intereso funkciją; notaras vadinamas prevenciniu teisėju, pripažįstamas jo prevencinis teisingumo administravimo vaidmuo, bet jis nėra teisėjas (teismas) ir nevykdo teisminių funkcijų. Skamba ekvilibristiškai. Kaip pastebėjo prof. V. Mikelėnas kalbėdamas Notariato 30-mečio konferencijoje, vien tas faktas, kad praėjus 30 metų po notariato reformos Lietuvoje formuluojamas toks klausimas [t.y. klausimas apie notariato vietą civilinės teisės sistemoje ir perspektyvas], verčia suklusti. Sutinku su profesoriumi.

Kita vertus, šiuolaikinėje visuomenėje dėl besivystančių, besikeičiančių, sudėtingėjančių visuomeninių santykių daug teisinių dalykų tenka persvarstyti ir jie įgyja kitokią prasmę, kai kada juos sudėtinga įtalpinti į vieną teisinį institutą. Vis dėlto aišku yra viena, kad notaras vykdo viešojo intereso funkcijas, tam tikros jo vykdomos veiklos gali būti pripažįstamos ekonominėmis, tam tikros valstybinės valdžios institucijos vykdomomis veiklomis. Viskas priklauso nuo to, ką ir kaip notarui patikėsime. Todėl manau, kad ši diskusija, o ir notaro statuso nevienareikšmis atskleidimas, netrukdo toliau diskutuoti, ką ir kaip iš teisminių funkcijų galima būtų perduoti notarams.

Notaro funkcijos

Šiandien Lietuvos notarų funkcijos jau yra gerokai išplėtos, palyginus su Lotyniškojo notariato tradicinėmis funkcijomis. Notaras turi kompetencijas ir juridinių asmenų, hipotekos, vykdomųjų įrašų atlikimo, santuokos nutraukimo srityse. Dar daugiau, notaro kompetencijos yra išplėtos ir mediacijos paslaugų srityje. Paminėtinos dvi paskutinės notarinių funkcijų išplėtimo reformos Lietuvoje: hipotekos ir santuokos nutraukimo srityje.

Jau prabėgo daugiau nei 12 metų po to, kai nuo 2012 m. liepos 1 d. buvo panaikinti hipotekos teisėjai ir notarams perduotos funkcijos hipotekos srityje. Taip pat jau praėjo daugiau kaip metai, kai notarams buvo patikėtos tam tikros funkcijos šeimos teisės srityje. Atrodo, nėra didelių sisteminių problemų pirmojoje srityje arba bent jau teismų praktika to neindikuoja. Lietuvos Aukščiausiasį Teismą pasiekė kelios bylos dėl notarų atliekamų vykdomųjų įrašų.

2014 metais, vėliau šias idėjas pakartodamas ir 2016 metų nutartyje, LAT išaiškino, kad notaras netikrina (ir nevertina) kreditoriaus duomenų atitikties ir neatsako už juos. Notaras atlieka formalų kreditoriaus prašyme pateiktų duomenų vertinimą ir nesprenžia hipotekos šalių ginčų. Taigi notaras atlieka tik ribotą teisinį tyrimą, formalųjį duomenų patikrinimą ir nesprenžia ginčų tarp kreditoriaus ir skolininko (3K-3-328/2014; e3K-3-153-916/2016). Šios kelios LAT bylos indikavo, kad rengiant reformą nebuvo apgalvoti visi probleminiai aspektai, o būtent aspektai, susiję su ieškinio senaties taikymu, kai kreditorius kreipiasi į notarą dėl vykdomojo įrašo atlikimo. Konkrečiai, keliose bylose buvo sprendžiamas klausimas dėl ieškinio senaties taikymo, t. y. kaip jis turi būti skaičiuojamas, kas turi teisę nuspręsti dėl jo taikymo / netaikymo (e3K-3-212-403/2022; e3K-3-332-219/2017). LAT išaiškino, kad CK 1.130 straipsnio 1 dalies pagrindu ieškinio senaties terminą nutraukia ir asmens kreipimasis į notarą įstatyme nustatyta tvarka dėl vykdomojo dokumento išdavimo ir notaro vykdomojo įrašo išdavimas. Tokiu atveju ieškinio senaties terminas laikomas nutrauktu nuo asmens rašytinio prašymo išduoti vykdomąjį dokumentą pateikimo notarui. Kitoje byloje LAT išaiškino, kad tuo atveju, kai teisinis reglamentavimas nustato kreditoriui teisę išieškoti iš skolininko pinigines prievoles ne teismine tvarka, nagrinėjamu atveju – pagal notaro išduotą vykdomąjį įrašą, skolininkas, gavęs kreditoriaus reikalavimą sumokėti skolą gera valia ar notaro atliktą vykdomąjį įrašą dėl skolos išieškojimo, turi teisę ginti pažeistas teises pareikšdamas kreditoriui savarakišką ieškinį dėl ieškinio senaties terminų taikymo.

Dėl antrosios srities – santuokos nutraukimo – matyt, dar per anksti daryti kokias nors išvadas.

Tiesa, Valstybės kontrolės 2020 m. ataskaitoje buvo prognozuojama, kad: „18. Auditorių skaičiavimais, jei būtų pritarta sprendimui kitoms institucijoms perduoti nors dvi teismams nebūdingas funkcijas – dėl santuokos nutraukimo bendru sutarimu ir dėl teismo leidimų išdavimo nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas, sandoriams sudaryti, jei-gu sutuoktiniai (pareiškėjai) turi nepilnamečių vaikų – teismuose gaunamų civilinių bylų skaičius sumažėtų apie **13 proc., t. y. 20 tūkst. bylų.**”

Šios dienos statistiniai duomenys nepatvirtina prognozių – fiksuojamas apie 4,5 proc. bylų sumažėjimas. Kita vertus, akivaizdu, kad, norint padaryti solidžias patikimas išvadas, būtina atlikti ir kokybinę, ne tik kiekybinę analizę.

Pirmiausiai patys notariai turėtų pasakyti, kaip jiems sekasi vykdyti šias funkcijas, ypač atsižvelgiant į prieš metus Notariato 30-mečio konferencijoje išsakytą skepticizmą dėl šių funkcijų perdavimo, įvairių grėsmių įžvelgimą. Iš teismų praktikos dar per ankstyva daryti kokias nors išvadas, įskaitant ir vertinimą, kiek vis dėlto bylų sumažėjo teismuose vien dėl šių funkcijų perdavimo notarams. Pastaroji reforma, be abejonės, turės būti ex post analizės, už kurios atlikimą turėtų būti atsakinga Teisingumo ministerija, objektu. Būtent šioje analizėje atskleistos reformos sėkmės ir nesėkmės, jų pagrindu išmoktos pamokos galės padėti spręsti dėl tolesnės notarų funkcijų plėtros siekiant bendro visai teisingumo sistemai tikslo – geresnio teisingumo sistemos administravimo, asmenų teisių apsaugos.

Bendrosios prielaidos – pasitikėjimas notariais yra didelis; notarų tinklas yra pakankamai išplėtotas, jų buveinės / biurai įsteigti daugelyje Lietuvos vietų, taigi pakankamai priartinti prie žmogaus; notarų tinklą galima daug efektyviau plėtoti nei teismų tinklą; notarų biuro aplinka yra draugiškesnė nei teismo; bendravimas su notaru nereikalauja specialaus proceso; jų vykdoma konsultacinė funkcija leidžia tiesiogiai prisiliesti prie žmogaus problemos; vykdoma sandorių tvirtinimo funkcija leidžia būti arti kasdienės praktikos ir sprendimų.

Notaras yra ne tik teisininkas. Priminsiu plačiai cituojamus Vokietijos teisingumo ministro dr. Marcaso Buscho žodžius, pasakytus Vokietijos notarų suvažiavime: „Notaras yra kartu kunigas ir gydytojas. Notaras žiūri plačiau. Notaras išklauso, supranta, pataria. Ne tik teisės klausimais.“ Taigi, notaras *a priori* daugeliu atžvilgių yra arčiau žmogaus. Paminėčiau ir tai, kad Lietuva vis dar priskiriama prie lyderiaujančių valstybių pagal ginčo civilinių bylų skaičių (pagal 2024 metų ES teisingumo rezultatų suvestinę esame 4-oje vietoje). Kita vertus, pagal bendrą civilinių ir administracinių bylų skaičių esame 14 vietoje. Tad gali būti, kad tam turi įtakos ir kompetencijų padalinimas tarp notarų ir teismų.

Tendencijos

Reikia paminėti ir tai, kad vienas naujausių EK atliktų tyrimų daro išvadą, kad praktiniai pavyzdžiai ir skaičiai rodo, jog vis daugiau kompetencijos siekiant palengvinti teismų ir viešojo administravimo institucijų našta perduodama notarams. Šią raidą atspindi ne tik

paveldėjimo reglamentavimas, kai daugelis ES valstybių narių notarams patikėjo kompetenciją išduoti Europos paveldėjimo liudijimą, bet ir notarų kompetencija nutraukti santuoką abipusiu sutikimu bei notarų, kaip teismo įgaliotinių (teismų), vaidmuo. Tikėtina, kad ši tendencija išliks ir ateityje (p. 19).

Tendencija yra tik tendencija ir ji gali keistis. Vis dėlto tai – viena iš prielaidų ir labai rimtų siekiant svarstyti tolesnes teisingumo efektyvesnio administravimo galimybes. Šiandien ši tendencija aiškiai rodo, kad efektyvaus teisingumo sistemos administravimo paieškos vyksta ne vienoje šalyje ir kad ne vienoje šalyje sprendiniai daromi būtent ta pačia kryptimi – patikint notarams platesnes teisingumo vykdymo funkcijas taip prisidedant prie efektyvesnio teisingumo sistemos administravimo. Taigi, atlikus kokybinius tyrimus dėl jau padarytų sprendinių perdavus notarams teismines funkcijas, jų įtakos visuomenės pasitikėjimui teisine sistema, galima būtų svarstyti ir dėl tolesnių žingsnių, pavyzdžiui, pradėti diskutuoti dėl notarų funkcijų išplėtimo neginčytinų reikalavimų atžvilgiu ar net funkcijų išplėtimo paveldėjimo teisės srityje, net jei situacija nėra akivaizdi ir kyla ginčas dėl teisės.

DR. GABIJA
GRIGAITĖ-
DAUGIRDĖ

Lietuvos Respublikos
teisingumo
viceministrė

Specialusis tribunolas dėl agresijos prieš Ukrainą nusikaltimo kaip esminis teisinės valstybės principo atspindys

Pirmiausia norėčiau nuoširdžiai pasveikinti Jus visus Vilniuje. O antra, padėkoti už nuolatinę tvirtą paramą Ukrainai ir pakvietimą šiandien kreiptis į Jus visus itin svarbia tema - Rusijos politinės ir karinės vadovybės atsakomybę už agresijos prieš Ukrainą planavimą ir vykdymą.

Praėjusią savaitę Vilniuje Europos Tarybos teisingumo ministras susitiko konferencijoje, skirtoje atsakomybei už tarptautinius nusikaltimus, padarytus Ukrainoje ir prieš ją.

Viena iš sesijų buvo skirta **teisiniams ir politiniams klausimams, susijusiems su būsimoju Tribunolu dėl agresijos prieš Ukrainą**.

Ministrai priėmė deklaraciją, kurioje **dar kartą patvirtino būtinybę įsteigti veiksmingą Specialųjį tribunolą** dėl agresijos prieš Ukrainą nusikaltimo, galintį užtikrinti teisingumą ir patraukti atsakomybėn tuos, **kuriems tenka didžiausia atsakomybė**. Steigiant Specialųjį tribunolą turėtų būti laikomasi tarptautinės teisės ir jam turėtų būti teikiama plati tarpregioninė parama, kad būtų užtikrintas jo teisėtumas.

Ši formuluotė atspindi du teisinės valstybės aspektus, kuriuos šiandien ketinu aptarti savo pranešime:

Pirma, **atsakomybė asmenims, kuriems tenka didžiausia atsakomybė, t. y. politinei ir karinei Rusijos vadovybei, ir paaiškinsiu, kodėl**.

Antra, **ji taip pat turi būti grindžiama teisinės valstybės principu – pagarba tarptautinei teisei, ir aš paaiškinsiu, kaip tai galėtų ir turėtų būti užtikrinta**.

Taigi pradėsiu nuo asmens imuniteto klausimo.

Pagrindinė Niurnbergo tribunolo pamoka yra ta, **kad už karus atsakingi konkretūs asmenys, o ne abstraktūs subjektai, pavyzdžiui, valstybės.** O nusikaltimas taikai, kurį dabar vadiname agresijos nusikaltimu, yra **didžiausias nusikaltimas ir blogio šaltinis, nes po šio nusikaltimo seka dar daugiau žiaurių nusikaltimų, pavyzdžiui, plačiai paplitę ir sistemingi karo nusikaltimai.**

Todėl Niurnbergo pamoka **yra ta, kad individuali baudžiamoji atsakomybė už agresijos nusikaltimą turi būti kuo svarbesnė.** Nes dar ir šiandien matome, kad valstybėms ir politikams patogiau spręsti agresijos nusikaltimo padarinių klausimą (žalos registro sudarymas), o ne pagrindinę priežastį, nes pagrindinės priežasties – agresijos nusikaltimo – sprendimas susijęs su sudėtingais politiniais sprendimais, kuriuos valstybės turi priimti.

Tačiau **tik užtikrinus tarptautinę baudžiamąją atsakomybę ne tik už pasekmes, bet ir už pagrindinę priežastį,** galima atkurti pasitikėjimą taisykle dėl jėgos nenaudojimo, o ši taisyklė yra tarptautinės teisinės tvarkos kertinis akmuo.

Jau seniai ne kas kitas, o Hansas Kelsenas pabrėžė jėgos panaudojimo draudimo svarbą ne tik tarptautinei taikai, bet ir pačiai tarptautinės teisės idėjai. Štai kodėl turi būti surengtas tarptautinis agresijos nusikaltimo teismas, kad būtų atkurtas visos tarptautinės teisės patikimumas.

Kita Niurnbergo pamoka – būtinybė ryžtingai atmesti paradokšą, kad teisinė atsakomybė turėtų būti mažiausia ten, kur galia didžiausia.

Kai galingi valstybių lyderiai, JT Saugumo Tarybos nuolatinųjų narių vadovai nusižengia pagrindinėms tarptautinės teisės taisyklėms, **juos galima nustumti į politinės galios užribį tik pasitelkus veiksmingą tarptautinį teisingumą.** Nes taisyklėmis grindžiama tvarka nėra valdžia grindžiama tvarka.

Niurnbergas atvėrė naują erą, nes nustatė ir įtvirtino didžiausią galią turinčių asmenų atsakomybę ir sukūrė neatšaukiamą precedentą dabarčiai. Specialusis tribunolas dėl agresijos prieš Ukrainą nusikaltimo suteikia pasauliui galimybę taip pat pradėti naują erą – erą, kurioje **auksinė vieta JT Saugumo Taryboje nelems nebaužiamumo net ir sunkiausios tarptautinės baudžiamosios atsakomybės atveju.**

Agresijos prieš Ukrainą nusikaltimas yra nusikaltimas prieš visą tarptautinę bendruomenę, todėl visa tarptautinė bendruomenė turi nuspręsti, kaip valstybių vadovams taikyti atsakomybę už veiksmus, kurie tiesiogiai veikia šią bendruomenę.

Agresijos nusikaltimo apibrėžimas ir jo įtraukimas į Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutą **buvo visuotinis darbas,** kuriame aktyviai dalyvavo visos nuolatinės narės. **Rusijos delegatai aiškiai pritarė apibrėžčiai. Taigi įstatymas yra priimtas ir juo reikalaujama patraukti baudžiamojon atsakomybėn valstybės agresorės vadovus.**

Niurnbergo metu nebuvo nei Romos statuto, nei Tarptautinio baudžiamojo teismo, nei kitų svarbių pokyčių žmogaus teisių srityje. **Ir vis dėlto Niurnberge jau buvo paneigtas imunitetų taikymas.** Vis dėlto šiandien kai kurie tarptautiniai teisininkai ir politikai vis

dar bando remtis tuo pačiu paradoksu: **esą neįmanoma patraukti vadovų baudžiamojon atsakomybėn už vadovavimo agresijai nusikaltimą.**

Asmens imunitetų taikymas nacionaliniuose teismuose grindžiamas susirūpinimu, kad priešingu atveju nacionalinės valdžios institucijos gali piktnaudžiauti baudžiamuoju persekiojimu politiniais sumetimais, siekdamas trukdyti ar riboti užsienio valstybės galimybes palaikyti tarptautinius santykius. Tačiau šis pavojus nekyla dėl tinkamai sukurtų tarptautinių teismų ir tribunolų, nes jie yra nepriklausomi nuo valstybių ir veikia pagal griežtas nešališkumo taisykles.

Kadangi asmens imunitetų netaikymas tarptautinėse baudžiamosiose bylose dėl nusikaltimų pagal tarptautinę teisę yra įtvirtintas ne tik Romos statute, bet ir tarptautinių tribunolų praktikoje.

Teisinės ir politinės diskusijos dėl galimybės būsimam Tribunalui panaikinti V. Putino ir jo aplinkos asmenų imunitetą tęsiasi, nes yra valstybių, kurios **mano, kad pagal dabartinę tarptautinę teisę tai vis dar neįmanoma.**

Robertas Jacksonas, Jungtinių Valstijų vyriausiasis prokuroras Niurnberge, teigė, kad jei nesame pasirengę atsisakyti visų tarptautinės teisės augimo principų, negalime neigti, kad mūsų diena **turi teisę nustatyti papročius ir sudaryti susitarimus, kurie patys taps naujesnės ir stipresnės tarptautinės teisės šaltiniais.**

Iš tiesų tarptautinė teisė yra daugiau nei nekintamų principų rinkinys, remiantis teisėjo Jacksono žodžiais. **Specialiojo tribunolo įsteigimas susijęs su tarptautinės teisės normomis, kurių aiškinimas dar turi būti iki galo įtvirtintas.** Tačiau šios taisyklės jau šiandien gali padėti rasti precedento neturinčią, bet būtiną sprendimą, kad būtų galima spręsti dėl aukščiausio agresijos nusikaltimo precedento neturinčio sunkumo agresijos situacijoje. **Todėl ne tiek teisinis, kiek politinis iššūkis yra sutikti, kad ir JT Saugumo Tarybos nuolatinės narės vadovas turi prisiimti atsakomybę dabar,** t. y. tuo metu, kai tęsiamas niokojantis tarptautinės taikos ir saugumo pažeidimas.

Atsisakyti tikro tarptautinio tribunolo ir vietoj to rinktis mišrų tribunolą Ukrainos teismų sistemoje būtų ne tik žaidimas su laiku: tai reikštų ir visų vilčių bei maldų dėl Ukrainos žmonių teisingumo paleidimą. **Taip yra dėl to, kad tribunolas automatiškai nušalintų nuo atsakomybės Putiną ir jo aplinką.**

Agresijos teismas yra gyvybiškai svarbus istorinei tiesai nustatyti pagal įstatymą.

Tačiau tam, kad ši istorinė tiesa ateityje nebūtų paneigta, tai turi būti daroma laikantis teisinės valstybės principų. Dabar pereinu prie antrojo teisinės valstybės aspekto, paaiškindama, kaip šis Tribunalas turėtų laikytis tarptautinės teisės, kad būtų teisėtas.

Klausimas, ar įtraukti agresijos nusikaltimą **ir kaip jį apibrėžti,** buvo vienas iš pagrindinių ginčų diplomatinėje konferencijoje, kurioje **buvo priimtas Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas.** Bendro sutarimo pasiekti nepavyko, todėl galutinio kompromiso metu **agresijos nusikaltimas buvo įtrauktas į Teismo jurisdikcijai priklausančių nusikaltimų sąrašą, tačiau apibrėžimas ir jurisdikcijos vykdymo sąlygos buvo paliktos pirmajai peržiūros konferencijai.**

2010 m. Kampaloje vykusioje pirmojoje peržiūros konferencijoje **buvo susitarta dėl agresijos nusikaltimo apibrėžties ir specialių nuostatų dėl jurisdikcijos už agresijos nusikaltimą vykdymo, pagal kurias Teismas negali vykdyti jurisdikcijos už agresijos nusikaltimą prieš Ukrainą.**

Po Niurnbergo proceso agresijos nusikaltimo apibrėžime pirmiausia buvo įtraukta vadovavimo sąlyga, kuri apima tik politinius ar karinius lyderius, „galinčius veiksmingai kontroliuoti valstybės politinius ar karinius veiksmus arba jiems vadovauti“.

Antra, nusikaltimas apima „**akivaizdžius JT Chartijos pažeidimus.**

Šiuos svarbius pokyčius galima laikyti svarbiausiu įrodymu, kad tarptautinė baudžiamoji teisė **yra taikos projektas, nes pagaliau ji leido užtikrinti pagrindinės JT Chartijos normos** – jėgos panaudojimo draudimo – **vykdymą** taikant agresoriams individualią baudžiamąją atsakomybę.

Agresijos nusikaltimo apibrėžimas tarptautinėje teisėje. Todėl labai svarbu, kad **Tribunolas vadovautųsi šiuo apibrėžimu, o ne bandytų sukurti savo apibrėžimą ar perimti apibrėžimą iš Ukrainos vidaus baudžiamojo kodekso ir pakenkti tam, dėl ko jau susitarė tarptautinė bendruomenė.**

Be to, siekiant užtikrinti Tribunolo teisėtumą ir legitimumą, labai svarbu, kad jo įsteigimo būdas atitiktų tarptautinę teisę.

Pagrindinė Tribunolo steigimo grupė buvo sudaryta Ukrainos iniciatyva, kad būtų atsakyta, kaip tiksliai įsteigti teisėtą ir teisėtą Tribunolą.

Vis dar diskutuojama apie skirtingus modelius ir, sakyčiau, kad **skirtingi modeliai atspindi skirtingus tikslus, kurių siekia kiekvieno modelio šalininkai.**

Pagrindinis skirtumas yra tas, kad Ukraina kartu su Lietuva **pasisako už stipraus ir veiksmingo precedento būtinybę visaverčio tarptautinio baudžiamojo tribunolo pavidalu, o kitos šalys nori sumažinti precedento reikšmę** tik savisaugos sumetimais, **kad vėliau jis neatsigręžtų prieš jas pačias.**

Kartais taip pat girdžiu, kad įsisteigimo modelis yra gana techninis klausimas teisiniu požiūriu. Tačiau taip nėra, nes **Tarnautojų teismo veiksmingumas ir atgrasomasis poveikis priklauso tik nuo jo įsisteigimo modelio.**

Kiekvienas iš modelių **kelia tam tikrų teisėtumo ir legitimumo problemų**, tačiau visuose modeliuose svarbiausias klausimas yra Tribunolo galimybė panaikinti Rusijos politinės ir karinės vadovybės asmeninį imunitetą.

Tarptautinis Teisingumo Teismas byloje dėl arešto orderio pabrėžė, **kad Troikos nariai (prezidentas, ministras pirmininkas ir užsienio reikalų ministras) turi asmens imunitetą** bet kurios valstybės vidaus teismuose tol, kol eina pareigas, tačiau **asmens imunitetas netaikomas tarptautiniuose teismuose ir tribunoluose pagal tą patį sprendimą.**

Nepateikta jokių požymių, kuriuos teismas turi turėti, kad būtų laikomas tarptautiniu, tačiau kaip tarptautinių teismų pavyzdžiai **paminėti** Tarptautinis Teisingumo Teismas, **JT Saugumo Tarybos rezoliucijomis įsteigti baudžiamieji tribunolai ir Tarptautinis baudžiamasis teismas (TBT), kuris buvo įsteigtas daugiašale sutartimi, sulaukus plačios tarpregioninės paramos.**

Todėl galima daryti išvadą, kad, norint būti tarptautiniu, svarbu, jog tribunolas **veiktų tarptautinės bendruomenės vardu ir vykdo savo jurisdikciją tarptautinės bendruomenės vardu.**

Pagal valstybių suverenios lygybės principą **viena suvereni valstybė negali vykdyti jurisdikcijos kitos suverenios valstybės atžvilgiu.** Tarptautiniai teismai veikia visos tarptautinės bendruomenės vardu, jie neveikia konkrečios valstybės ar valstybių vardu. Todėl tarptautinių teismų šis principas nevaržo.

Specialusis tribunolas, įsteigtas kaip Ukrainos internacionalizuotas vidaus teismas, kuriame tarptautinė bendruomenė nedalyvauja, negalėtų būti laikomas tarptautiniu tribunolu ir jam ir toliau būtų taikomas asmens imunitetas.

Kalbant apie tarptautinio tribunolo sudarymo tvarką, JT Generalinė Asamblėja galėtų rekomenduoti įsteigti tribunolą ir prašyti, kad generalinis sekretorius JT vardu vestų derybas dėl susitarimo su Ukraina sudarymo ir specialiojo tribunolo įsteigimo.

Toks tribunolas taikytų tarptautinę teisę, įskaitant agresijos nusikaltimo apibrėžtį, dėl kurios susitarta Romos statute. Priešingai, tarptautinis tribunolas Ukrainos nacionalinėje teismų sistemoje **taikytų nacionalinę agresijos nusikaltimo apibrėžtį, kurioje nėra vadovavimo elemento (nors pastaruoju metu Ukrainos Aukščiausiasis Teismas aiškino, kad jis yra).**

Tuo pat metu **diskutuojuama, ar JT GA gali rekomenduoti įsteigti visavertį tarptautinį baudžiamąjį tribunolą, kuris galėtų panaikinti valstybės agresorės asmeninį imunitetą,** kaip tai buvo padaryta prieš įsteigiant tarptautinius baudžiamuosius tribunolus JT Saugumo Tarybos rezoliucija pagal VII skyrių arba JT Saugumo rezoliucija pagal VI skyrių (Siera Leonės tribunolas).

Nėra laiko išsamiai aptarti JT Generalinės Asamblėjos funkcijų ir įgaliojimų, tačiau ši institucija buvo laikoma galinčia dalyvauti steigiant tribunolą (kai tarptautinė bendruomenė svarstė tribunolo buvusiai Jugoslavijai ir Ruandai įsteigimo klausimą). **Tik dėl procedūrų efektyvumo ir priimamų sprendimų privalomumo buvo pasirinktas kelias per JT Saugumo Tarybą.**

Tačiau jei specialusis tribunolas bus įsteigtas JT Generalinės Asamblėjos rezoliucija, jis turės didžiausią teisę pretenduoti į tarptautinio tribunolo statusą.

Tačiau tribunolo klausimas JT GA gali būti pateiktas svarstyti tik vieną kartą... lieka sudėtingi klausimai, kiek balsų užtektų? Kiek yra palaikančių balsų? Ir **ar momentas jau prarastas, nes konfliktas Gazoje atitraukė pasaulio dėmesį nuo agresijos prieš Ukrainą?**

Regioninis modelis ir Europos Tarybos dalyvavimas yra naujausias pokytis, susijęs su svarstomomis sąlygomis, nes valstybės narės įgaliojo Europos Tarybos ge-

neralinį sekretorių parengti dokumentus, reikalingus Tribunalui įsteigti. Ir artimiausiame Pagrindinės grupės posėdyje aptarsime Europos Tarybos parengtus dokumentus.

Europos Taryboje yra 46 valstybės narės ir ji neabejotinai **suinteresuota užtikrinti atsakomybę už agresijos nusikaltimą, nes Ukraina yra Europos Tarybos narė, o jos įgaliojimai apima žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių palaikymą ir įgyvendinimą.**

Išlieka klausimas, ar regioninis sprendimas gali būti laikomas sprendimu tarptautinės bendruomenės vardu ir ar Europos Taryba iš tiesų gali būti laikoma veikiančia tarptautinės bendruomenės vardu ir galinčia panaikinti imunitetus?

Mano nuomone, **nereikėtų nuvertinti JT Generalinės Asamblėjos vaidmens post factum suteikiant regioniniam modeliui įgaliojimus**, nes tai gali **patvirtinti išvadą, kad regioninis tribunolas veikia tarptautinės bendruomenės vardu, ypač jei tokiam regioniniam tribunolui iš anksto užtikrinama tarpregioninė parama kaip teisėtoms pastangoms patraukti atsakomybėn už agresijos prieš Ukrainą nusikaltimą.**

Galimybė įsteigti tribunolą remiantis daugiašaliu susitarimu tarp norinčių valstybių ir Ukrainos, **nedalyvaujant tarptautinei ar regioninei organizacijai**, kelia daugiau klausimų. **Visada bus argumentų, kad toks tribunolas yra tik tam tikros valstybių grupės išraiška**, o jei šios valstybės yra tos, kurios anksčiau buvo okupuotos Sovietų Sąjungos, toks tribunolas keltų abejonių dėl nešališkumo ir nepriklausomumo įgyvendinant istorinį teisingumą. Ir šiuo atveju asmeniniai imunitetai ir toliau būtų taikomi trejeto nariams.

Jurisdikcijos perdavimo modelis (Europos išorės veiksmų tarnybos pasiūlymas, grindžiamas MH 17): mano nuomone, Ukrainos teritorinės baudžiamosios jurisdikcijos perdavimas kitai valstybei neturi jokios pridėtinės vertės, nes tai **nepadidintų baudžiamąjo persekiojimo ir teismo proceso teisėtumo ir tarptautinio pobūdžio**, nes tai vis tiek liktų trečiosios valstybės, kuri privalės taikyti imunitetus, vidaus jurisdikcija. Be to, labai tikėtina, kad kita vidaus jurisdikcija būtų grindžiama universaliu jurisdikcijos pagrindu, **dėl kurio šiandien vis dar ginčijamasi agresijos nusikaltimo atžvilgiu.**

Baigdamą klausimą apie tai, kaip, tarptautinė bendruomenė taip pat neturėtų pamiršti, kad Niurnbergas yra pavyzdys, kaip teisiniu procesu galima manipuliuoti istorija ir tiesa, jei teisinis procesas vykdomas netinkamai.

1G45 m. Sovietų Sąjunga išsisuko sėdėdama kitoje suolo pusėje. Turime pasiimti pamokas, kad **teisiniai susitarimai, kurie atitiko tuometinius politinius pageidavimus**, t. y. vengė tolesnio eskalavimo po Antrojo pasaulinio karo, bet **tai buvo daroma kompromisų dėl visiško teisėtumo ir visiško teisingumo kaina**, turėjo pražūtingų pasekmių taikai ateityje.

Todėl šiandien, įsteigus Tribunolą dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą nusikaltimo, **tarptautinė bendruomenė turi užtikrinti, kad neliktų vietos politinėms manipuliacijoms, kad būtų pasmerkta imperinė Rusijos ideologija ir vėl nebūtų kuriamos nebaudžiamumo iliuzijos.**

Visapusiškas tarptautinis baudžiamasis tribunolas už agresijos nusikaltimus **yra gyvybiškai svarbi dalis siekiant įveikti Putino imperinį mąstymą ir vienintelis modelis, galintis atgrasyti būsimus agresorius visame pasaulyje.**

KADA?

Pirmieji svarbūs procedūriniai veiksmai jau atlikti: Tarptautinis agresijos prieš Ukrainą nusikaltimo baudžiamojo persekiojimo centras **yra įsteigtas ir veikia visu pajėgumu.**

Lietuva, kaip ir kiti Eurojusto jungtinės tyrimo grupės (JIT) nariai, **agresijos prieš Ukrainą nusikaltimo tyrimą atlieka pagal savo nacionalinius įstatymus ir procedūras.** Pagrindinis JIT įsteigimo tikslas – susitarti dėl bendros baudžiamojo persekiojimo strategijos ir palengvinti bylų rengimą būsimam agresijos prieš Ukrainą nusikaltimo teisminei nagrinėjimui. Taip pat užtikrinti, kad agresijos prieš Ukrainą nusikaltimo prieš Ukrainą įrodymai, kurie renkami **skirtingose nacionalinėse jurisdikcijose, būtų saugomi ir tikrinami pagal nuoseklius procesinius standartus.**

Ir kiti dar laukiantys žingsniai: susitarimas dėl tribunolo įsteigimo, statutas, kuriame būtų išspręsti visi jurisdikcijos, veiklos ir agresijos nusikaltimo apibrėžimo klausimai. O kalbant apie tarpregioninę paramą (jei bus susitarta, kad bus tęsiama veikla, įtraukiant regioninę organizaciją), labai svarbus yra išplėstinis dalinis susitarimas, **kad valstybės, kurios nėra narės, iš kitų regionų galėtų remti steigiamą tribunolą ir su juo bendradarbiauti.**

Tarptautiniai nusikaltimai yra teisinės sąvokos, sukeliančios teises pasekmes.

Savo pranešimą užbaigsiu Kofio Annano žodžiais,

„Turime priemonių ir pajėgumų išspręsti savo problemas, jei tik rasime politinės valios.“

Vilnius turi drąsos ir politinės valios, ir tai labai aiškiai parašyta ant Vilniaus savivaldybės pastato: Putinai, Haga laukia Tavęs.

Tad malonios viešnagės Vilniuje, dėkoju už kvietimą ir linkiu vaisingų diskusijų artimiausiomis dienomis.

VIRA BONDARENKO

Ukrainos teisingumo
ministerijos
Notariato
departamento
direktorė

Gerbiamasis Europos Sąjungos notariatų tarybos pirmininke Mariau Stračkaiti,
Lietuvos Respublikos teisingumo ministre Ewelina Dobrowolska,
gerbiamieji konferencijos dalyviai!

Sveikinu visus ir dėkoju už galimybę prisijungti prie šios konferencijos ir pristatyti notaro profesijos raidą Ukrainoje per karo iššūkių prizmę.

Notaras Ukrainoje atlieka svarbų vaidmenį mūsų šalies teisinėje sistemoje ir yra institucija, kuriai valstybė ne tik perdavė daugumą funkcijų neginčytinos jurisdikcijos srityje, bet ir pamažu plečia perduotų įgaliojimų spektrą.

Maždaug 6 000 notarų dirba visuose mūsų šalies kampeliuose.

Šiandien notarai ne tik tvirtina teises ir juridinę reikšmę turinčius faktus, bet ir yra nekilnojamojo turto ir verslo teisių valstybiniai registruotojai, taip pat pirminės finansinės priežiūros subjektai, atliekantys svarbų vaidmenį kovos su pinigų plovimu sistemoje.

Be to, notarai buvo įgalioti registruoti Rusijos karinės agresijos padarytą žalą turtui ir jo sunaikinimą, taip pat įgyvendinti kompensacijų už sunaikintus būstus mechanizmą.

Karas nė vienai dienai nesustabdė Ukrainos valstybinių institucijų ar notarų darbo. Teisingumo ministerija kartu su notarų bendruomene atsižvelgė į visus pavojus ir, siekdama apsaugoti fizinių ir juridinių asmenų teises ir interesus, rado sprendimą, kaip karo metu užtikrinti visavertį visų Teisingumo ministerijos sistemos registruojamų veikimą.

Deja, rusijos karinė agresija tęsiasi jau trejus metus, todėl negalime stovėti vietoje. Mūsų tikslas – visateisė narystė Europos Sąjungoje, dėl kurios mūsų šalis deda ypatingas pastangas, ir notariai nėra išimtis.

Pagrindinis notariato reformos tikslas – įdiegti elektroninį notariatą, ir šiuo tikslu jau nemažai nuveikta.

Todėl 2021 m. pradėtas bandomasis projektas, kurio tikslas – palaipsniui įdiegti Vieningą valstybinę elektroninę notariato sistemą kaip išplečiamą elektroninę platformą, kuri integruotai „perkels“ visus notarinius veiksmus į elektroninę aplinką, automatizuos šiuos veiksmus, užtikrins notarinių veiksmų efektyvumą, optimizuos administracinę našumą notarams ir klientams ir suteiks greitą prieigą prie jau atliktų notarinių veiksmų.

2021–2023 m. buvo vykdomi el. notariato sistemos ir atskirų jos komponentų kūrimo darbai:

atnaujinta Paveldėjimo registro, Vieningo įgaliojimų registro ir Vieningo specialių formų notarinių dokumentų registro programinė įranga ir šių atskirų registrų veikimas pertvarkytas kaip el. notariato sistemos sudedamoji dalis;

Registrams buvo sukurta nauja patogi vartotojo sąsaja, o verslo procesai buvo pertvarkyti taip, kad būtų kuo patogiau naudotis;

sukurta elektroninė notaro darbo vieta, skirta suteikti naudotojams (kuriais gali būti ne tik notariai, bet ir, pavyzdžiui, konsulai) prieigą prie el. notarų sistemos komponentų, kad jie galėtų ieškoti ir įvesti informaciją, siųsti užklausas ir gauti informaciją iš kitų informacinių sistemų ir duomenų bazių;

Sukurta integracija su kitų vyriausybinių agentūrų informacinėmis sistemomis. Pavyzdžiui, viena iš sėkmingų integracijų yra keitimasis informacija su Valstybine migracijos tarnyba: išsiuntęs užklausa šiai institucijai, notaras gauna informaciją apie asmens, prašančio atlikti notarinį veiksma, pasą su nuotrauka, todėl notarui negalima pateikti prašymo su suklastotu pasu;

sukurta ir pradėta bandomoji eksploatacija programinės įrangos, skirtos notariniam dokumentui su elektroniniu identifikatoriumi generuoti ir tikrinti el. notarų sistemoje (notarinių dokumentų su QR kodu generavimo paslauga).

QR kodas – tai papildomas ir patikimas apsaugos elementas, kurio, pradėjus komercinę el. notarų sistemos veiklą, nereikės taikyti atskirai, jis taps specialios formos notarinio dokumento dalimi.

Šie pasiekimai leido sukurti teisinį pagrindą, kad el. notariato sistema veiktų ne kaip eksperimentinis projektas, o nuolat, ir tai Vyriausybė įgyvendino 2023 m. pabaigoje priimdama atitinkamą nutarimą.

El. notariato sistemos bandomoji aplinka jau beveik parengta.

Tuo pat metu dėl rusijos federacijos visiškos invazijos į Ukrainą ir besitęsiančios gincluotos agresijos ne visi tikslai (užduotys) buvo pasiekti laiku, ypač Elektroninio notarų archyvo sukūrimas ir įgyvendinimas.

Norėčiau pabrėžti, kad notarų archyvų skaitmeninimas karo metais atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant svarbios informacijos išsaugojimą ir prieinamumą.

Pagrindiniai poveikio aspektai:

1. Dokumentų saugojimas. Vykstant karinėms operacijoms dažnai fiziškai sunaikinami archyvai su svarbiais teisiniais dokumentais, tokiais kaip paveldėjimo bylos, sutartys, testamentai ir kt. Perkėlus šiuos dokumentus į skaitmeninę formą, jie bus apsaugoti nuo praradimo ar sugadinimo.

Pavyzdžiui, iš aktyvių karo veiksmų zonos buvo evakuota beveik 200 tonų notarinių dokumentų, kurie šiuo metu tvarkomi ir turi būti suskaitmeninti.

2. Prieinamumas. Skaitmeniniai archyvai suteikia greitą prieigą prie dokumentų net evakuacijos ar persikraustymo metu. Tai palengvina dokumentų, reikalingų teisiniams klausimams spręsti, atkūrimą, nepriklausomai nuo asmens fizinės buvimo vietos.

3. Verslo tęstinumo palaikymas. Net ir sudėtingomis karo sąlygomis notarai gali toliau dirbti ir atlikti notarinius veiksmus naudodamiesi skaitmeniniais archyvais ir saugiomis elektroninėmis platformomis. Taip prisidedama prie teisinės tvarkos palaikymo ir pagarbos piliečių teisėms.

4. Geresnis saugumas. Skaitmeninimas leidžia naudoti šiuolaikinius šifravimo ir duomenų apsaugos metodus, todėl sumažėja neteisėtos prieigos prie konfidencialios informacijos rizika. Karo metu tai ypač svarbu siekiant užkirsti kelią neteisėtam manipuliavimui dokumentais.

5. Palengvinti dokumentų atkūrimą. Po karo skaitmeniniai archyvai gali būti naudojami prarastiems dokumentams atkurti ir teisiniams konfliktams spręsti.

Taigi, notarų archyvų skaitmeninimas yra svarbi priemonė ginant piliečių teises ir išsaugant teisinį paveldą karo metais.

Todėl tarptautinė patirtis ir ekspertų pagalba reguliuojant notariato sektorių yra labai svarbi mums kuriant veiksmingą, skaidrią ir patikimą teisinę sistemą.

Dėkojame už visapusišką paramą ir pagalbą!

**DOC. DR.
VIKTORIJA
BARANKOVA**

Charkivo nacionalinio
Jaroslavo
Išmintingojo teisės
universiteto
Civilinės justicijos ir
advokatūros katedros
docentė

Ukrainos notarai kaip lotyniškojo notariato sudedamoji dalis

Notaras atlieka svarbų vaidmenį teisinėje sistemoje kaip neginčijamos civilinės jurisdikcijos ir prevencinio teisingumo institucija.

Tačiau notaro veikla šiuolaikinėse įvairių šalių teisinėse sistemose šiek tiek skiriasi dėl skirtingos notaro tvirtinamų dokumentų reikšmės. Pavyzdžiui, šalyse, kuriose paplitę anglosaksų notarai, notariniai dokumentai neturi visiškos įrodomosios galios, o notaro ir advokato funkcijos gali būti derinamos viename asmenyje. Ukrainos notaras yra lotyniškojo tipo notaras, kuriam būdingi tam tikri notariškai patvirtintų dokumentų įrodomieji privalumai ir ypatingas notaro, kuris yra ir laisvosios profesijos atstovas, ir asmuo, kuriam suteikti viešieji įgaliojimai, statusas. Šis faktas logiškai lemia atitinkamą notarų veiklos teisinio reguliavimo plėtrą, orientuotą į pagrindinius klasikinės notariato sistemos standartus, kurie yra bendri visose kontinentinės Europos šalyse.

Kartu, mūsų nuomone, visų notariato teisės aktų reformų koncepcija turėtų būti esminė notariato, kaip prevencinės neteisminės civilinių teisių ir interesų apsaugos sistemos, užkertančios kelią teisiniams konfliktams, ir notaro veiklos, kaip valstybės vardu vykdomos procesinės jurisdikcinės veiklos, kuria siekiama užtikrinti civilinių teisių ir interesų apsaugą ir gynybą, charakteristika.

Notarai labai palengvina bylos aplinkybių nustatymą teismo procese, nes notaro išduotų dokumentų teisinė galia yra labai didelė. Nors įstatymas nesuteikia pirmenybės jokiems įrodymams (pagal Ukrainos civilinio proceso teisės aktus), notariniai dokumentai turi tam tikrų ypatumų. Jie yra objektyviai patikimi teismui, nes juos išduoda nepriklausomas, nešališkas, kompetentingas asmuo, kuris nėra suinteresuotas ginčo baigtimi. Ir nors vienų liudytojų parodymais patvirtintus faktus galima paneigti kitų liudytojų parodymais, daugumos notaro patvirtintų dokumentų turinį galima ginčyti tik pareiškiant ieškinį, pavyzdžiui, dėl testamentu, liudijimo, sutarties ir pan. pripažinimo negaliojančiais.

Klausimas, kurį reikia tinkamai išspręsti, yra notarų sistemos ir kompetencijos apibrėžimas Ukrainoje. Pirmiausia tai vietos savivaldos institucijų pareigūnų notarinės kompetencijos apibrėžimo klausimas (Įstatymo „Dėl notariato“ 37 straipsnis). Būtų tikslinga juos išbraukti iš notarų įstaigų sistemos, suteikiant jiems tik galimybę tvirtinti testamentus ir įgaliojimus, kurie prilygtų notaro tvirtinamiems testamentams ir įgaliojimams.

Be to, patartina pačiame įstatyme įtvirtinti notaro funkcijų, kurios šiuo metu įstatyme nėra apibrėžtos, sudėtį ir turinį, atsižvelgiant į tai, kad notaro veiklai nebūdingos funkcijos neturėtų būti priskiriamos notarui.

Notarų veiklos kontrolės klausimai yra nepakankamai reglamentuoti ir priešaringi.

Notaro, kaip valstybės pareigūno, statuso klausimas tebėra neišspręstas teisėkūros lygmeniu, ypač atsižvelgiant į tai, kad Ukrainos teisės srityje veikia ir privatūs, ir valstybiniai notariai.

Notarinės veiklos esmė ir jos uždaviniai rodo notaro, kaip neginčijamos civilinės jurisdikcijos institucijos, viešosios teisės pobūdį. Atlikdami notarinius veiksmus tiek valstybiniai, tiek privatūs notariai vienodai vykdo visas notarinės veiklos funkcijas: užtikrina dokumentų neginčijamumą ir įrodomąją galią, atliekamų veiksmų teisėtumą, padeda fiziniams ir juridiniams asmenims įgyvendinti jų teises ir teisėtus interesus. Literatūroje ne kartą įrodyta, kad notariato sistema, nepriklausomai nuo jos formos (valstybinis ar privatus notaras), savo veiklos organizavimu ir turiniu yra viešoji teisė, ir šia prasme notaras savo veiklą vykdo valstybės vardu ir jos kontroliuojamas.

Analizuojant notaro veiklos kaip teisinės formos esmę, jos teisinį ir valstybinį pobūdį, notaro uždavinius ir funkcijas, galima teigti, kad notaras negali būti privatus. Jis visada yra viešoji įstaiga. Sąvoka „privatus“ reiškia ne notarą, o notaro veiklos organizacines formas. Privačiai praktikuojančio notaro vykdomos notarinės veiklos esmė nesiskiria nuo valstybinio notaro veiklos – ji išlieka jurisdikcinė.

Privačiai praktikuojantis notaras turi išskirtinį dvigubą statusą, dėl kurio jis turi būti priskiriamas pareigūnų kategorijai, nepaisant to, kad jis nedirba valstybės tarnyboje ir nėra įtrauktas į valstybės aparatą. Šis jo teisinės padėties išskirtinumas pasireiškia tuo, kad jis vykdo valstybinės valdžios funkcijas naudodamasis specialiais valstybės jam suteiktais įgaliojimais.

Taigi privatus notaras yra ir valstybės įgaliojimus turintis pareigūnas, ir laisvosios teisinės profesijos specialistas. Taip šis klausimas sprendžiamas šalyse, kuriose tradiciškai veikia laisvieji notariai (Prancūzijoje, Italijoje, Vokietijoje ir kt.).

Tuo pat metu Ukrainoje privatus notaras nėra skiriamas į pareigas, o jo privati notarinė veikla yra registruojama, o tai niveliuoja ir devalvuoja notarinės veiklos, kaip jurisdikcinės veiklos, esmę, o tai savo ruožtu nepagrįstai ir nepriimtina leidžia ją sieti su verslininkų veikla.

Klausimas dėl notarų pareigybių skaičiaus ribojimo vienoje notarų apygardoje (vadinamoji notarų pareigybių kvota) tebėra ginčytinas ir vis dar tinkamai nereglamentuotas. Šiuo metu galiojančiame Notariato įstatyme šis klausimas neaptartas. Tačiau įstatyme turėtų būti tiesiogiai nurodyta, kad maksimalus notarų skaičius kiekvienoje notarų apygardoje yra ribojamas. Priešingu atveju notariai bus priversti konkuruoti tarpusavyje, o tai yra nepriimtina, nes notaro veikla nėra verslas. Konkurencijos dėl notarų veiklos atsiradimas yra itin neigiamas ženklas, nes tai gali lemti notariųjų veiksmų atlikimą pažeidžiant įstatymus.

Mokėjimo už notarinius veiksmus klausimas šiuo metu yra problemiškas ir reikalauja tobulo reglamentavimo. Manome, kad būtina įstatymu apibrėžti ir nustatyti tiek minimalų, tiek maksimalų tokio apmokėjimo dydį, remiantis toliau išdėstytais argumentais. Pirma, notaras yra fizinių ir juridinių asmenų teises ir teisėtus interesus ginanti institucija, kuri turėtų būti prieinama asmenims, kuriems reikia tokios teisinės pagalbos. Visų pirma griežtai nustatytas mokestis turėtų užtikrinti notarų prieinamumą. Be to, galimybė nustatyti užmokesčio už notarinius veiksmus dydį daro notarus komercinio pobūdžio ir gali lemti notarų konkurenciją, kuri, kaip jau minėta, yra nepriimtina.

Notaro, kaip prevencinės teisingumo institucijos, apibūdinimas grindžiamas notaro, kaip institucijos, skirtos ne teisminėms funkcijoms vykdyti, bet prisidėti prie teisingumo įgyvendinimo ir užkirsti kelią teisminiems ginčams, užkertant kelią civilinių teisių ir interesų pažeidimams, užtikrinant tinkamą jų įgyvendinimą, supratimu, kurį galima vadinti prevencine apsauga.

Šiuo požiūriu itin svarbus notarų veiklos procesinių aspektų teisinio reglamentavimo klausimas.

Atlikdamas bet kokią notarinį veiksma, notaras priima teisiškai reikšmingą sprendimą (liudijimo ar patvirtinimo forma), kuris turi įtakos atitinkamų asmenų teisiniam statusui. Toks sprendimas gali būti priimtas tik išnagrinėjus ir išsprendus teisinį atvejį, t. y. pritaikius teisę konkrečiam reiškiniui - teisinei situacijai. Todėl notarinę veiklą reikėtų vertinti kaip specifinę teisinę procesinės veiklos formą, kurios esmė yra ta, kad ji apima teisės normų taikymą notariui įgyvendinant jurisdikcinius įgaliojimus neginčytiniais atvejais.

Visa tai rodo, kad būtina iš esmės tobulinti notarų veiklos organizacinių klausimų ir notarinių bei procesinių teisiųjų santykių teisinį reguliavimą. Atrodo, kad šiuo požiūriu būtų tikslinga priimti ne naują Notariato įstatymą, o du teisės aktus: Notarų veiklos organizavimo įstatymą ir Notariato proceso kodeksą, kurie atspindėtų notarų veiklos procesinį pobūdį, reglamentuotų notarinių veiksmų atlikimo tvarką ir suteiktų notaro veiklos garantijas.

Svarbiausia, kad sprendimas dėl notarų ateities ir veiksmingas notariato teisės aktų atnaujinimas galimas atsižvelgiant į notarų ir notarinės veiklos uždavinius ir esmę, taip pat į poreikį toliau įgyvendinti pagrindinius klasikinio notariato modelio, kaip prevencinės ne teisminės civilinių teisiųjų ir interesų apsaugos sistemos, principus Ukrainos teisės aktuose.

Teisinės valstybės imperatyvas kaip notariato veiklos *raison d'être*

**PROF. DR. DAINIUS
ŽALIMAS**

Europos Parlamento
narys,
Buvęs Lietuvos
Respublikos
Konstitucinio Teismo
pirmininkas

Gerbiamasis Lietuvos notarų rūmų prezidente,
notarai, kolegos, šios konferencijos svečiai,

Kaip žinote, iki šiol Konstitucinis Teismas notaro statusą **tiesiogiai** yra **analizavęs vieną kartą**, t. y. 2010 m. kovo 22 d. nutarime¹. Ši konstitucinės justicijos byla sudarė prielaidas Konstituciniam Teismui pirmą kartą atskleisti **notaro profesijos reikšmę, Lietuvoje veikiančių notariato modelį** ir iš Konstitucijos kylančius esminius notarų **veiklos reguliavimo principus**.

Pirmiausia iš šio nutarimo galime spręsti apie notariato ir teisinės valstybės santykį. Štai Konstitucinis Teismas akcentavo, jog notaro profesijai yra patikėtos **viešąjį interesą užtikrinančios funkcijos**: jie turi garantuoti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose **nebūtų neteisėtų** sandorių ir dokumentų². Žvelgiant plačiau, tai reiškia, kad notaro pro-

-
- ¹ Šiame nutarime pagrindinis klausimas, kurį turėjo atsakyti Konstitucinis Teismas, buvo susijęs su tuo, ar Notariato įstatyme įtvirtinta teisingumo ministro neribota diskrecija pratęsti notaro įgaliojimus šiam sulaukus 65 metų atitinka Konstituciją. Notariato įstatyme nebuvo numatyta jokių kriterijų ar pagrindų, kuriais vadovaujantis turėjo būti sprendžiama, pratęsti notaro įgaliojimus ar ne.
 - ² Šiuo aspektu žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (LRKT) 2010-03-22 nutarimą (<https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta170/content>); LR notariato įstatymo 2 str. 1 d.

fesija teisinėje sistemoje atlieka reikšmingą **prevencinę funkciją**: savo veiksmis notarai turi prisidėti prie to, kad valstybėje viešpatautų teisė, kad jos viešpatavimui nekiltų grėsmė, kad teisinių santykių dalyviai galėtų pasitikėti teise ir valstybe.

Prisiminkime, kad, kaip yra pažymėjęs Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, teisės viešpatavimo imperatyvas reiškia, kad teisei privalo paklusti visi teisinių santykių subjektai³. Teisės viešpatavimas yra konstitucinio teisinės valstybės principo esmė⁴. Šis principas yra universalus: juo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija; juo turi būti vadovaujamosi ir kuriant teisę, ir ją įgyvendinant⁵. Tad niekas – nei vieši, nei privatūs teisinių santykių dalyviai – neturi imuniteto šio principo veikimui.

Visa tai leidžia teigti, kad teisinės valstybės imperatyvo reikšmė notarų profesijai yra dvejopo pobūdžio:

pirma, šis imperatyvas yra notarų profesinės veiklos **konstitucinis orientyras**, kurį jie privalo apsaugoti; ir

antra, konstitucinis teisinės valstybės principas yra pačių notarų profesinės veiklos **vertinimo matas**.

Tai atsispindi ir pagrindiniuose aktuose, reglamentuojančiuose notariato veiklą:

- prieš pradėdamas eiti pareigas, notaras **privalo prisiekti** būti ištikimas Lietuvos Respublikai, laikytis jos Konstitucijos ir įstatymų (žr. LR notariato įstatymo (NĮ)⁶ 5 str.);
- savo veikloje notarai **privalo vadovautis** Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais ir kitais teisės aktais (žr. NĮ 13 str.);
- notarai savo įgaliojimus vykdo, **nepaisydami** valstybinės valdžios bei valdymo institucijų **įtakos, ir paklūsta tik įstatymams** (žr. NĮ 12 str.);
- galiausiai notarai **privalo atsisakyti atlikti** notarinį veiksmą, jeigu tokio veiksmo **atlikimas prieštarauja įstatymams ar neatitinka jų reikalavimų** (žr. NĮ 40 str.);
- notarai taip pat turi informuoti kompetentingas valstybės institucijas **apie** profesinių pareigų vykdymo metu nustatytus **galimus teisės pažeidimus** (žr. LR notarų etikos kodeksą⁷).

Lietuvos Respublikos notarų etikos kodekse įtvirtinta pažodžiui: notaras, vykdydamas valstybės jam suteiktus įgaliojimus, kaip valstybės patikėtinis, **prisideda prie teisinės valstybės kūrimo**⁸.

Kaip žinote, **teisinė valstybė yra daugiaaspektė konstitucinė kategorija**, neatšiejama nuo Konstitucijos preambulėje skelbiamo atviros, teisingos, darnios pilietinės

³ Žr., pvz., LRKT 2023 m. gruodžio 28 d. nutarimą Nr. KT110-N13/2023.

⁴ *Ibid.*

⁵ Žr., pvz., 2021 m. gruodžio 30 d. nutarimą Nr. KT205-A-N16/2021.

⁶ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1695/asr>

⁷ <https://www.notarurumai.lt/doclib/g8r1ruk3zbg1w4gkakppsptz34ay5muq>

⁸ Žr. 20 str. 1 d. Šio kodekso 1 str. 3 d. taip pat įtvirtinta, kad „notaras, teigdamas teisines paslaugas, prisideda prie viešojo intereso užtikrinimo, visuomenės bendrojo gėrio ir teisinės valstybės kūrimo“.

visuomenės siekio: ji integruoja daug įvairių, tarpusavyje susijusių reikalavimų⁹. Neatsiejami konstitucinio teisinės valstybės principo elementai yra **asmens teisių ir laisvių apsauga**, taip pat **teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas**¹⁰. Kaip ne kartą yra pažymėjęs LR Konstitucinis Teismas, jie suponuoja valstybės pareigas užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, vykdyti prisiimtus įsipareigojimus asmeniui¹¹. Šiame kontekste reikėtų akcentuoti valstybės pareigą užtikrinti ne tik *teisinio reguliavimo*, bet apskritai *visų teisinių santykių* tikrumą. Jo neužtikrinus, taip pat būtų pakirstas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise¹².

Detaliau pažvelgus į notarams valstybės patikėtas funkcijas, matyti, kad notarams pavesta teisė juridiskai įtvirtinti neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektines teises ir juridinius faktus, užtikrinti šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugą¹³. Šią teisę notarai įgyvendina atlikdami platų spektrą notarinių veiksmų, kaip antai, liudydami dokumentų, juose esančių įrašų tikrumą, tvirtindami dokumentus ir sandorius, tvirtindami faktus, priimdami saugoti oficialius dokumentus ir kt.¹⁴ Kaip minėta, jei prašomas atlikti veiksmas prieštarauja teisės aktams, notaras turi atsisakyti jį atlikti, o apie įtariamus pažeidimus, pranešti kompetentingoms institucijoms.

Akivaizdu, kad tokio turinio notarų profesinė veikla:

- prisideda prie **asmens teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimo**;
- suteikia galimybę **užkirsti kelią** galimiems asmenų teisių ir jų teisėtų interesų **pažeidimams**,
- leidžia užtikrinti **tikrumą ir saugumą** teisiniuose santykiuose,
- garantuoja **darną ir pasitikėjimą tarp teisinių santykių dalyvių, o kartu ir žmonių pasitikėjimą valstybe ir teise**.

Konstitucinis Teismas minėtame 2010 m. kovo 22 d. nutarime nurodė, kad Lietuvoje veikia vadinamasis **lotyniškojo tipo notariatas**¹⁵. Nors to Konstitucinis Teismas tiesiogiai ir nepasakė, akivaizdu, kad **būtent lotyniškojo tipo notariato įvedimas turėtų būti traktuojamas ir kaip konstitucinis imperatyvas**, kylantis iš Konstitucijoje ir 1990 m. Kovo 11-osios Nepriklausomybės atkūrimo akte (iš kurio kyla ir pati Konstitucija) išreikštos Lietuvos demokratinės valstybės tradicijos. Visuotinai žinoma, jog lotyniškasis nota-

⁹ Žr., pvz., LRKT 2021 m. gruodžio 30 d. nutarimą Nr. KT205-A-N16/2021.

¹⁰ Žr., pvz., LRKT 2003 m. kovo 4 d., 2013 m. vasario 15 d., 2021 m. rugsėjo 28 d. nutarimus.

¹¹ *Ibid.*

¹² Šiuo aspektu žr., pvz., 2003 m. kovo 4 d., 2013 m. vasario 15 d., 2021 m. gegužės 13 d. nutarimus.

¹³ Žr. LR notariato įstatymo 1 str.

¹⁴ Žr. LR notariato įstatymo 26 str.

¹⁵ Šio modelio esmė: Lietuvoje notarai vykdo viešo pobūdžio funkcijas, tačiau nėra valstybės (ar savivaldybės) tarnautojai – jie verčiasi savarankiška profesine veikla, o jų funkcijas, kitą veiklą bei įgaliojimus apibrėžia įstatymai.

riatas – tai notariato rūšis, kai notaras vykdo valstybės deleguotas viešojo pobūdžio funkcijas, tačiau savo darbą organizuoja savarankiškai, kaip laisvosios profesijos atstovas (dėl to lotyniškasis notariatas dar vadinamas laisvuju notariatu). Čia notaras funkcinė prasme yra valstybės atstovas, o finansine prasme – privatus asmuo.

Kartu notarai konstituciniu požiūriu yra **valstybės kontroliuojama profesija**. Šiuo atveju valstybės kontrolės būtinumas kyla iš notarų vykdomų funkcijų viešojo pobūdžio. Kitaip tariant, valstybė, perdavusi notarams viešųjų funkcijų vykdymą, turi užtikrinti kontrolę, kaip šios funkcijos yra vykdomos. Tačiau ši kontrolė yra demokratinio pobūdžio. Sistemiskai įvertinus oficialiąją konstitucinę doktriną, suformuluotą vertinant privalomos narystės Lietuvos antstolių rūmuose ir Architektų rūmuose konstitucingumą¹⁶, galima teigti, jog svarbiausia tokios kontrolės forma yra valstybės kontroliuojamų **profesijų savivalda**. Šiame kontekste galime prisiminti, jog teisinė valstybė neatsiejama nuo atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės siekio, o tokia visuomenė savo ruožtu neatskiriama nuo pagal įvairius interesus ir veiklą susibūrusių jos narių iniciatyvos ir savivaldos.

Pasak Konstitucinio Teismo, **valstybės kontroliuojamų profesijų savivaldos institucijos atlieka valstybės patikėtas viešąsias funkcijas, t. y. užtikrina tos profesijos asmenų veiklos skaidrumą ir kokybės kontrolę** (kaip antai, užtikrina profesinės veiklos stebėseną, vienodus profesinės etikos standartus, jų laikymosi kontrolę, kvalifikacijos tobulinimo organizavimą ir kt.).¹⁷ Kaip pažymėjo Konstitucinis Teismas, **jeigu** tokios savireguliacijos ir **savivaldos sistemos nebūtų**, atitinkamų funkcijų, kurių vykdymą valstybė privalo užtikrinti, perdavimas į privačias rankas galėtų būti **konstituciškai nepateisinamas**.

Tad apibendrinant galima teigti, kad notarams valstybės patikėtos funkcijos įpareigoja juos būti **nepriklausomais teisinės valstybės sergėtojais**: t. y. prižiūrėti ir užtikrinti, kad teisinių santykių subjektai **laikytųsi ir nepažeistų** teisės ir kartu **galėtų įgyvendinti** turimas neginčijamas teises ir teisėtus interesus. Taip suvokiant notarų veiklos prasmę, jų *raison d'être*, notariatas yra vienas iš būtinų Lietuvos, kaip teisinės valstybės, institucinių ramsčių. Pabrėžčiau, kad notarai yra vienas iš stipriausių teisinės valstybės ramsčių, nes tai yra tradiciškai viena iš didžiausių gyventojų ir verslo pasitikėjimo rodikli turinčių teisinių profesijų¹⁸. Tad dar kartą sveikindamas visą notarų bendruomenę, linkiu ir toliau išlikti Konstitucijos požiūriu – išskirtine ir sėkmingai valstybės jai patikėtas viešąsias funkcijas vykdančia profesija, nuo kurios sėkmės tam tikra prasme priklauso ir visų mūsų gerovė bei teisinės valstybės sėkmė.

¹⁶ Žr. Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. ir 2020 m. rugsėjo 11 d. nutarimus.

¹⁷ Vadovaujantis Notariato įstatymo 9 straipsniu, Notarų rūmai atlieka šiuos uždavinius: koordinuoja notarų veiklą; rūpinasi notarų kvalifikacijos kėlimu; gina ir atstovauja notarų interesus valstybinės valdžios ir valdymo institucijose; suvienodina notarinę praktiką; prižiūri, kaip notarai atlieka savo funkcijas, laikosi profesinės etikos reikalavimų; ir kt.

¹⁸ Pagal apklausų duomenis **notarais patikimi 65 proc. gyventojų ir 81 proc. verslo atstovų**. <https://www.notarurumai.lt/naujienos/notarai-auksciausiose-pasitikejimo-pozicijose-gyventojai-ir-verslininkai-del-to-sutaria/719>

**VOLODYMYR
MARČENKA**

Ukrainos notarų rūmų
prezidentas
Charkivo notaras

Ukrainos notariato dabartis, perspektyvos ir raida, nepaisant karo

Karas mus išmokė gyventi sunkiomis sąlygomis. Kaip sakoma garsiaame posakyje: „**Mes** darome tai, ką galime esamomis aplinkybėmis ir ten, kur esame.“

Nuo pat rusijos federacijos įsiveržimo į Ukrainą pradžios notarai išliko visuomenės ramsčiu: notarai rūpinosi, kad būtų galima atlikti notarinius veiksmus net ir ypač pavojingose vietovėse, dirbo ugnies sąlygomis ir saugojo archyvus, ką jie daro ir šiandien.

Per pirmuosius aktyviosios karo fazės mėnesius, bendradarbiaujant su Ukrainos teisingumo ministerija, pavyko atgaivinti daug valstybinių registru, įskaitant nekilnojamojo turto, verslo, paveldėjimo, įgaliojimų ir blankų.

Vyksta žemės reforma, o žemės rinka perėjo į antrąjį etapą, kuriame gali dalyvauti Ukrainos juridiniai asmenys. Vyriausybė suteikė notarams pagrindinį vaidmenį įforminant sandorius. Taip pat įdiegtos naujos registruojant naujai pastatytus būstus ir nekilnojamąjį turtą, vadinamąją pirminę plėtrą, su išsamiu investuotojų apsaugos rinkiniu.

Valstybė patikėjo notarams įgaliojimus fiksuoti rusijos agresijos padarytą žalą ir turto sunaikinimą. Notarai atlieka teisinių santykių dėl kompensacijų už sunaikintus būstus įforminimo funkcijas, kurios suteikia žmonėms galimybę įsigyti nuosavą būstą su valstybės išduota pažyma.

Notarai yra svarbus valstybės politikos elementas sankcijų ir finansinės priežiūros srityje.

Ukrainos notariato sistema ir toliau efektyviai veikia, išlaiko savo autoritetą visuomenėje, maksimaliai užtikrina civilinės apyvartos veiklą ir ekonominį stabilumą šalyje, o

karo sąlygomis ji tapo dar reikalingesnė žmonėms ir turi būti dar labiau reformuojama.

Pagrindiniai notariato reformos požymiai yra profesijos perėjimas prie **savireguliacijos, elektroninio notariato įvedimas, notarų įgaliojimų išplėtimas ir laipsniškas perėjimas prie vieno notaro.**

Ukrainos notarų rūmai (UNR) parengė Ukrainos notariato sistemos reformos koncepciją, kuri buvo paskelbta dar 2017 m., o jos pagrindiniai principai vėliau buvo transformuoti į **įstatymo projektą Nr. 5644 „Dėl kai kurių Ukrainos teisės aktų pakeitimų, susijusių su notarų veiklos reglamentavimo tobulinimu“**. Jį kartu parengė UNR, Teisingumo ministerija ir kitos suinteresuotosios šalys bei ekspertai. Svarbu pažymėti, kad įstatymo projekto bendraautoris buvo parlamento narys Ihoris Frisas, notaras, laikinai sustabdęs savo veiklą dėl išrinkimo į parlamentą.

2022 m. vasario 15 d. parlamentas priėmė įstatymo projektą per pirmąjį svarstymą kaip pagrindą. Tačiau vasario 24 d. prasidėjo visapusiška rusijos invazija... Visi planai buvo sustabdyti, bet nesugriauti.

Dabar tęsiame šį darbą. O atsižvelgiant į karo padėtį ir naujus iššūkius, įstatymo projektas tapo dar aktualesnis, todėl tikimės, kad šie pakeitimai bus priimti kuo greičiau.

Dėl modernių ir novatoriškų sprendimų notaro veikloje trūkumo notarinių veiksmų atlikimo procedūra yra sudėtinga ir užima daug laiko, o tai stabdo notaro plėtrą.

Ką reiškia reforma?

Notarų įgaliojimų išplėtimas

Pirmiausia norėčiau atkreipti dėmesį į jau įgyvendintą naujovę – notarų tarpininkavimą. 2021 m. pabaigoje įsigaliojo Ukrainos įstatymas „Dėl mediacijos“, pagal kurį notari turi teisę vykdyti mediaciją (jei yra išklaušę bazinius mediatoriaus mokymus). Tokius bazinius tarpininkavimo mokymus notarams visų pirma rengia UNR. 2020 m. buvo įsteigtas UNR Mediacijos centras, kuris aktyviai plėtoja šią sritį. Notarai mokosi ir praktikuojasi kaip mediatoriai ir sėkmingai taiko savo įgūdžius kasdieniame darbe.

Tačiau siekiant reformos ir atsižvelgiant į su karu susijusius poreikius, notarams būtina suteikti įgaliojimus užtikrinti įrodymus tais atvejais, kai atitinkamos įrodinėjimo priemonės gali būti prarastos arba yra priežasčių manyti, kad įrodymų pateikimas gali tapti neįmanomas arba sudėtingas.

Taip pat siūloma nustatyti galimybę teisiškai reikšmingus faktus tvirtinti ne teismo tvarka. Šį pasiūlymą taip pat lemia tai, kad notarinė procedūra, palyginti su teisiniu procesu, pareikalaus mažiau išlaidų ir yra psichologiškai patrauklesnė nei teisminė procedūra. O kartu su notaro, kaip tarpininko, funkcija tai duos geriausią efektą.

Be to, notari galės atlikti valstybinę santuokos ir ištuokos registraciją.

Siekiant užtikrinti visapusišką juridinių asmenų teisių apsaugą, teisėkūros lygmeniu turėtų būti įvestas „vieno langelio“ principas, t. y. visi sandoriai dėl nuosavybės teisių į juridinio asmens teises perleidimo turėtų būti tvirtinami notaro ir registruojami vienu metu.

Keletą valstybės tarnybų galima optimizuoti perduodant atitinkamus įgaliojimus notarams. Iš esmės kalbame apie savotiškų „teisingumo namų“ sukūrimą notaro darbo vietos pagrindu.

Elektroninės notariato sistemos įdiegimas

Apie el. notariatą kalbame jau daugelį metų. Žinoma, šiuolaikinių technologijų naudojimas notarų veikloje pamažu vis labiau diegiamas, tačiau šis klausimas turi daug niuansų, į kuriuos reikia atsižvelgti.

El. notariato diegimo klausimas svarbus ne tik notarams (dokumentų valdymo, archyvų saugojimo ir kt. supaprastinimo kontekste), nes jis pirmiausia turės įtakos asmenų, prašančių atlikti notarinius veiksmus, teisių apsaugos procedūrai.

Pagrindinis ir sunkiausias uždavinys įgyvendinant el. notariato sistemą Ukrainoje – užtikrinti skaitmeninių duomenų saugumą nuo kompromitavimo, patikimą informacijos saugojimą (serveriai ir prieiga prie jų) ir prevencinį darbą siekiant apsisaugoti nuo elektroninių nusikaltimų.

Karo metu kibernetinių nusikaltimų lygis išauga dešimteriopai – nuo nedidelio masto individualių trukdžių iki specialiai parengtų valstybės agresorės operacijų. Tuo pat metu atakos prieš prieigą prie informacijos, jos iškraipymas, naikinimas ir panaudojimas valstybės agresorės ir kibernetinių nusikaltėlių materialinei naudai gauti yra objektyvi aplinkybė, į kurią būtina atsižvelgti kuriant bet kokio elektroninio registro Ukrainoje, įskaitant el. notariatą, koncepciją.

Pagrindiniai reikalingi pakeitimai – sukurti elektroninį notarinių veiksmų registrą ir skaitmeninį notarų archyvą.

Pažymėtina, kad elektroninį notarinių veiksmų registrą pagal tarptautinius standartus ir lotyniškojo tipo notarų praktiką kuria ir įgyvendina savivaldi notarų organizacija, kuri Ukrainoje yra Ukrainos notarų rūmai.

Manome, kad UNR turėtų būti bent jau funkcinis tokio registro administratorius.

Geriausia el. notariato veikimo galimybė – koordinuoti elektroninio notarinių veiksmų registro darbą su kitais elektroniniais registrais ir paslaugomis, naudojamomis atliekant notarinius veiksmus.

Svarbu įdiegti automatizuotą notaro darbo vietą ir nuotolinį klientų autorizavimą keičiantis duomenimis tarp Ukrainos registru.

Neabejotina, kad notarinės veiklos skaitmeninimas leis greičiau ir kokybiškiau atlikti notarinius veiksmus.

Kartu el. notariato diegimo klausimas turėtų būti sprendžiamas subalansuotai, nesku-
bant, remiantis geriausia Tarptautinės notariato sąjungos narių notarų praktika, tačiau visada atsižvelgiant į Ukrainos realijas.

Turime patirties, kaip gyventi karo, elektros energijos tiekimo sutrikimų, kibernetinių atakų metu, todėl kartu su el. notariato įvedimu būtina numatyti lygiagrečias notarinių veiksmų atlikimo galimybes, kai nėra elektros, neveikia programinė įranga ir pan. T. y. numatyti mechanizmus, kurie leistų notarams visavertiškai dirbti tokiomis sąlygomis.

Elektroninių technologijų diegimas į notarinį procesą yra neatsiejama notarų raidos dalis. Atviras lieka tik naujų technologijų kokybės, taikymo apimties ir metodų klausimas.

El. notariatas turėtų patikimai apsaugoti fizinių ir juridinių asmenų, sudarančių sando-rius ar prašančių atlikti kitus notarinius veiksmus, teises.

UNR dirba šiuo klausimu bendradarbiaudami su Ukrainos teisingumo ministerija.

Notarų profesijos savireguliacija

Vienas iš planuojamos Ukrainos notariato reformos principų – laipsniškas perėjimas nuo profesinės savivaldos prie savireguliacijos.

Notarai sukūrė stiprią savivaldos organizaciją – Ukrainos notarų rūmus, todėl yra pa-sirengę priimti dar didesnę atsakomybę už profesijos plėtrą savireguliacijos pagrindu.

UNR gali būti suteikta daugiau įgaliojimų, įskaitant: notarų biuro organizavimo ir veik-los, raštvedybos, notarų profesinio tobulėjimo organizavimo, notarų profesinės etikos kodekso patvirtinimo ir jo laikymosi kontrolės, vienodų notarų darbo vietų visoje Ukrai-noje sąlygų sudarymo ir kt. kontrolę.

Tinkamai įgalioti Ukrainos notarų rūmai atneš daug naudos valstybei, visai visuomenei ir notarų bendruomenei.

Perėjimas prie vieningo notariato

Privalome atsisakyti dirbtinio notarų skirstymo į valstybinius ir privačius notarus ir nu-statyti vieną notaro statusą, kaip jau seniai padaryta pirmaujančiose Europos šalyse.

Tačiau šiuo metu Ukrainoje privačių ir valstybinių notarų įgaliojimai yra vienodi, todėl daugiausia dėmesio šioje reformoje skiriama biudžeto finansavimui ir poreikiui apsaugo-ti socialiai pažeidžiamas gyventojų grupes.

Pereinant prie vieningo notariato bus numatytas tinkamas pereinamasis laikotarpis ir laipsniškas valstybinių notarų biurų veiklos nutraukimas, kad tai neturėtų neigiamo po-veikio nei patiems notarams, nei piliečiams, o atneštų tik teigiamų pokyčių.

Ukrainos notaras atlieka svarbią socialinę funkciją, yra prevencinio teisingumo insti-tucija, neginčijamos civilinės jurisdikcijos institucija ir viena iš pagrindinių valstybės insti-tucijų. Todėl kokybiška notariato reforma atsižvelgiant į Ukrainos specifiką yra civilinės apyvartos stabilumo garantas, ypač sudėtingu karo metu.

Dėkoju už dėmesį!

**NICOLAS DE
BAUDUS DE
FRANSURES**

Prancūzijos
aukštosios notariato
tarybos
Europos reikalų
komisijos pirmininkas

Ponia ministre,
Ponios ir ponai pirmininkai,
Gerbiamieji svečiai,
Gerbiamieji kolegos,

Pirmiausia labai dėkoju už suteiktą garbę kalbėti su jumis šiandien Vilniuje. Kalbėjimas notarų ir teisinės valstybės tema įpareigoja kalbėtoją. Ši tema toli gražu nėra neutrali, nes ji kvestionuoja pačią mūsų profesinės veiklos esmę. Teisinė valstybė, žinoma, yra tęstinumo sąvoka, nors ji jokių būdu nėra statiška ir kinta kartu su laiku.

Kaip mūsų pirmtakai tuo abejojo? Kaip jie tai įgyvendino praktiškai? Kokia situacija yra šiandien?

Būdami notarai kartais susiduriame su sąžinės graužaties atvejais, nes net jei jie gyvena toje pačioje šalyje, ne visi mūsų klientai turi vienodas teises galimybes. Dėl savo pilietybės ar galimybės gyventi užsienyje mūsų klientai ne visi turi visiškai vienodas teises.

Turiu galvoje, pavyzdžiui, advokatą, į kurį kreipiasi turtingas pagyvenęs žmogus, galvojančias, kur baigti savo gyvenimą, kad galėtų pasinaudoti paveldėjimo teise, pagal kurią potencialūs paveldėtojai gali būti gerokai privilegijuoti arba nuskriausti.

Taip pat galima pasirinkti teisę santuokos bylose.

Skaitmeninės priemonės notarui, kaip teisinės valstybės dalyviui. Dabartinė padėtis 2024 m. ir ateities perspektyvos

2011 m. Europos Tarybos Venecijos komisija parengė teisinės valstybės apibrėžtį ir priėjo prie išvados, kad griežtai apibrėžti teisinės valstybės principo neįmanoma. Tačiau ji sudarė pagrindinių elementų, kurie būtini, kad valstybė būtų teisinė, sąrašą.

Venecijos komisija atrinko :

- Teisėtumas
- Teisinis tikrumas
- Piktnaudžiavimo valdžia prevencija
- Lygybė prieš įstatymą ir nediskriminavimas
- Teisė kreiptis į teismą

Atlikdamas įvairias užduotis ir vykdydamas įvairias pareigas, notaras kasdien prisideda prie teisinės valstybės principo užtikrinimo. Jis įformina jam pateiktų šalių valią taip, kad ji atitiktų įstatymus. Jis yra tas vyras ar moteris, kuris užtikrina, kad sutartys būtų teisėtos.

Jis yra teisinio tikrumo dalyvis. Šalys kreipiasi į jį, nes ieško autentiškumo. Turėdamos jį, šalys yra beveik tikros, kad jų aktas nebus užginčytas.

Notaras yra vartai į teisingumą. Notarų biurai išsidėstę visoje šalyje, kad kiekvienas galėtų lengvai pasiekti notarą.

Notarai savo biure yra savarankiški ir nepriklausomi. Jie negauna nurodymų iš politikų: jie griežtai vykdo įstatymus. Jiems taip pat nemoka valstybė. Būdami laisvi profesionalai, jie samdo tokius darbuotojus, kokius nori.

Kasdien notarai naudojami skaitmeninėmis priemonėmis, tačiau jie neturi būti nuo jų priklausomi.

Todėl skaitmeninis suverenumas yra būtinas.

Kad profesija galėtų atlikti savo vaidmenį užtikrinant teisinę valstybę, ji neturi priklausyti nuo konkrečios komercinės įmonės. Taip pat ji neturi būti pažeidžiama dėl piktavališkų ketinimų.

Buvau paprašytas kalbėti tema „Skaitmeninės priemonės notaro, kaip teisinės valstybės dalyvio, paslaugoms“. Dabartinė padėtis 2024 m. ir ateities perspektyvos“.

Todėl skaitmeninės technologijos yra praktinė priemonė, padedanti užtikrinti, kad notarai laikytųsi teisinės valstybės principų.

Savo pranešime apžvelgsiu skaitmeninių technologijų naudojimą profesinėje veikloje iš ateities perspektyvos.

Nepamirškime, kad naujosios technologijos visada yra priemonė tikslui pasiekti ir niekada nėra tikslas savaime, nes mes visų pirma esame notarai.

Įrankiai turi tarnauti mūsų poreikiams. Mes neturime prisitaikyti prie mašinų.

Kaip matome, skaitmeninėmis priemonėmis kasdien naudojasi kiekvienas iš mūsų, tiek asmeniniame, tiek profesiniame gyvenime, taigi ir kiekvienas Europos notaras.

Skaitmeninės priemonės visų pirma suteikia žmonėms galimybę gauti informacijos. Piliečių lygybė prieš įstatymą reikalauja prieigos prie informacijos, nes niekas neturi nežinoti įstatymų. Žinoti savo teises – pirmas žingsnis siekiant jomis pasinaudoti.

Prancūzijoje 1999 m. liepos 6 d. dekretu buvo įsteigta „Légifrance“, „*viešoji teisės sklaidos tarnyba*“. Interneto vartotojai, naudodamiesi nemokama prieiga, gali susipažinti su visais nuo 1539 m. tebegaliojančiais teisės aktais ir dauguma aukštesniųjų teismų praktikos.

Europos lygmeniu „Eur-lex“ suteikia galimybę susipažinti su visa Europos Sąjungos teise. Europos Komisijos sukurtame e. teisingumo portale galima rasti išverstą informaciją apie valstybių narių nacionalinius įstatymus. Notarai dalyvavo rengiant keletą portalo skyrių.

ESNT sukurtos interneto svetainės, tokios kaip „Paveldėjimas-Europa“, „Pora-Europa“ ir kitos, kurios čia yra gerai žinomos, taip pat prisideda prie šios labai svarbios informacijos prieinamumo mūsų kolegoms, kitiems teisininkams ir piliečiams.

Notarai naudojami priemonėmis ir paslaugomis, kurias tiesiogiai sukūrė profesijos struktūros, privatūs paslaugų teikėjai arba valdžios institucijos.

Jie taip pat gali naudotis profesijos atstovų arba vyriausybės departamentų tvarkomais registrais, kuriuos gali papildyti ir (arba) į kuriuos gali kreiptis.

Prancūzijoje sukūrėme struktūrą prie Aukščiausiosios notariato tarybos (*Conseil supérieur du notariat*), kuri yra mūsų nacionalinė institucija.

Mums labai svarbu turėti skaitmeninį suverenumą.

Negalime visko sukurti, negalime turėti visų savo sprendimų ir negalime visko talpinti – tai akivaizdu.

Ši skaitmeninė nepriklausomybė susijusi su tuo, kas svarbiausia: pagrindine notaro darbo priemone ir jo ilgalaike gyvenamąja vieta. Kalbu, žinoma, apie elektronines autentiškas priemones. Dėl esminių dalykų turime turėti savo darbuotojus, turime valdyti savo technologijas, neturime būti priklausomi nuo kitų investicijų ar ekonominių ar politinių sprendimų.

Struktūra, užtikrinanti mūsų skaitmeninį suverenumą, vadinasi ADSN (*Association pour le développement du service notarial*). Tai asociacija pagal 1901 m. įstatymą. Tai reiškia, kad pelnas nėra perskirstomas, viskas lieka asociacijoje. Valdymui vadovauja notarai. ADSN dirba apie 250 žmonių.

Konkurencingai veiklai vykdyti įsteigėme ADSN dukterinę įmonę ADNOV, kurioje dirba apie 200 darbuotojų.

Grupėje taip pat dirba apie 50 žmonių.

Pavyzdžiui, ADNOV siūlo kibernetinės rizikos prevencijos ir duomenų apsaugos paramos paslaugą su bendru duomenų apsaugos pareigūnu. Ji taip pat teikia tinklo veiklos paslaugas notarams.

Kiti Europos notariatai taip pat nusprendė atskirti skaitmeninę veiklą nuo tradicinės profesiją organizuojančių ir valdžios institucijoms atstovaujančių įstaigų veiklos. Visų pirma turiu omenyje „Notarnet“ Vokietijoje, „Ancert“ Ispanijoje ir „Notartel“ Italijoje.

Turime skaitmeninę strategiją, kuria vadovaujamės vykdydami savo veiksmus. Ją tvirtina Aukščiausiosios notariato tarybos (*Conseil supérieur du notariat*) visuotinis susirinkimas.

Prancūzijoje per pastaruosius maždaug dvidešimt metų skaitmeninės notarų paslaugos buvo organizuojamos remiantis trimis pagrindiniais ramsčiais, kurie sudaro mūsų pagrindinės darbo priemonės – elektroninio autentiško dokumento – pagrindą.

Yra trys pagrindiniai ramsčiai:

- Notarinė skaitmeninė tapatybė ir kvalifikuoti elektroniniai parašai.
- Uždaras tinklas, kuris yra notariato komunikacijos kanalas.
- Centrinis registras, kuriame saugomi visi autentiški elektroniniai dokumentai.

Mūsų šalyje piliečiai dar neturi standartizuotos elektroninio parašo priemonės. Asmenys ir įmonės, kuriems jo reikia, naudojami privačių paslaugų teikėjų paslaugomis.

Todėl notaro profesijos atstovams turime suteikti skaitmeninę tapatybę, o notarams – kvalifikuotą elektroninį parašą. Jis sertifikuojamas pagal e-IDAS standartus.

Mūsų uždaramė tinkle notarai gali bendrauti tarpusavyje ir keisti dokumentais su Prancūzijos valdžios institucijomis. Visų pirma siūlome nuotolinio žemės skelbimo paslaugą. 100 % mūsų nuosavybės perleidimo dokumentų siunčiama per tele@cte sąsają.

Centrinė minutinė yra milžiniškas serveris. Pagrindinis serveris yra Eks en Provanse, o jo kopijos – slaptose vietose.

Šiuo metu „Minutier Central“ saugoma daugiau kaip 32 mln. aktų. Tai visų rūšių aktai: pardavimo, dovanojimo, vedybų, paveldėjimo, patvirtintos nuomos sutartys ir kt.

Šie trys ramsčiai leido mums sukurti pagrindinę notarų darbo priemonę – elektroninį autentišką dokumentą. Jis naudojamas nuo 2008 m.

Šio dokumento originalas visada yra skaitmeninė byla.

Klientams atspausdinti dokumentai yra tik kopijos.

Jį galima įsigyti trimis formomis:

- **Autentiškas aktas elektroniniu formatu, pasirašytas vieno notaro:**
Tada notaras pasirašo parašo klavišu, o klientai – rašikliu lietimui jautrioje planšetėje.
- **Dviejose notarų kontorose elektroniniu būdu pasirašytas autentiškas aktas:**
Esame labai didelė šalis, o šeimos nariai dažnai gyvena daugiau nei už 500 km vienas nuo kito. Du notarai surengia vaizdo konferenciją, o akto projektas rodomas abiejuose biuruose. Notarai, esantys prie kliento, pasirašo atitinkamais klavišais, o klientai pasirašo rašikliu lietimui jautrioje planšetėje.
- **Autentiškas elektroninis įgaliojimas, pasirašytas nuotoliniu būdu:**
Ši paslauga pirmiausia skirta klientams, kurie gyvena toli nuo biuro, pavyzdžiui, užsienyje, arba klientams, kuriems dėl negalios ar kitų priežasčių sunku keliauti. Notaras pasirašo raktu. Klientams naudojame privačią internetinę tapatybės tikrinimo paslaugą ir išduodame terminuotą elektroninio parašo priemonę. Klientai identifikuojami ir gali pasirašyti elektroniniu parašu.

Veiksminga kova su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu yra mūsų, kaip teisinės valstybės veikėjų, vaidmens dalis. Šiuo tikslu naudojame įvairias skaitmenines priemones, padedančias mums įvertinti riziką.

Nacionalinio pramoninės nuosavybės instituto (*Institut National de la Propriété Industrielle*, INPI) tvarkomas tikrųjų savininkų registras leidžia notarams patikrinti akto šalių statusą.

Jei notarui kyla rimtų abejonių dėl pas jį atvykusio kliento ketinimų arba sandorio tikslo, jis internetu pateikia pranešimą apie įtartinį sandorį. Viskas suorganizuota taip, kad būtų apsaugotas tokį pranešimą pateikęs notaras. Pavyzdžiui, pranešimo kilmė niekada nepateikiama ataskaitose, kurias mūsų finansinių nusikaltimų padalinys siunčia teisminėms institucijoms arba kitai partnerių tarnybai.

Skaitmenines technologijas naudojame ne tik norėdami neatsilikti nuo naujausių po-

kyčių realiuoju laiku, bet ir mokydami save ir savo darbuotojus: sukūrėme daugybę e. mokymosi modulių.

Prancūzijos notarai visada atidžiai stebi technologijų pažangą ir nedvejodami ja naudojasi, jei ji gali patenkinti poreikius.

Atidžiai išnagrinėjome blokų grandinių teikiamas galimybes. Priėjome prie išvados, kad jos brangios, reikalauja daug energijos ir nesuteikia geresnių paslaugų nei tos, kurias naudojame šiuo metu.

Kita vertus, dirbtiniam intelektui radome du konkrečius panaudojimo būdus:

- Efektyviai pateikite dokumentus sudėtingose nekilnojamojo turto bylose, pavyzdžiui, dėl 100 butų daugiabučio pardavimo.
- Teikite pasiūlymus dėl išplėstinės paieškos testamentų registre, ieškant pavardžių su panašiomis rašybonomis. Pavyzdžiui, jei ieškosiu Jean DUPONT, pavardė baigiasi T, gimusio 1937 m. kovo 8 d. ir mirusio 2024 m. rugpjūčio 20 d., testamentu, įrankis taip pat ieškos Jean DUPOND, pavardė baigiasi D. Taip išvengsite įrašo praleidimo dėl spausdinimo klaidos, kuri yra visiškai žmogiška ir dažnai pasitaikanti įstaigose.

Prancūzijos notariatas turi keletą prioritetų ateičiai:

Pirma: būsimasis Europos skaitmeninis portfelis, įvestas 2024 m. balandžio 11 d. Europos reglamentu

Kiekviena valstybė narė turės pasiūlyti vieną ar daugiau Europos skaitmeninių portfelių. Skaitmeninis portfelis bus skaitmeninės tapatybės priemonė ir turės įvairius atributus.

- Notarai atpažįsta vieni kitus pagal jų profesinį statusą pagrindžiančius požymius.
- Šią skaitmeninę tapatybę naudojame savo klientų tapatybei užtikrinti: garantuojame, kad Emmanuelis Macronas tikrai yra Emmanuelis Macronas.
- Skaitmeninėje tapatybėje esantys duomenys integruoti į mūsų veiksmus, kad nebebūtų įvesties klaidų. Pavyzdžiui, lapkričio 8 d. netaptų rugpjūčio 11 d.
- Galimybė skaityti, pateikti ir pašalinti atributus, reikalingus notariniams veiksams, pvz., įgaliojimams ir įgaliojimams.

Šiuo atveju skaitmeninės technologijos bus tikras teisinio saugumo veiksnys: mažiau klaidų, galimybė veiksmingai atstovauti asmeniui skaitmeniniame pasaulyje ir svarbiausia, mažesnė tapatybės vagystės rizika.¹ Rugpjūčio 28 d. laikraščio „Le Figaro“ straipsnyje teigiama, kad Prancūzijoje nuo šio nusikaltimo kasmet nukenčia 300 000 žmonių.

Antra: dirbtinio intelekto mokymas

Kalbėti apie dirbtinį intelektą notaro profesijoje yra gerai. Dar geriau suprasti ir teisingai naudoti dirbtinį intelektą.

Tam reikia mokymų. Negalime leisti savo darbuotojams užduoti visų juos įkvepiančių klausimų naudodami tokias priemones kaip „Chat GPT“.

¹ <https://www.lefigaro.fr/nantes/nantes-elle-tend-un-piege-a-son-usurpatrice-d-identite-apres-deux-ans-de-calvaire-20240828>

Dirbtinis intelektas kartais pateikia neišsamius arba neteisingus atsakymus. Skirtingiems žmonėms, užduodantiems tą patį klausimą, jie reguliariai pateikia skirtingus atsakymus.

Dirbtinis intelektas naudoja mūsų užduodamus gerus ar blogus klausimus savo algoritmams maitinti, o mes nežinome kaip.

Labai tikėtina, kad jei dešimt iš jūsų to paties generatyvinio dirbtinio intelekto įrankio paklaustų, kodėl aš esu sukčius, kiekvienas savaip, vienuoliktas paklaustų, kas aš esu, ir įrankis atsakytų, kad esu nusikaltėlis. Tai neabejotinai lydetų tekstas, kurį būtų galima apibūdinti kaip dirbtinio intelekto haliucinaciją.

Nesunku pastebėti galimą riziką, susijusią su profesinės paslapties panaikinimu, ir labai didelę pagundą priimti informaciją už gryną pinigą jos nepatikrinus. Iš tingumo, noro sutaupyti laiko ar pernelyg didelio pasitikėjimo savimi.

Šiuos įrankius tikrai galite naudoti, bet tik saikingai.

Grįžtant prie teisinės valstybės principo, abejoju, ar šiandien dirbtinio intelekto priemonė galima veiksmingai atsižvelgti į šalių, kuriose yra viena ar daugiau bendrų kalbų, standartų piramidę. Ar ministro dekretas Prancūzijoje yra tas pats, kas karaliaus dekretas Belgijoje?

Turime būti labai atsargūs, kad išvengtume painiavos ir jos pasekmių.

Prancūzijos notariatas, dalyvaudamas ESNT Futurologijos forume, reguliariai prašė Europos notariato domėtis mokymais apie dirbtinio intelekto priemones.

Visi turime suprasti, kaip veikia algoritmai, kad galėtume įdiegti apsaugos priemones. Jei to nepadarysime, labai greitai galime pažeisti teisinės valstybės principą įgyvendindami mašinos siūlomą diskriminaciją.

Trečia: kuo geriau išnaudoti turimus duomenis

Europos komponentas: nuolatinis testamentų registru ir Europos paveldėjimo pažymėjimų registru sujungimas.

Mūsų klientai yra mobilūs. Neretai jie gyvena skirtingose šalyse skirtingais gyvenimo etapais. Nėra išskirtinė praktika palikti testamentą savo pilietybės šalyje, o gyvenimą baigti kitoje. Arba savo noru, arba todėl, kad tragiški įvykiai priverčia taip pasielgti.

Žinoma, turiu omenyje Ukrainos piliečius, kurie per Rusijos invaziją turėjo bėgti nuo karo.

Šiuo metu tarpusavyje sujungti tik 13 testamentų registru ir 4 Europos paveldėjimo pažymėjimų registrai.

Jų turėtų būti daug daugiau.

Galimybė rasti testamentą, galimybė rasti Europos paveldėjimo teisės liudijimą – tai pagrindiniai elementai, padedantys užtikrinti sklandų paveldėjimą, sumažinti konfliktus šeimoje ir užtikrinti, kad būtų paisoma mirusiojo paskutinės valios.

Akivaizdu, kad palikimas, kuris sutvarkomas neatsižvelgiant į mirusiojo valią, nėra teisiškai patikimas.

Prancūzijos notariatas ragina skubiai sujungti visus Europos ESNT notariatų testamentų ir paveldėjimo registrus.

Yra politinių, administracinių ir techninių kliūčių.

Iš tikrųjų nieko nėra neįveikiamo ir juos galima įveikti.

Nuo 1957 m. ir Romos sutarties pasirašymo buvo įveiktos daug sudėtingesnės kliūtys. Neužmirškime to.

Nacionalinis aspektas: geriau panaudoti Prancūzijoje turimus duomenis

Šiandien notarai naudojami valdžios institucijų ir klientų duomenimis. Ji rengia duomenis, kurie perduodami valstybės tarnyboms ir trečiosioms šalims.

Glaudžiai bendradarbiaujame su Prancūzijos nacionaliniu statistikos ir ekonominių tyrimų institutu INSEE, kuris rengia nekilnojamojo turto statistiką.

Dirbsime prie racialesnių metodų, kad užtikrintume sklandesnį ir saugesnį duomenų srautą.

Ateityje duomenys bus saugesni ir geriau saugomi.

Duomenys taip pat bus geriau naudojami.

Ketvirta: IT saugumo stiprinimas

Ši profesija susiduria su kelių rūšių atakomis:

Prezidento sukčiavimas: apsimetinėjimas kitu asmeniu.

Sukčiavimas suklastotais banko išrašais.

Išpirkos reikalavimai

šnipinėjimo programų diegimas į notaro arba bendradarbio darbo vietą. Ši programinė įranga gali susiurbti kliento bylą ir gauti notaro prisijungimo duomenis ir slaptažodžius.

Elektroninis paštas yra ir labiausiai paplitusi, ir jautriausia bendravimo forma. Todėl Prancūzijos notarai ypač daug dėmesio skiria saugiam pranešimų siuntimui.

Prancūzijos notarai deda visas pastangas, kad informuotų, įspėtų ir pan. Nustačius didelę ar pasikartojančią grėsmę, skelbiame įspėjimus ir rekomenduojame imtis atitinkamų atsargumo priemonių.

Vykdomė prevencijos kampanijas.

Šį rudenį taip pat atliksime svarbų studijų grupės saugos auditą.

Neseniai įvykęs Aukščiausiosios notariato tarybos (*Conseil supérieur du notariat*) ir Belgijos bei Nyderlandų notariatų pasikeitimas informacija parodė, kad išpuoliai prieš biurus gali būti koordinuoti ir labai sudėtingi, derinant skaitmeninę strategiją ir žmogiškąją pagalbą, pavyzdžiui, nusikaltėlių skambučius biuro darbuotojams telefonu, siekiant žodžiu paremti manipuliacijas.

Randame panašius metodus, bet taip pat sutampančius laikotarpius, kurie nėra atsitiktiniai.

Atsižvelgdama į tai, Aukščiausioji notariato taryba džiaugiasi galėdama lapkričio 5 d. Paryžiuje surengti kitą futurologijos forumą, kuriame daugiausia dėmesio bus skiriama kibernetiniam saugumui.

Galėčiau čia baigti savo kalbą, bet to nepakaktų.

Norėdamas užbaigti šį pranešimą ir išplėsti mūsų svarstymus Europos notariate, turiu pabrėžti, kad tinkama pagarba teisei valstybei, žinoma, reiškia, kad reikia atsižvelgti į silpniausių visuomenės narių interesus ir juos ginti.

Tarp silpniausiųjų, žinoma, yra neįgalūs ar tiesiog vyresnio amžiaus žmonės, taip pat ekonomiškai ar kultūriškai pažeidžiami asmenys. Notarai paprastai gana gerai pažįsta šias grupes. Jie yra žinomi biure.

Keletą minučių norėčiau skirti kitai auditorijai – tiems, kurie kenčia nuo nematomos negalios. Geriausiai žinoma iš jų yra autizmas.

Kaip žinome, yra kelios autizmo formos. Su protiniu atsilikimu, be protinio atsilikimo, su aukštesniu intelektu.

Susiję klientai ir jų šeimos nariai turi konkrečių klausimų ir poreikių, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį.

Kaip organizuoti savo autistiško vaiko gyvenimą, kai pats tapsiu priklausomas arba kai mirsiu?

Kaip galime būti tikri, kad autistas suprato viską, kas susiję su veiksmu, kuriame jis dalyvauja, arba, tiksliau, kad jis uždavė klausimus, kuriuos norėjo užduoti, nežinodamas, kaip juos suformuluoti?

Kartu su keliais kolegomis vadovauju Prancūzijos notarų profesijos projektui NOT'ISME.

Šis projektas apima skaitmeninį komponentą. Ketiname įdiegti modulius į portalą REAL: Prancūzijos notarų ir jų bendradarbių intranetą, įrankius, skirtus situacijai diagnozuoti tiek teisiniu, tiek socialinės pagalbos požiūriu, kad notarai galėtų rekomenduoti teisingus sprendimus.

Šeimos kreipiasi į mus su klausimais.

Turime sugebėti jiems atsakyti, ypač kai jie klausia apie tinkamiausią atstovavimo formą savo suaugusiems vaikams.

Krypties linija, kurios reikia laikytis: pritaikyta parama ir, jei įmanoma, savarankiškumas.

Tikimės, kad trumpais mokomaisiais vaizdo įrašais notarams ir jų darbuotojams lengvai paaiškinsime, kas yra autizmas ir į kokius įvairius aspektus reikia atsižvelgti.

Be abejo, yra ir klientų aspektas, tačiau yra ir įdarbinimo aspektas.

Iš tiesų dėl nematomos negalios kartais reikia labai praktiškų pritaikymų: pavyzdžiui, leisti darbuotojams ateiti į biurą iš anksto nustatytu laiku, kad jie galėtų dirbti dvi valandas be triukšmo, leisti jiems apriboti tiesioginį bendravimą su klientais, jei sunku versti neverbalinę kalbą, ir pan.

Autizmu sergantys žmonės dažnai labai griežtai atlieka jiems patikėtas užduotis. Jie gali atlikti įprastas užduotis, kurios yra būtinos sklandžiam biuro darbui. Turiu omenyje bylų rengimą, taip pat apskaitos operacijas.

Kadangi mūsų REAL portalu kasdien naudojasi visi notarai, žinome, kad savo turiniu galime pasiekti kuo daugiau žmonių.

Skaitmeninės technologijos vėlgi yra naudinga mūsų darbo priemonė, nes notarai turi išlikti visuomenės centre. Tai viena iš jų egzistavimo priežasčių.

Dėkoju už dėmesį. Mielai atsakysiu į visus jūsų klausimus.

**PROF. DR. JENS
BORMANN**

Vokietijos federalinių
notarų rūmų
prezidentas

Teisinė valstybė krizių ir netikrumo laikotarpiu

Geriamasis Prezidente Stračkaiti,
garbingieji pranešėjai ir svečiai,
ponios ir ponai,
brangūs kolegos ir draugai,

Man didelė garbė ir privilegija šiandien kalbėti su jumis labai svarbiu klausimu:
„Teisinė valstybė krizių ir netikrumo laikais“.

Per kelias ateinančias minutes pirmiausia aptarsiu teisinės valstybės reikšmę valstybei, visuomenei ir ekonomikai bei notarų vaidmenį ją palaikant.

Toliau aptarsiu dabartinius iššūkius teisinės valstybės principui ir priežastis, dėl kurių ji būtina palaikyti, ypač krizių ir netikrumo laikotarpiu.

Kodėl teisinė valstybė tokia svarbi?

Nes tai yra valstybės, visuomenės ir ekonomikos stabilumo ir klestėjimo pagrindas.

Valstybei ji užtikrina teisinį tikrumą, nes užtikrina, kad įstatymai būtų taikomi nuosekliai ir teisingai, užkertama kelią savavališkam valdžios naudojimui ir saugo žmogaus teises bei demokratiją.

Visuomenėje teisinė valstybė skatina pasitikėjimą institucijomis ir socialinę sanglaudą, nes užtikrina teisingumą, gina asmens laisves ir palaiko viešąją tvarką.

Ekonominiu požiūriu ji užtikrina nuspėjamą aplinką verslui, skatina investicijas ir ekonomikos augimą, nes apsaugo nuosavybės teises, užtikrina sutarčių vykdymą ir mažina korupciją.

Taigi, teisinė valstybė yra labai svarbi siekiant išlaikyti teisingą ir funkcionalią visuomenę, kurioje asmenys ir institucijos gali klestėti.

Notariatas, kaip institucija, atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant teisinės valstybės principų laikymąsi.

Ji yra tiltas tarp valstybės teisinės sistemos ir piliečių, kurie ja pasitiki siekdami apsaugos, teisingumo ir užtikrintumo, kad jų teisės bus gerbiamos.

Šiame procese notaras yra daugiau nei tik nepriklausomas viešosios tarnybos pareigūnas;

Jis yra teisėtumo sergėtojas, teisių gynėjas ir laisvės garantas.

Nesvarbu, ar tai būtų sutarties, testamentų, ar įgaliojimo patvirtinimas, notaras užtikrina, kad šie veiksmai būtų atliekami tiksliai, teisiškai pagrįstai ir laikantis galiojančių teisės aktų.

Todėl notarai padeda sumažinti konfliktų ir teisminių ginčų tikimybę, užkirsdami kelią ginčams dar prieš jiems kylant. Taip neutralizuojama savivalė, užtikrinamas teisinis tikrumas ir ramybė, taigi ir laisvė. Šis „ex ante teisėjo“ vaidmuo yra nepakeičiamas Europos kontinentinių teisių sistemų kertinis akmuo.

Notarai taip pat užtikrina visuomenės pasitikėjimą. Pasaulyje, kuriame teisiniai sandoriai tampa vis sudėtingesni, notarai užtikrina, kad teisinis procesas būtų skaidrus ir patikimas.

Veikdami kaip nešališki valstybės pareigūnai, kurie išsamiai informuoja ir konsultuoja šalis ir užtikrina, kad jos veiktų laisva valia, notarai panaikina sutarties šalių šališkumą ir suvienodina jų derybines galias.

Tačiau, nepaisant jos svarbos, teisinė valstybė negali ir neturėtų būti laikoma savaime suprantamu dalyku.

Ji gali patirti spaudimą, kaip šiuo metu yra Ukrainoje. Viena vertus, taip yra dėl karo, kurį tenka išgyventi Ukrainai, kita vertus, dėl poreikio vykdyti pertvarką, kuri yra stabdoma.

Karas Ukrainoje tapo rimtu iššūkiu prevenciniam teisingumo vykdymui.

Jei kaip pavyzdį paimtume notaro profesiją, daug Ukrainos notarų buvo sužaloti arba žuvo.

Po invazijos dirbo tik apie 2 500 iš pradinių 6 600 notarų.

Todėl piliečiams buvo sunkiau kreiptis į teismą, o valstybei trūko patikimų partnerių ir patikimų sargų.

Tai yra pakankamai blogai, kai aplinkybės yra stabilios. Tačiau teisinės valstybės principo pažeidimai krizių ir netikrumo, pavyzdžiui, karo, metu kelia dar vieną problemą:

Tokiais laikais piliečiams, valstybei ir ekonomikai labiau nei bet kada reikia stabilios teisinės sistemos, kad būtų galima tinkamai valdyti ir priimti sprendimus, siekiant išvengti didesnės savavališkumo ir demokratinio proceso pakenkimo rizikos.

Kad būtų išvengta asmens laisvių erozijos ir kad būtų apsaugota nuo nekontroliuojamos valdžios, turėti galimybę pasikliauti teisinės valstybės principu, nes jis leis mums rasti tinkamą pusiausvyrą tarp veiksmingo krizių valdymo ir piliečių laisvių apsaugos.

Be to, galimybė pasikliauti teisinės valstybės principais netikrumo metu didina visuomenės pasitikėjimą. Kai piliečiai mato, kad įstatymai taikomi nuosekliai ir teisingai, net ir nepaprastosios padėties metu, tai sustiprina žmonių pasitikėjimą institucijomis ir vyriausybės įsipareigojimu siekti teisingumo ir lygybės.

Šis pasitikėjimas yra labai svarbus socialinei sanglaudai: todėl krizę galima įveikti tvarkingai ir teisingai, užtikrinant, kad visi veiksmai, kurių imamasi, būtų ne tik veiksmingi, bet ir pateisinami bei skaidrūs.

Laimėi, mūsų kolegos ukrainiečiai pasirodė esą itin atsparūs ir praėjusių metų rudenį 4 000 kolegų vėl galėjo tęsti savo darbą ir tarnauti Ukrainos piliečiams.

Nepaisant šių unikalių iššūkių, įskaitant notarinių operacijų sutrikimus, grėsmes asmeniniam saugumui ir sunkumus gauti oficialius dokumentus, mūsų kolegos ukrainiečiai ir toliau teikė viešąsias paslaugas.

Pavyzdžiui, siekdami užtikrinti, kad piliečiai turėtų nuolatinę galimybę kreiptis į teismą, jie paskelbė vis dar veikiančių notarų biurų sąrašus.

Be to, jie pasižymėjo neįtikėtinu kolegialumu.

Ukrainos notarai finansiškai remia kolegas, kurie šiuo metu negali vykdyti savo pareigų, ir ši parama teikiama ne tik kolegoms, bet ir mirusių notarų šeimoms.

Galiausiai, esant dideliam asmeniniam pavojui sveikatai, gyvybei ir laisvei, Ukrainos notarai net ir toliau teikia viešąsias paslaugas aktyvaus karo zonose. Jie rūpinasi, kad būtų patvirtinti tokie svarbūs ir esminiai teisiniai sandoriai kaip testamentai, paveldėjimo liudijimai, įgaliojimai ir pareiškimai dėl globos.

Šios mūsų Ukrainos notarų pastangos atlikti teisėtumo sergėtojų, teisių gynėjų, pasitikėjimo garantų ir laisvės saugotojų vaidmenį yra tikras įkvėpimas mums visiems.

Galiu tik pasidžiaugti mūsų kolegomis už šiuos puikius pasiekimus, nepaisant neįtikėtinų iššūkių, su kuriais jie kasdien susiduria.

Jų atsidavimas ir motyvacija turėtų būti pavyzdys, kuriuo galėtume vadovautis ateityje, siekdami paremti Ukrainą.

Be šių iššūkių, kasdieniame darbe atsiranda ir iššūkis, su kuriuo susiduriame visi: skaitmeninės transformacijos poreikis.

Dabartinė padėtis apsunkino notaro profesijos modernizavimą, įskaitant siekį skaitmenizuoti jos procedūras. Tuo pat metu notarinių procedūrų pritaikymas ir atnaujinimas, kad jos atitiktų labiau skaitmenizuoto pasaulio poreikius, bus neišvengiamas.

Didelis skaitmeninimo postūmis pastebimas visur, ypač Europos širdyje. Europos Komisija pradėjo plataus užmojo skaitmeninio dešimtmečio programą, todėl Europos institucijos priėmė daug teisės aktų, kuriais siekiama užtikrinti didesnę teismų sistemos skaitmeninimą.

Šios teisėkūros pastangos taip pat turės didelį poveikį notaro profesijai.

Paminėtina, kad jau 2019 m. Europos institucija pristatė Pirmąją skaitmeninių priemo-

nių direktyvą, kurioje numatyta galimybė internetu steigti ribotos atsakomybės bendroves.

Netrukus bus sukurta Europos skaitmeninė tapatybės pinigė su eID atributais, kuria naudodamiesi piliečiai ir įmonės galės skaitmeninėmis priemonėmis nustatyti savo tapatybę ir įrodyti kitus asmeninius atributus.

Be to, tarpvalstybinis valdžios institucijų bendravimas netrukus turės vykti skaitmeniniu būdu pagal naująjį e. teisingumo reglamentą.

Žinoma, šie nauji reikalavimai gali atrodyti labai sudėtingi. Jie verčia mus mąstyti ne standartiškai ir tam tikra prasme iš naujo išrasti savo profesiją.

Tačiau šiuos iššūkius taip pat galima paversti galimybėmis.

Jie gali sustiprinti notaro profesiją, ragindami mus išsaugoti mūsų praeityje nusistovėjusias procedūras ir apsaugos priemones ir perkelti jas į, tikėkimės, šviesesnę ateitį.

Kalbant apie šviesesnę ateitį:

Kaip tai pasiekti ir kaip mes, notarai, galime padėti?

Iš tiesų notarai atlieka labai svarbų vaidmenį:

Jei atliksime savo darbą, piliečiai ir įmonės galės pasitikėti, kad jų sandoriai yra teisėti ir saugūs. Dėl to jie labiau linkę užsiimti ekonomine veikla, investuoti į turtą ir remti platesnę ekonomiką.

Notarai, kaip žemės ir komercinių registrų valstybės tarnautojai ir sargai, yra labai svarbūs atkuriant ir palaikant veikiančią registrų sistemą, kuria gali pasitikėti visuomenė. Juk šis pasitikėjimas labai svarbus ne tik šalies vidaus stabilumui, bet ir jos reputacijai tarptautinėje arenoje. Be to, patikima registrų sistema yra pirmoji gynybos nuo korupcijos ir pinigų plovimo linija.

Galiausiai ne kartą įsitikinome, kad notaro profesija turi potencialo tapti skaitmenine lydere.

Įgyvendindami skaitmeninimą notarai gali ne tik pagerinti savo viešąsias paslaugas, bet ir vadovauti platesnei teisinio sektoriaus skaitmeninei transformacijai. Tai ne tik patogumo klausimas – tai būtinybė, kad karo ir netikrumo laikais būtų galima laiku ir veiksmingai atkurti padėtį.

Moderni, skaitmenizuota teisinė sistema supaprastins procesus, sumažins neteisėtos veiklos galimybes ir padarys teisines paslaugas labiau prieinamas visiems piliečiams, net ir atokiausiose vietovėse.

Ši skaitmeninė lyderystė bus svarbus indėlis į atstatymo pastangas, užtikrinant, kad prevencinio teisingumo vykdymo sistema būtų ne tik patikima, bet ir perspektyvi.

Žvelgiant į Ukrainą, visos šios pastangos – teisinis tikrumas, patikimi registrai ir skaitmeninimas – yra labai svarbios Ukrainos visuomenei ir ekonomikai atkurti.

Trumpai tariant, notarų darbas yra Ukrainos visuomenės, ekonomikos ir ateities atkūrimo pagrindas.

Tačiau mes negalime ir neleisime Ukrainos notarams spręsti šių uždavinių vieniems. Todėl mūsų skėtinės asociacijos, ESNT ir UINL, ieškojo būdų, kaip paremti Ukrainos kolegas.

Kartu turime pripažinti, kad tam nepakanka vien tik punktualios ir pavienės paramos. Ukrainai reikia ne tik trumpalaikės pagalbos, bet ir visapusiškų bei ilgalaikių pastangų – tai, ką pavadinčiau šiuolaikiniu Maršalo planu.

Šis Maršalo planas turi būti plati, strateginė ir viešosios pagalbos programa, skirta Ukrainos prevenciniam teisingumo vykdymui remti, ypač daug dėmesio skiriant notariato sistemos atgaivinimui.

ESNT šiuo metu rengia koncepciją, kurioje bus išdėstytos konkrečios žinios, patirtis ir parama, kurią Europos notarai gali pasiūlyti. Šiame dokumente taip pat bus išsamiai aprašytos pagalbos rūšys, kurių labiausiai reikia vietoje.

Norėčiau pateikti keletą konkrečių pasiūlymų, kuriuos svarstome, pavyzdžių:

Pirma, labai svarbu rekonstruoti notarų biurus ir aprūpinti juos būtiniausia biuro įranga.

Kaip jau minėta, daugelis notarų biurų buvo apgadinti arba sunaikinti, taip pat prarasta pagrindinė įranga – baldai, kompiuteriai, spausdintuvai. Be šių pagrindinių priemonių notarai negali atlikti savo svarbiausių funkcijų. Siūlome materialinę paramą, kuri padėtų atstatyti šiuos biurus ir aprūpinti juos reikiama įranga, kad notarai galėtų atnaujinti savo darbą ir prisidėti prie savo bendruomenių teisinio ir ekonominio atsigavimo.

Antra, labai svarbu finansiškai remti notarus ir jų darbuotojus.

Notarų veikla priklauso nuo veikiančios ekonomikos, nes iš jos gaunami mokesčiai užtikrina jų veiklą. Tačiau karo metu ekonomika labai nukenčia. Be to, aktyvių kovų paveiktose teritorijose notarų paslaugų teikimas yra labai apribotas.

Trečia, Ukrainai reikės teisinės sistemos pakeitimų, kurie leistų įgyvendinti skaitmenines priemones notariato srityje.

Pavyzdys galėtų būti elektroninės archyvavimo sistemos įdiegimas.

Ypač karo metu gali būti sudėtinga saugiai saugoti svarbius dokumentus. Jau buvo parengta e. notaro sistemos koncepcija. Remiantis ja, notariniai autentiški dokumentai būtų saugomi ne popieriuje, o skaitmeniniu būdu.

Kartu šiame transformacijos procese turi būti užtikrinta, kad analoginio pasaulio garantijos ir apsaugos priemonės būtų perkeltos ir į skaitmeninę erdvę, neaukojant teisinio tikrumo ir teisinės valstybės principų.

Tai reiškia, kad elektroninis archyvas turės laikytis aukščiausių saugumo standartų, susijusių su prieiga, konfidencialumu ir duomenų saugojimu.

Apibendrinant galima teigti, kad stiprinant teisinę valstybę bus užtikrinta teisių apsauga, teisinis tikrumas ir teisingumas.

Šiai užduočiai atlikti reikia vizijos, ryžto ir bendradarbiavimo – savybių, kurias mūsų kolegos ukrainiečiai turi ir neabejotinai parodys pokario atstatymo procese.

Esu įsitikinęs, kad, dalyvaujant notarams, galima atkurti veikiančią teisingumo administravimą Ukrainos piliečių ir įmonių labui.

Mes, Federaliniai notarų rūmai, taip pat UINL ir ESNT, ir toliau padėsime savo kolegoms ukrainiečiams. Šiame siekyje taip pat tikimės Europos institucijų paramos, kuri padės Maršalo planą iš idėjos paversti realybe.

Esu įsitikinęs, kad šiandienos konferencija bus didelis žingsnis teisinga linkme.

Linkiu visiems sėkmingos konferencijos, kurioje būtų daug įžvalgių pasisakymų ir diskusijų.

Ačiū.

**DR. JANA
KOLOMIJETS**

Charkivo nacionalinio
Jaroslavo
Išmintingojo teisės
universiteto
Civilinės justicijos ir
advokatūros katedros
asistentė

Teisinės valstybės sąvoka kartu su demokratija ir žmogaus teisėmis sudaro tris Europos Tarybos ramsčius. Akivaizdu, kad šie elementai taip pat yra esminiai kiekvienai Europos Tarybos valstybei narei.

Esminis teisinės valstybės aspektas yra visuomenės pasitikėjimas teisine sistema. Kai žmonės tiki, kad įstatymai yra teisingi, skaidrūs ir nuosekliai taikomi, jie labiau linkę jų laikytis, o teismų sistemai tenkanti našta sumažėja. Notarai yra svarbūs teisinės sistemos dalyviai, užtikrinantys, kad notariniai veiksmai būtų atliekami suprantamai ir laikantis įstatymų.

Dėl Ukrainoje vykstančio konflikto, ypač nuo 2022 m. vasario mėn., kai prasidėjo didelio masto rusijos federacijos įsiveržimas, smarkiai sutriko šalies teisinė ir administracinė sistema. Karas labai skiriasi nuo takaus gyvenimo. Tai galima įsivaizduoti teoriškai, bet ne praktiškai.

Teisinė ir demokratinė valstybė turi užtikrinti, kad žmogaus teisių būtų paisoma net karo metu. Todėl notaras, atliekantis itin svarbų vaidmenį saugant ir ginant žmogaus teises, turi dirbti. Ir šiandien Ukrainoje notarai dirba.

Per karą susidūrėme su anksčiau neįsivaizduojamomis problemomis. Tarp jų – notarų biurų patalpų sugadinimas, notarinių bylų ir archyvų sugadinimas ir sunaikinimas, elekt-

ros energijos trūkumas ir priegos prie elektroninių registų nebuvimas. Notarų negalėjimas dirbti, nes jie priversti palikti savo namus ir gelbėti šeimas arba yra aktyvių karo veiksmų zonoje ar net okupuotose teritorijose. Nuolatinės raketų atakos visoje šalyje kelia realią grėsmę visiems Ukrainos gyventojams. Šiandien tam tikrų sunkumų patiria ne tik Ukrainoje esantys piliečiai, bet ir žmonės, gavę laikiną prieglobstį užsienio šalyse: prarastų dokumentų atkūrimas, dokumentų legalizavimas ir kt.

Šiandien turime daug daugiau problemų ir iššūkių nei bet kuri kita šalis. Turime juos spręsti, ir tai stengiamės daryti.

Keletas žodžių apie priemones, kurių imtasi notaro darbui užtikrinti. Pirmosiomis visiškos invazijos dienomis 2022 m. vasario-kovo mėn. buvo imtasi keleto priemonių supaprastinti tam tikras notarines procedūras, siekiant užtikrinti, kad notaras ir toliau veiktų tinkamu lygiu, ir užtikrinti piliečių teisių įgyvendinimą. Pavyzdžiui, testamentų, įgaliojimų ir parašų ant dokumentų autentiškumo patvirtinimą buvo galima atlikti ant balto popieriaus, o ne ant specialių notarinių blankų. Buvo numatyti tam tikri piliečio tapatybės nustatymo naudojant dokumentą, kurio galiojimo laikas pasibaigęs, ypatumai. Sustabdyti tam tikri procesiniai terminai ir kt.

Žinoma, tokios supaprastintos procedūros buvo įvestos tik laikinai ir buvo pirmasis atsakas į kritinę padėtį šalyje. Žinome, kad notarinis procesas visada susijęs su griežtu procedūrų laikymusi. Laikydami griežtų procedūrinių standartų, notarai padeda užkirsti kelią sukčiavimui, saugo ir gina visų dalyvaujančių šalių teises ir stiprina bendrą teisinės sistemos vientisumą. Todėl bet koks procedūrų supaprastinimas galimas tik tiek, kiek tai neturi įtakos notarinio veiksmo teisėtumui. O tokie supaprastinimai galimi tik išimtiniais, leistinais atvejais.

Kokių priemonių ar teisinių reformų turėtume imtis, kad užtikrintume, jog notariatas ir toliau tinkamai veiktų dabartinėmis sąlygomis, kad būtų išlaikytas ir sustiprintas teisinės valstybės principas, kuris yra teisingos ir tvarkingos visuomenės pagrindas?

Vienas iš šių žingsnių turėtų būti tolesnis aktyvus elektroninių notarų diegimas. Žinoma, tai nėra nauja idėja. Pažymėtina, kad Ukrainoje jau veikia elektroniniai notarai. Šiandien notarai savo veikloje nuolat naudoja elektroninius registrus ir turi galimybę elektroniniu būdu gauti reikiamą informaciją notariniams veiksams atlikti. Pavyzdžiui, naudodamiesi Vieninguoju specialių notarinių dokumentų formų registru, notarai patikrina formos autentiškumą, kuris notaras naudojo šią formą ir koks notarinis veiksmas buvo atliktas pagal šią formą, o tai yra vienas iš notarinių veiksmų apsaugos nuo klastojimo laipsnių. Šiuo metu notarai savo veikloje naudoja daugiau kaip 15 elektroninių registų ir turi priegą prie daugiau kaip 20 elektroninių išteklių. Taip pat pradeda veikti elektroninis notarinių veiksmų registras, pradedamos formuoti elektroninės notarinės bylos. Toliau dirbama prie elektroninio notarų archyvo diegimo ir galutinio perėjimo prie elektroninio dokumentų saugojimo kartu su popieriniais dokumentais. Be to, mūsų partneriai jau turi tokią sėkmingą elektroninio notariato praktiką: Lietuvoje, Vokietijoje ir Prancūzijoje. Tačiau net jei elektroninis notariatas Ukrainoje rytoj pradės veikti visa ir norima apimtimi, jis vis tiek negalės užtikrinti stabilios notariato veiklos, kokia ji buvo iki šiol. Taip yra todėl, kad šalies energetikos sistemai nuolat gresia Rusijos raketų pavojus.

Ukrainoje jau kelerius metus veikia elektroninis teismas, kuris pasirodė esąs veiksmingas ir patogus. Tai apima elektroninį bylų valdymą teismuose, elektroninį keitimąsi dokumentais ir teismo posėdžius per vaizdo konferencijas. Tačiau visa tai nutrūksta, kai raketos pažeidžia elektros energijos sistemą ir miestas nežinia kuriam laikui lieka be elektros energijos. Deja, generatoriai tokios galios nesuteikia, ir e. teismas negali veikti visu pajėgumu. Taigi, sugedus elektros energijos sistemai, ne visada galime suteikti gyventojams galimybę visapusiškai naudotis notaro paslaugomis.

Mano pasiūlymas dėl teisinės valstybės principo stiprinimo – sukurti vieną konkretaus notarinio veiksmo atlikimo standartą ir vieną notarinio veiksmo formą. Tai leis naudoti šį notarinį veiksma už valstybės ribų be papildomų apostilės, legalizavimo ar vertimo procedūrų visose šalyse, kuriose toks standartas bus patvirtintas.

Pasikeitė žmonių gyvenimo būdas ir jie tapo aktyvesni. Žmonės dažnai migruoja iš vienos šalies į kitą, kalbu apie žmones, kurie yra vienos šalies piliečiai, dirba kitoje šalyje arba gyvena už jos ribų dėl kitų priežasčių. Žmonių poreikiai dažniausiai būna tie patys: sudaryti testamentą, išduoti įgaliojimą, padovanoti turtą, patvirtinti parašo tikrumą ir pan. Ir paprastai tokių notarinių veikslių atlikimo apimtis ir tvarka skirtingose šalyse yra panaši, nes mes priklausome lotyniškojo notariato sistemai. Tačiau užsienio notaro patvirtinto notarinio dokumento, pavyzdžiui, įgaliojimo, mūsų šalyje negalime pateikti be papildomo legalizavimo, apostilės ar vertimo. Tai taikoma didžiajai daugumai notarinių veikslių. Teisininkams ir notarams tokios procedūros atrodo aiškios ir nesudėtingos, tačiau paprastam žmogui tai reiškia papildomą laiką, pinigus ir tam tikras komplikacijas.

Todėl siūlau, kad notariniam aktui, kuris yra vienodo pobūdžio, apimties ir procedūros, būtų sukurta tam tikra standartinė forma, kuri turėtų tą pačią reikšmę ir galėtų būti naudojama be papildomų apostilių, legalizavimo ar vertimų skirtingose šalyse. Tai turėtų būti tam tikra nustatyta forma, kurios esmė ir turinys nesikeičia, į kurią notaras įrašo reikiamą informaciją ir pareiškėjo valią bei tinkamai ją patvirtina. Žinoma, patogu, jei tai dvikalbė forma, kur viena iš kalbų yra tarptautinė kalba, pavyzdžiui, anglų. Tokios formos turėtų būti vienodos visose valstybėse, kuriose notarinio veiksmo turinys pateikiamas tarptautine kalba ir šalies, kurioje atliekamas notarinis veiksmas, kalba. Taip pat galima numatyti, kad tokioje formoje būtų vartojamos tam tikros santrumpos pagrindinėms ar papildomoms sąlygoms nurodyti. Šių santrumpų reikšmė visose šalyse turėtų būti vienoda. Taip, pavyzdžiui, šiandien naudojamos „Incoterms“ taisyklės.

Sukūrus tokius notarinių veikslių standartus, bus panaikinta apostilizavimo, dokumento legalizavimo, vertimo procedūra, jokių būdu nekvestionuojant veikslių ir paties dokumento teisėtumo. Pagrindinė idėja – ateityje sukurti ir plėtoti notarius aktus, skirtus išoriniam naudojimui be papildomų procedūrų. Tokių papildomų procedūrų nebuvimas po notarinio veiksmo atlikimo gerokai padidins pasitikėjimą ir pagarbą notarų paslaugoms. Be abejo, kuriant tokius standartus turėtų būti parengta teisinė bazė, kad tokius išoriniam naudojimui skirtus notarius aktus pripažintų ir priimtų ne tik notarų bendruomenė, bet ir valstybinės institucijos.

Plėtojant išoriniam naudojimui skirtų notarinių veikslių standartų kūrimo temą, būtina paminėti tokių notarinių veikslių registrų kūrimą. Tai mus atveda prie elektroninių

notarų. O jei mąstysime keletą žingsnių į priekį, būtina numatyti galimybę atliekant tokį notarinį veiksma išduoti notarinį aktą elektronine forma. Kadangi tai yra išoriniam naudojimui skirtas notarinis aktas, jo autentiškumo ir patikimumo patikrinimas vartojimo šalyje bus labai kruopštus, siekiant apsaugoti nuo sukčiavimo. O elektroninio notarinio akto prieinamumas labai palengvins šią procedūrą, nes elektroniniame dokumente galima įdiegti papildomas apsaugos priemones, pavyzdžiui, elektroninį skaitmeninį parašą, dokumento patikrą ir pan. Kitaip tariant, pereiname prie tarpvalstybinių notarinių aktų. Žinoma, turime pradėti nuo nedidelio tokių notarinių aktų skaičiaus.

Galbūt tai gana kūrybinga idėja. Tačiau notarai jau seniai eina aktyvaus tarptautinio bendradarbiavimo keliu.

Nuo 2005 m. veikia Europos testamentų registru asociacija (ENRWA). Šiandien jo nars jau yra 21 šalis. ENRWA suteikia galimybę visiems Europos piliečiams nustatyti bet kurio mirusio asmens paliktus testamentus, neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje toks testamentas buvo įregistruotas.

Europos notarų tinklas (ENN) gyvuoja jau 15 metų. Šiuo metu ENN vienija ES notarus ir yra tarptautinių profesinių mainų forumas. Jis teikia informaciją apie visų narių notarų teisės aktus, įskaitant nekilnojamojo turto teisę, šeimos teisę, paveldėjimo teisę ir bendrovių teisę. Be to, ji suteikia galimybę tiesiogiai susisiekti su kolegomis kitose šalyse, jei kyla klausimų apie užsienio teisę.

Praėjusiais metais ENN ypač aktyviai teikė teisinę pagalbą Ukrainai. Pavyzdžiui, ENN surinko daug specializuotos informacijos apie Ukrainos teisės aktus ir pateikė ją kolegoms ES. Be to, ENN nemokamai pateikia parsisiųstą dvikalbę formą, kuria tėvai gali išreikšti savo pageidavimus dėl iš Ukrainos išvykstančio vaiko kelionės ir tėvų pareigų vykdymo. ENN taip pat yra išleidęs leidinį.

Remdamiesi ENN parengtų formų pavyzdžiu, matome, kad egzistuoja realus poreikis sukurti išoriniam vartojimui skirtus notarinius aktus, kuriuos įvairių šalių gyventojai galėtų naudoti be papildomų procedūrų. Ir pati galimybė sukurti tokius notarinius aktus rodo tikrai didelę notarų svarbą teisinėje sistemoje.

Apibendrinant galima teigti, kad, nepaisant sunkumų, Ukrainos notariatas ir toliau veikia, užtikrindamas piliečių teisių laikymąsi, nors jam reikia prisitaikyti prie naujų sąlygų. Šiandien pasaulis ir toliau aktyviai vystosi, o notarai nuo jo neatsilieka. Tokios sąvokos kaip elektroninis notariatas, elektroninis archyvas, nuotolinės notarinės paslaugos yra nebe ateitis, o mūsų dabartis. Didelė žmonių migracija tarp valstybių atskleidė realų poreikį kurti išoriniam vartojimui skirtus notarinius aktus, kuriais be papildomų procedūrų galėtų naudotis įvairių šalių gyventojai. Šios priemonės taip pat prisidės prie teisinės valstybės stiprinimo, nes jos užtikrins notarinio veiksmo teisinį tikrumą už šalies ribų be papildomų procedūrų.

MARIUS STRAČKAITIS

Lietuvos notarų rūmų
prezidentas
Europos Sąjungos
notariatų tarybos
prezidentas 2024 m.
kadencijai

Šiandien jau išgirdome daug vertingų pranešimų apie teisinę valstybę ir notariatą. Mano pranešimas – apie notariatą. Pabandysiu atsakyti į klausimą – ko reikia stipriam notariatui. Šios įžvalgos, tikiuosi, bus naudingos Ukrainos notariatui, kuris, nepaisant šalyje vykstančio karo, kartu su Teisingumo ministerija diskutuoja apie Notariato įstatymo pakeitimus, kurie padėtų Ukrainos notariatui tapti dar stipresniam. Išanalizavęs siūlomus pakeitimus ir atsižvelgdamas į lotyniškojo notariato pagrindines vertybes bei Europos Sąjungos notariatų patirtį, noriu pateikti savo įžvalgas.

Pirmas svarbus elementas yra **notaro statusas**. Šiuo metu notarinius veiksmus Ukrainoje atlieka notariai, dirbantys valstybinėse notarų kontorose (valstybiniai notariai), arba užsiimantys privačia notarine veikla (privatūs notariai). Nors privačių ir valstybinių notarų įgaliojimai atlikti notarinius veiksmus bei jų sudarytų dokumentų teisinė galia buvo suvienodinti 2008 metais, tačiau išliko dualistinė notarų sistema.

Įstatymo pakeitimo projekte siūloma pereiti prie vieningo privataus notariato. Šis pakeitimas, mano nuomone, yra labai svarbus ir reikalingas.

Lotyniškojo notariato šalyse notaras atlieka valstybės deleguotas viešąsias funkcijas, tačiau savo darbą organizuoja savarankiškai, kaip laisvosios profesijos atstovas.

Privačių notarų sistema yra veiksmingesnė, palyginti su valstybinių notarų, kurie yra valstybės tarnautojai, sistema. Privatūs notariai, kaip valstybės įgalioti asmenys, konkuruo-

ja tarpusavyje paslaugų kokybe, kad pritrauktų daugiau klientų. Siekdami turėti daugiau klientų, privatūs notariai turi užtikrinti aukštą notarinių veiksmų ir teikiamų paslaugų kokybę.

Ukrainoje panaikinus valstybinius notarus, sumažėtų valstybės tarnautojų skaičius ir biudžeto išlaidos jiems išlaikyti. Privačių notarų suinteresuotumas atliktų notarinių veiksmų kiekiu ir kokybe, taip pat asmeninė notaro civilinė atsakomybė padėtų išvengti korupcijos.

Kitas svarbus dalykas yra tai, kad notarinius veiksmus atliktų **tinkamai tam pasirengę asmenys**.

Tarptautinė notarų sąjunga reikalauja, kad notariai, kaip profesionalai, siekdami verstis teisine praktika, atitinkamose šalyse įgytų maksimalią teisinę kvalifikaciją, išlaikytų egzaminus, suteikiančius teisę verstis šia profesija, ir turėtų reikalingų teisinių žinių, kad galėtų veiksmingai ir tiksliai tikrinti jų rengiamų aktų ir dokumentų teisėtumą.

Ukrainoje notarinius veiksmus gali atlikti ne tik notariai ir konsuliniai pareigūnai, bet ir vietos savivaldos institucijų pareigūnai. Šių nuostatų nesiūloma keisti ir svarstomame Notariato įstatymo pakeitimo projekte.

Esu įsitikinęs, kad kvalifikuotai atlikti notarinius veiksmus gali tik notariai, kurie yra išlaikę egzaminą, nuolat tobulinasi profesinėje srityje ir yra kontroliuojami Notarų rūmų bei Teisingumo ministerijos. Jokie kiti asmenys – nei notarų padėjėjai, nei notarų biuro darbuotojai, nei vietos savivaldos institucijų pareigūnai neturėtų atlikti notarinių veiksmų.

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, atlikusi auditą „Ar užtikrinamas efektyvus antstoliams ir notarams pavestų valstybinių funkcijų vykdymas?“, taip pat atkreipė dėmesį, kad vietos savivaldos pareigūnams nėra nustatyti kvalifikaciniai reikalavimai atlikti notarinius veiksmus, nenumatyta, kas ir kaip turėtų organizuoti jų mokymus, nėra vietos savivaldos pareigūnų atliekamų notarinių veiksmų priežiūros. Noriu pasakyti – neįmanoma ir neefektyvu nustatyti vienodus kvalifikacijos, mokymo, priežiūros reikalavimus asmenims, kuriems notarinių veiksmų atlikimas yra tik pagalbinė veikla. Kai notarinius veiksmus atlieka asmenys, neturintys tinkamos kvalifikacijos, jų kokybė negali būti užtikrinta ir dėl to gali nukentėti klientai.

Poreikis, kad kiti asmenys atliktų notarinius veiksmus, taip pat sumažėja dėl nuotolinio notarinių veiksmų atlikimo. Tuomet asmuo gali pasirinkti bet kurį šalyje dirbantį notarą ir nėra ribojamas jo užimtumu.

Todėl manau, kad Ukrainos notariato įstatymo pakeitimo projektas turėtų būti papildytas, nustatant, kad notarinius veiksmus atlieka tik notariai ir konsuliniai pareigūnai. Taip būtų užtikrinama, kad visi laikysis tų pačių notarinių veiksmų atlikimo taisyklių, bus vienodai apmokyti, jiems bus taikoma vienoda notarinės veiklos priežiūra ir vienoda profesinė civilinė atsakomybė. Taip būtų užtikrinama notarinio dokumento kokybė ir civilinių teisiinių santykių stabilumas.

Kitas svarbus stipraus notariato elementas yra **profesinė savireguliacija**. Notarus vienija viena organizacija, kurią sudaro tik notariai ir kuri yra nepriklausoma nuo valstybės, tačiau atitinkanti viešosios teisės principus ir pripažinta teisės.

Ukrainos Notariato įstatymo pakeitimo projektu siūloma pereiti prie notarų profesijos savireguliacijos ir perduoti dalį įgaliojimų bei socialinės atsakomybės notariato srityje iš vykdomosios valdžios notarų savivaldos institucijai.

Toks pakeitimas yra sveikintinas. Notarų profesinės organizacijos gali lengvai gauti reguliavimui vykdyti reikalingą informaciją, reguliavimo išlaidas paskirsto savo nariams ir greitai reaguoja į besikeičiančias sąlygas. Kitaip nei valstybės institucijų ar valstybės įsteigtos nepriklausomos įstaigos vykdomas reguliavimas, savireguliavimas yra ne tik veiksmingesnis, bet ir valstybei nekainuoja.

Be kitų funkcijų notarų profesinei organizacijai gali būti pavesta ir notarų veiklos priežiūra, atliekant eilinius notarų veiklos patikrinimus, o Teisingumo ministerijai paliekant teisę atlikti notarų veiklos patikrinimus pagal asmenų skundus.

Teisingumo ministerijos vykdoma notarų savivaldos institucijos veiklos priežiūra pasireiškia teise apskūsti priimtus sprendimus teismui, tačiau teisingumo ministras negali imtis jokių kitų priemonių (pvz., šaukti neeilinių notarų susirinkimų ir pan.).

Viešasis notaro funkcijų pobūdis lemia **griežtą notaro profesijos reguliavimą**. Siekiant užtikrinti valstybinę profesijos kontrolę ir paslaugų kokybę, lotyniškojo notariato šalyse notarai paprastai turi monopolį konkrečioms funkcijoms atlikti, t. y. notarinės funkcijos priskiriamos tik notarams, o kiti konkurencijos elementai, galintys turėti įtakos tinkamam funkcijų vykdymui (notarų skaičius, notarų atlyginimo dydžiai), yra ribojami. Valstybė nustato notarų skaičių, kuris turi atitikti gyventojų poreikius, bet kartu ir užtikrinti notaro ekonominį nepriklausomumą.

Valstybė taip pat paprastai nustato notarų atlyginimo dydžius. Lietuvos notariato įstatyme įtvirtinti šie notarų atlyginimo dydžių nustatymo kriterijai:

- tvirtinamo sandorio ar kito notarinio veiksmo vertė,
- atliekamo notarinio veiksmo ar teikiamos paslaugos pobūdis,
- notaro ekonominio nepriklausomumo užtikrinimas,
- notaro profesinės veiklos ir civilinės atsakomybės rizika,
- kryžminis subsidijavimas,
- sąnaudos.

Atsižvelgdama į šiuos kriterijus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė nustato notarų atlyginimo dydžius pagal savo patvirtintą metodiką. Nuo 2023 m. spalio 1 d. visi notarų atlyginimo dydžiai Lietuvoje yra fiksuoti.

Nors notariatas yra tradicijų besilaikanti bendruomenė, tačiau visas sritis pasiekęs **elektronizavimas ir skaitmenizavimas** yra labai svarbus ir notariatui.

Ukrainos notariato įstatymo pakeitimo projekte numatyta, kad turėtų būti sukurta elektroninė notariato sistema.

Elektroninė notarų sistema užtikrintų duomenų vientisumą. Ji palengvintų duomenų ir dokumentų rengimą, saugojimą ir paiešką. Daug mažiau laiko užimtų statistinių duomenų apie notarinius veiksmus gavimas. Vėliau sistema galėtų būti naudojama nuotoliniams notariniams veiksams atlikti. Dėl elektroninės notaro darbo vietos notaro darbas

taptų efektyvesnis, kokybiškesnis ir greitesnis.

Ukrainos Notariato įstatymo pakeitimo projekte numatytos trys institucijos, atsakingos už elektroninę notariato sistemą – Teisingumo ministerija (sistemos turėtoja), techniniai ir funkciniai administratoriai. Kyla rizika, kad tarp šių trijų institucijų kils bendradarbiavimo problemų. Notariatui reikalingi pokyčiai gali būti įgyvendinami ne taip greitai, kaip norėtųsi, nes reikės koordinuoti trijų institucijų veiksmus, o techninis administratorius turės juos įtraukti į savo veiklos planus.

Galiu pasidalinti Lietuvos patirtimi – eNotaras sistemą sukūrė Notarų rūmai savo lėšomis ir patys ją tvarko. Nuo 2021 m. liepos 1 d. eNotaras sistemoje atliekami notariniai veiksmai nuotoliniu būdu. Kaip rodo statistiniai duomenys, šis notarinių veiksmų atlikimo būdas tampa vis populiaresnis. Šių metų liepos mėnesį nuotoliniu būdu buvo atlikta beveik dešimt procentų visų notarinių veiksmų.

Tik mes patys sprendžiame, kokie sistemos patobulinimai yra reikalingi ir kada jie turi būti įgyvendinti.

Man atrodo, kad sistemos kūrimas patiems pareikalauja nemažai lėšų, tačiau leidžia turėti notarams ir jų klientams patogią sistemą.

Apžvelgiau keletą kiekvienam notariatui svarbių aspektų. Su Ukrainos notarų rūmais Lietuvos notarų rūmai bendradarbiauja jau seniai, savo paramą teikia Europos Sąjungos notariatų taryba ir atskiri jai priklausantys notariatai. Noriu dar kartą pasakyti kolegoms iš Ukrainos – padėsime, kuo galėsime. Jeigu reikalinga pagalba dėl svarstomo Notariato įstatymo pakeitimo projekto, dėl skaitmenizavimo projektų įgyvendinimo ar kitose srityse – visada kreipkitės.

Kartu iki pergalės!

Lietuvos teisingumo viceministrė Gabija Grigaitė-Daugirdė, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė ir Lietuvos notarų rūmų prezidentas Marius Stračkaitis su konferencijos dalyviais iš Ukrainos

Teisingumo ministrė E. Dobrowolska, Ukrainos notarų rūmų prezidentas V. Marčenko ir Ukrainos notarų rūmų viceprezidentė Olena Kyryluk

Lietuvos notariai – vėl gyventojų pasitikėjimo viršūnėje

Lietuvos notarų rūmai, tęsdami nuo 2005 metų galiojančią tradiciją, 2024 metų pavasarį užsakė kasmetinį sociologinį tyrimą, kurio tikslas – sužinoti visuomenės pasitikėjimą teisinėmis profesijomis ir institucijomis.

Remiantis tyrimu, kurį atliko Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“, tarp teisinių profesijų pagal pasitikėjimą pirmauja policininkai ir notariai: jais pasitiki 69 proc. ir 67 proc. gyventojų. Nepasitiki notariais ir policininkais 7 proc. apklaustųjų. Notariais ir policininkais yra pasitikima visose socialinėse demografinėse grupėse. Palyginti su 2023 m., padidėjo pasitikinčiųjų notariais dalis (buvo 57 proc.).

Daugeliu kitų teisinių profesijų yra pasitikima mažiau, tačiau dalimi jų yra labiau pasitikima, nei nepasitikima: advokatais, Specialiųjų tyrimų tarnybos darbuotojais, Valstybės saugumo departamento darbuotojais, prokurorais. Yra profesijos, kurių atstovais yra labiau nepasitikima nei pasitikima – tai antstoliai (16 proc. pasitiki ir 43 proc. nepasitiki), teisėjai (23 proc. pasitiki ir 30 proc. nepasitiki).

Teisingumo ministerija gyventojai daugiau pasitiki nei nepasitiki (29 proc. pasitiki ir 18 proc. nepasitiki), o Konkurencijos tarnyba – atvirkščiai, čia yra daugiau nepasitikinčiųjų (21 proc.) nei pasitikinčiųjų (18 proc.).

Notarų rūmai taip pat suformulavo kelis klausimus, kurie susiję su notarų veikla, esamais ir galimais naujais notariniais veiksmais bei teisinio reguliavimo sfera.

Beveik pusė (47 proc.) apklaustųjų teigiamai vertina nuo 2021 metų liepos įteisintą ga-

limybę notarinius veiksmus atlikti nuotoliniu būdu per saugų elektroninį ryšį. Ypač daug pritariančių tarp jaunimo (66 proc.), tarp turinčių aukštąjį išsilavinimą (66 proc.).

Daugiausiai yra pritariančių nuo 2023 metų pradžios įteisintai galimybei nutraukti santuoką notarine tvarka, kai tarp besiskiriančių nėra ginčų ir nėra nepilnamečių vaikų – 68 proc. Tai panašus rezultatas kaip ir 2021–2022 m., kai tokia notarinių skyrybų galimybė buvo tik svarstoma.

Yra pritariama dar penkiems teiginiams:

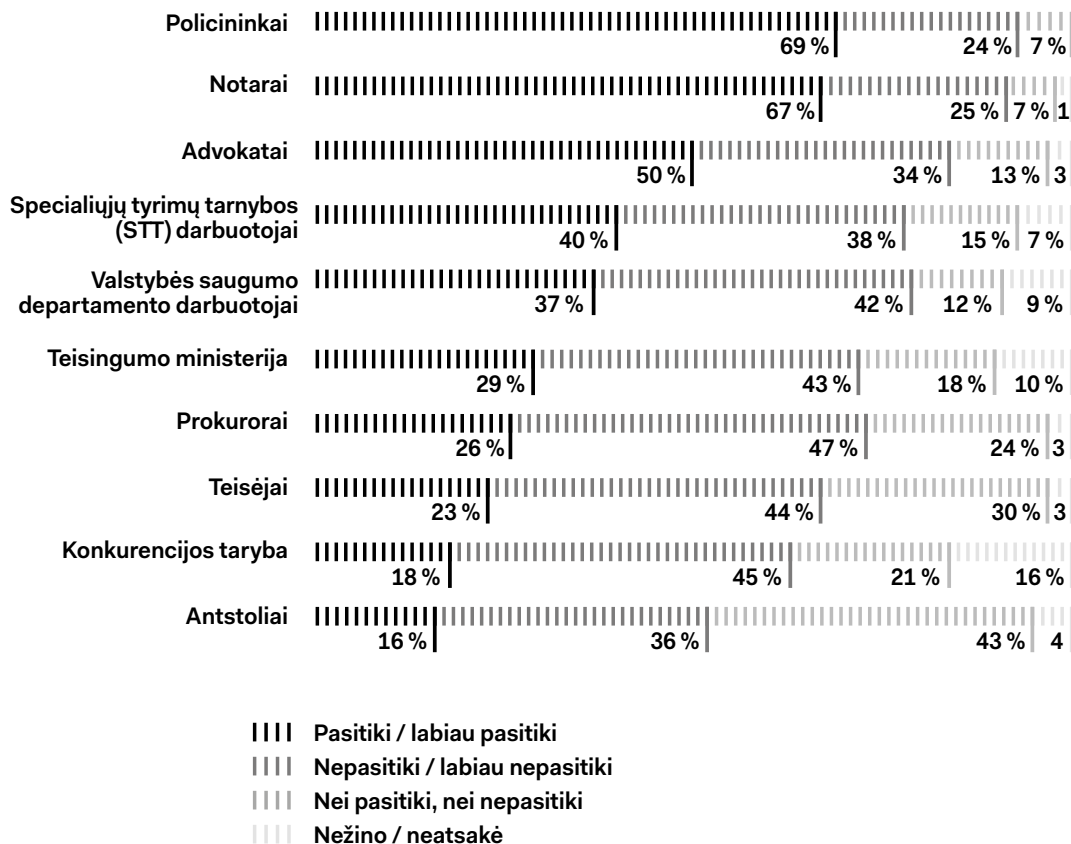
- draudimui Rusijos Federacijos piliečiams, neturintiems laikino ar nuolatinio leidimo gyventi Lietuvos Respublikoje, įsigyti mūsų šalyje nekilnojamojo turto (58 proc. „už“ ir 22 proc. „prieš“),
- draudimui Baltarusijos Respublikos piliečiams, neturintiems laikino ar nuolatinio leidimo gyventi Lietuvos Respublikoje, įsigyti mūsų šalyje nekilnojamojo turto (56 proc. „už“ ir 22 proc. „prieš“),
- pritariama, kad notaras galėtų užregistruoti skirtingų lyčių partnerystę (53 proc. „už“ ir 23 proc. „prieš“),
- kad notaras galėtų sudaryti santuoką (48 proc. „už“ ir 26 proc. „prieš“),
- taip pat, kad nuo 2023 m. sausio 1 d. įteisinta galimybė nekilnojamąjį turtą parduoti ne tik per skelbimus ar tarpininkus, bet ir per informacinių technologijų priemonėmis notarų rengiamus aukcionus (31 proc. „už“ ir 24 proc. „prieš“).

Dėl kitų teiginių buvo pasisakoma greičiau neigiamai:

- Lietuvoje skaidrumo sumetimais įvestas ribojimas, kad perkant ar parduodant nekilnojamąjį turtą, atsiskaitymo grynaisiais pinigais suma negali viršyti 5000 eurų (23 proc. „už“ ir 44 proc. „prieš“ ribojimą),
- kad būtų galima registruoti tos pačios lyties asmenų partnerystę (17 proc. „už“ ir 65 proc. „prieš“),
- kad būtų galima užregistruoti tos pačios lyties asmenų santuoką (12 proc. „už“ ir 74 proc. „prieš“).

Apklausoje anketoje buvo pateiktas šešių teisinių profesijų sąrašas bei keturios institucijos, kuriose dirba teisinių profesijų darbuotojai. Buvo prašoma nurodyti, ar respondentai pasitiki šių profesijų atstovais ir institucijų darbuotojais.

1 pav. Kaip vertinate (pasitikite ar nepasitikite) šių teisinių profesijų darbuotojus?

Pasitikinčių / greičiau pasitikinčių dalis 2015-2024 m.

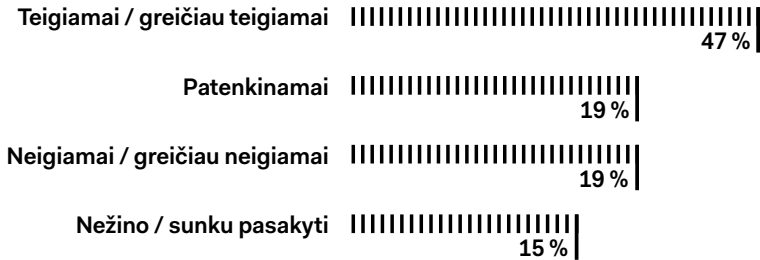
	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.	2023 m.	2024 m.
Policininkai	61 %	62 %	65 %	66 %	65 %	66 %	64 %	63 %	69 %
Notarai	67 %	63 %	69 %	67 %	65 %	65 %	68 %	57 %	67 %
Advokatai	36 %	40 %	46 %	39 %	41 %	43 %	51 %	47 %	50 %
Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) darbuotojai	35 %	32 %	37 %	33 %	36 %	34 %	32 %	36 %	40 %
Valstybės saugumo departamento darbuotojai	34 %	32 %	37 %	32 %	37 %	37 %	35 %	32 %	37 %
Teisingumo ministerija	31 %	29 %	33 %	29 %	30 %	28 %	24 %	22 %	29 %
Prokurorai	27 %	30 %	32 %	26 %	28 %	22 %	24 %	23 %	26 %
Teisėjai	26 %	29 %	32 %	26 %	25 %	20 %	23 %	23 %	23 %
Konkurencijos taryba	-	-	-	19 %	23 %	17 %	13 %	14 %	18 %
Antstoliai	17 %	22 %	22 %	13 %	14 %	15 %	16 %	13 %	16 %

Tarp teisinių profesijų pagal pasitikėjimą pirmauja policininkai ir notarai: jais pasitiki 69 proc. ir 67 proc. gyventojų. Nepasitiki notarais ir policininkais 7 proc. apklaustųjų. Notarais ir policininkais yra pasitikima visose socialinėse demografinėse grupėse. Lyginant su 2023 m., padidėjo pasitikinčių notarais dalis (buvo 57 proc.).

Daugeliu kitų teisinių profesijų yra pasitikima mažiau, tačiau dalimi jų yra labiau pasitikima nei nepasitikima: advokatais, Specialiųjų tyrimų tarnybos darbuotojais, Valstybės saugumo departamento darbuotojais, prokurorais. Yra profesijos, kurių atstovais yra labiau nepasitikima nei pasitikima – tai antstoliai (16 proc. pasitiki ir 43 proc. nepasitiki), teisėjai (23 proc. pasitiki ir 30 proc. nepasitiki).

Teisingumo ministerija gyventojai daugiau pasitiki nei nepasitiki (29 proc. pasitiki ir 18 proc. nepasitiki), o Konkurencijos tarnyba – atvirkščiai, čia yra daugiau nepasitikinčių (21 proc.) nei pasitikinčių (18 proc.).

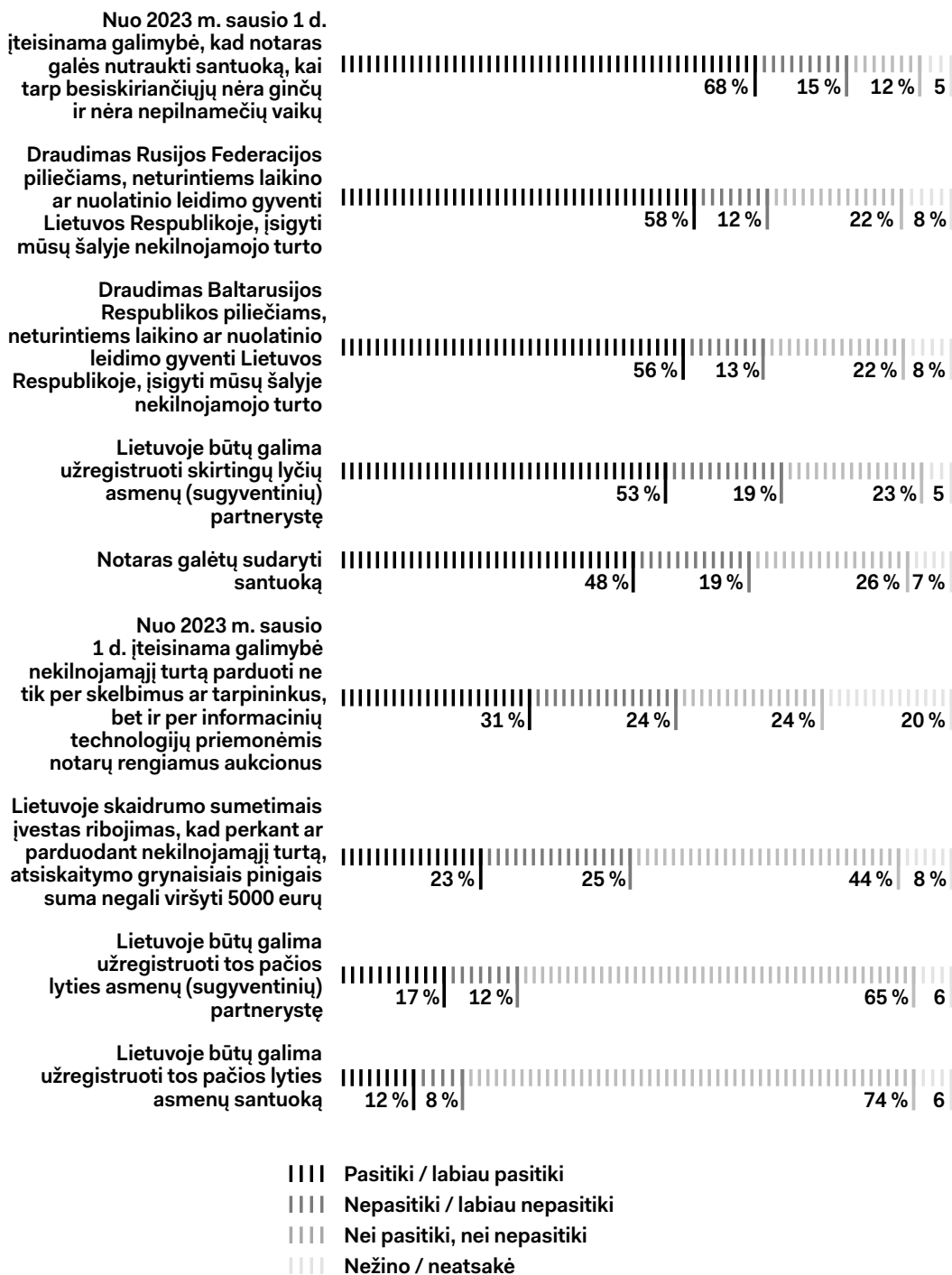
2 pav. Kaip vertinate nuo 2021 metų liepos 1 dienos atsiradusią galimybę notarinius veiksmus atlikti ne tik notaro biure, bet ir nuotoliniu būdu per saugų elektroninį ryšį?

	2021 m.	2022 m.	2024 m.
Teigiamai / greičiau teigiamai	49 %	46 %	47 %
Patenkinamai	15 %	18 %	19 %
Neigiamai/ greičiau neigiamai	22 %	22 %	19 %
Nežino/ sunku pasakyti	14 %	14 %	15 %

Respondentų buvo klausiama, ką jie galvoja apie 6 pasiūlymus, susijusius su santuokos nutraukimu, partnerystės/ santuokos registravimu, ribojimą atsiskaityti grynaisiais pinigais ir t. t.

3 pav. Kaip vertinate, kad...

Teigiamų ir greičiau teigiamų vertinimų dalis 2015–2024 m.

	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.	2024 m.
Nuo 2023 m. sausio 1 d. įteisinama galimybė, kad notaras galės nutraukti santuoką, kai tarp besiskiriančių nėra ginčų ir nėra nepilnamečių vaikų?	67 %	64 %	61 %	67 %	62 %	67 %	70 %	68 %
<i>2015–2021 m. klausimo formulotė: „Notaras galėtų nutraukti santuoką, kai tarp besiskiriančių nėra ginčų ir nėra nepilnamečių vaikų?“</i>								
Draudimas Rusijos Federacijos piliečiams, neturintiems laikino ar nuolatinio leidimo gyventi Lietuvos Respublikoje, įsigyti mūsų šalyje nekilnojamojo turto	-	-	-	-	-	-	-	58 %
Draudimas Baltarusijos Respublikos piliečiams, neturintiems laikino ar nuolatinio leidimo gyventi Lietuvos Respublikoje, įsigyti mūsų šalyje nekilnojamojo turto	-	-	-	-	-	-	-	56 %
Lietuvoje būtų galima užregistruoti skirtingų lyčių asmenų (sugyventinių) partnerystę	42 %	39 %	46 %	49 %	47 %	46 %	55 %	53 %
Notaras galėtų sudaryti santuoką	38 %	40 %	36 %	39 %	39 %	41 %	40 %	48 %

Nuo 2023 m. sausio 1 d. įteisinama galimybė nekilnojamąjį turtą parduoti ne tik per skelbimus ar tarpininkus, bet ir per informacinių technologijų priemonėmis notarų rengiamus aukcionus	-	-	-	-	-	40 %	31 %	31 %
<i>2022 m. klausimo formuluotė: „Kaip vertinate galimybę nekilnojamąjį turtą parduoti ne tik per skelbimus ar tarpininkus, bet ir per informacinių technologijų priemonėmis notarų rengiamus aukcionus?“</i>								
Lietuvoje skaidrumo sumetimais įvestą ribojimą, kad perkant ar parduodant nekilnojamąjį turtą, atsiskaitymo grynaisiais pinigais suma negali viršyti 5000 eurų	29 %	36 %	33 %	31 %	28 %	28 %	25 %	23 %
<i>2022 m. klausimo formuluotė: „Lietuvoje skaidrumo sumetimais būtų ribojama galimybė atsiskaityti grynaisiais pinigais, perkant ar parduodant nekilnojamąjį turtą?“</i>								
Lietuvoje būtų galima užregistruoti tos pačios lyties asmenų (sugyventinių) partnerystę	10 %	11 %	11 %	13 %	15 %	14 %	18 %	17 %
Lietuvoje būtų galima užregistruoti tos pačios lyties asmenų santuoką	8 %	7 %	9 %	10 %	11 %	9 %	12 %	12 %

Daugiausiai yra pritariančių pasiūlymui, kad notaras galėtų nutraukti santuoką, kai tarp besiskiriančių nėra ginčų ir nėra nepilnamečių vaikų – 68 proc. Tai panašus rezultatas kaip ir 2021–2022 metais.

Lietuvos notarų rūmų užsakymu „Vilmorus“ reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą atliko 2024 m. kovo mėn. 15–23 dienomis. Akivaizdinis interviu būdu, tikimybinės atrankos metodu, išlaikant proporcijas pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietą, buvo apklaustas 1001 žmogus. Respondentų amžius – 18 ir daugiau metų. Tyrimas vyko 26 Lietuvos miestuose ir 47 kaimuose.